MUHTEŞEM AHLÂK

Evlilik Ahlâkı

Muhammed Emin YILDIRIM

SİYER YAYINLARI

بسم الله الرحمن الرحيم

Siyer Yayınları: 129

Ahlâk: 1
Eser Adı

Muhteşem Ahlâk -1-

Evlilik Ahlâkı
Yazar

Muhammed Emin Yıldırım
Editör

Mevlüt Sami Ertem
İç Tasarım

Siyer Grafik
Kapak

Muhammed Onur Özçelikçi

Baskı
Gül Mat. Matbaacilik Yayincilik San. Tic. A.Ş.
Maltepe Mah. Fazıl Paşa Cad. No:8/4
Topkapı-Zeytinburnu/İstanbul • Tel.: 0212 577 79 77
Sertifika No: 34712
1. Baskı: **Nisan 2019**
2. Baskı: **? 2019**
ISBN: **978-605-7558-52-7**

Bağlar Mh. 24. Sk. No: 10/A Güneşli Bağcılar/İstanbul
Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46 • Gsm: (0554) 930 07 04
Sertifika No: 22574
www.siyerkitap.com | satıs@siyeryayinlari.com

EVLİLİK AHLÂKI

Muhammed Emin Yıldırım

SİYER YAYINLARI

Muhammed Emin Yıldırım

1973 yılında Erzurum-Horasan'da dünyaya geldi. İlkokulu bitirdikten sonra, orta ve lise eğitimi yıllarında bir yandan da medresede Arapça ve temel İslâmi ilimler alanlarında dersler almaya başladı. Ardından 1989 'da İstanbul'a gelerek İslâmi ilimlerdeki eğitimine devam etti. 1999 ile 2004 yılları arasında Mısır'da Arapça ve İslâmî ilimleri de kapsayan eğitim çalışmalarında bulundu.

1995 yılından itibaren düzenli olarak haftalık dersler vermeye başladı. Bilahare bu dersleri, Hikmet Vakfı'nda ve Hikmet Derneği'nde sürdürdü.

Ekim 2010'da İstanbul'un Eyüp semtinde tarihi Zekai Dede Konağı'nda faaliyetlerine başlayan Siyer Araştırmaları Merkezi'nin kurulmasına öncülük etti. Her hafta Cumartesi günleri düzenli olarak söz konusu merkezde "Siyer ve Sahâbe" konulu halka açık dersler vermektedir. Bu derslerin tamamı www.siyertv.com internet sitesinden yayınlanmaktadır.

Siyer alanında araştırma ve eğitim çalışmalarına devam eden Muhammed Emin Yıldırım, evli ve üç çocuk babasıdır.

Yayınlanmış bazı eserleri:

- İbadetin Beyni Dua (2002)
- İnsanî İlişkilerde İlâhî Ölçü (2004)
- Vahyi Hayata Taşımak (2005)
- Alemlere Rahmet Hz. Muhammed (sas) (2006)
- Sahâbeyi Nasıl Anlamalıyız? (2007)
- Efendimiz'i Sahâbe Gibi Sevmek (2011)
- Risâlet Davasının Annesi Hz. Hatice (2011)
- Asr-ı Saâdet'te Ticaret ve Tüccar Sahâbîler (2014)
- Suffa Meclisleri - Siyer Dersleri (2016)
- Suffa Meclisleri - Sahâbe Dersleri (2018

Takdim

1994 yılından bugüne dek uzanan Cumartesi derslerini İstanbul/Sultangazi'de küçücük bir dernek binasında yapmaya başlamıştık. 6 yıl süren Siyer derslerinin ardından, yine 6 yıl süren Esmâü'l-Hüsna dersleri yaptık. Bu 12 yıllık süreci kayıt altına aldırmamış, kendi halinde ve bizzat kendimize yaptığımız dersler olarak planlamıştık. Sonra bu derslerimizi İstanbul/Gaziosmanpaşa'da Beşyüzevler'de Hikmet Vakfı/Derneği çatısı altında devam ettirmiştik.

2010 yılında Siyer Araştırmaları Merkezi faaliyetlerine başlayınca derslerimizi, "Nebevî Medrese" üst başlığında Suffa Mektebi'nin talebelerini işleyerek sürdürmüştük. Bu dersleri yine 2 yıl süren "Ehli Beyt Mektebi" dersleri takip etmişti. Allah Resûlü'nün (sas) o güzel ailesini, dinin intikal ve muhafazasında farklı bir konumunu olan o altın silsileyi, 47 derste anlatmıştık.

Bu derslerin ardından da "Muhteşem Ahlâk" dersleri başlamıştı. Kalem Sûresi 4. ayette buyrulan: "وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ / **Muhakkak ki sen muhteşem bir ahlâk üzeresin!**" ilahî beyanından mülhem olarak serlevhasını belirlediğimiz bu derslerde, 100 ders boyunca Resûlullah'ın (sas) o muazzez, muhalled, muazzam, muhterem ve muhteşem ahlâkını anlatmaya çalışmıştık.

Gerek dersleri yaptığımız esnada gerek sonraki süreçlerde sürekli olarak kardeşlerimizin "keşke bu dersler yazıya dönüştürülse, kitaplaşsa" tekliflerine muhatap olmuştuk. Ancak elimizde olan bazı çalışmalardan ve yoğun programlardan dolayı bir türlü buna imkan bulamamıştık. Bizim yapamadığımız bu işi, gayretli birkaç kardeşim yapmaya muvaffak oldu. Bu güzel niyet için harekete geçildi, dersler çözümlenerek yazıya dönüştürüldü, bazı yerlere eklemeler-çıkarmalar

yapıldı ve böylece 10 kitap olarak projelendirilen bu serinin ilk kitabı "Evlilik Ahlâkı" adı altında sizlerle buluşmuş oldu. Allah (cc) hayırlara vesile kılsın.

Kitabın diline ve uslûbuna gelince; takdir edersiniz ki bu kitap, sohbetlerin çözümlerinden oluşmaktadır. Konuşma dilinin yazı dilinden elbette farkları vardır. Her ne kadar bazı yerlere müdahaleler yapılmış olsa bile yine de kitapta sohbet dili hâkimdir. Bunu siz kıymetli okuyucularımızın anlayışla karşılayacağınızı umuyoruz.

Muhteşem Ahlâk serisinin ilk kitabı olan "Evlilik Ahlâkı" her geçen gün yıpranan, değersizleştirilmeye çalışılan ve farklı imtihanlarla karşı karşıya kalan ailelerimizin gerek inşâ sürecinde gerek sonraki aşamalarında nelere dikkat edilmesi gerektiği konularını işlemektedir. Değer ve sorumlulukları açısından evlilik, nikâh meselesi; nişan, düğün ve evliliğin ilk aylarındaki imtihanlar; gelin-kaynana, damat-kaynana ve kayınbaba münasebetleri; sâlih ve sâliha eş olma özellikleri, çok eşlilik meselesi, evliliğin kader mi irade mi olma konusu ve daha nice konu bu hacmi küçük çalışmanın muhtevasını oluşturdu.

Elden geldiğince kullanılan âyetlerin, hadislerin, rivayetlerin veya alıntıların kaynakları verilmeye çalışıldı. Ancak kitabın rahat okunması ve istifade edilmesi için çok fazla teknik ayrıntılara girilmedi.

Allah'tan niyazımız odur ki; bu çalışmamız, başta yeni yuva kurmak için harekete geçecek gençlerimiz olmak üzere tüm kardeşlerimize küçük de olsa bir katkı sağlamasıdır. Kitabın bu hale gelmesinde emeği geçen tüm dostlara teşekkür ediyor, en büyük emeği olan talebem Mevlüt Sami Ertem kardeşime dua ediyor, nice güzel hizmetlere muvaffak olmasını Rabbimden niyaz ediyor ve sizi kitapla baş başa bırakıyorum.

Çalışma ve gayret bizden, takdir ve tevfik Allah'tandır.

Muhammed Emin Yıldırım
5 Şaban 1440/10 Nisan 2019

Eyüb Sultan/İstanbul

Değer ve Sorumlulukları Açısından Evlilik

Evlilik Allah ve Resûlü'nün Emridir

Bizim geleneğimizde çok güzel bir söz var. Kız istemeye gidildiğinde erkek tarafı; *"Sebeb-i ziyaretimizi biliyorsunuz. Allah'ın emri, peygamberin kavliyle oğlumuza kızınızı istemeye geldik."* der ve sözün perdesi bu şekilde açılır. Her ne kadar bazı arızalar olsa da Anadolu irfanı aslında bir yönüyle sünnete dayanır. Anadolu irfanından kız isteme meselesiyle alakalı "Allah'ın emri, peygamberin kavliyle" sözünü duyuyoruz. Kur'ân'da evlilik meselesini emir olarak doğrudan Rabbimiz açıkça beyan etmiştir. Bu maksatla Kur'ân'a baktığınız zaman 10'a yakın doğrudan emir görürsünüz. 50'ye yakın âyet ise dolaylı bir biçimde evlilikten bahseder. Mesela Kur'ân'ın dördüncü sûresi olan Nisâ Sûresi'nde ilk 26 âyet evlilik meselesini anlatır. Yine aynı sûrenin 3. ve 25. âyetinde ***"fenkihu/nikâhlanın/evlenin"*** emriyle doğrudan beyan edilir. İslâm toplumunun üzerine bir yükümlülük olarak bekârların evlendirilmesi sorumluluğuna Nûr Sûresi'nin 32. âyetinde değinilmiştir: ***"İçinizdeki bekâr olanları evlendirin".*** Evliliğin Allah'ın emri olduğunu Kur'ân'dan açık bir biçimde okuyoruz. Evliliğin teşviki noktasındaki hadisleri alt alta topladığınız zaman ciddi bir müktesebat ile karşı karşıya kalırız. Efendimizin (sas) ev ve aile hukukunu beyan eden hadislerini ayrı düşünüp doğrudan evliliği teşvik eden ve bunu Allah'ın bir emri olarak nazarlarımıza veren hadislerini okuduğumuz zaman ciddi bir yekûnla karşılaşırız.

Mesela bir hadiste Efendimiz (sas) şöyle buyurmaktadır: **"Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetime uygun davranmazsa benden değildir. Evlenin. Çünkü ben (kıyamet günü diğer) ümmetlere**

karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim." (İbn Mâce, Nikâh, 1) Bu hadisin farklı tariklerinden olan Beyhakî ve Abdürrezzâk'ta şöyle bir ziyade vardır: "**Evlenin ve çoğalın. Ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı övüneceğim. Hatta düşük çocuk olsa bile.**" (Beyhakî, *Ma'rifetu's-Süneni ve'l-Âsâr*, 11/207; Abdürrezzâk, *el-Musannef*, 6/173; Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, 3/269) Meselenin ehemmiyetine dikkat çekmek adına Efendimizin (sas) böyle de bir beyanı vardır.

Evliliğin Maksadı Nedir?

Meselenin değer ve sorumluluğunu biraz daha iyi anlayabilmemiz için "Evliliğin maksadı nedir?" sorusuna cevap bulmak zorundayız. Allah neden böyle bir emri bizler üzerine bir sorumluluk olarak yükledi? Neden böyle bir sorumlulukla karşı karşıyayız? Yine Kur'ân ve sünnet çerçevesinde bir tespitte bulunursak beş temel madde tespit edebiliriz:

1. Kulluğun ifasıdır. İbadetimize muhtaç olmayan, es-Samed olan Allah; bizi kendisine kulluk etmemiz için yarattı. Kulluk için birilerinin desteğine ihtiyaç duyarız. Beşerin babası olan Hz. Âdem'in, beşerin kadın cinsinin anası olan Hz. Havvâ'ya ihtiyaç duyduğu gibi erkek kadına, kadın da erkeğe ihtiyaç duyar,. Dolayısıyla Havvâ validemiz bir yönüyle Hz. Âdem'e nefes olmuştu.

2. Evlilik neslin devamını sağlar. Neslin devamının evlilikten başka yolu yoktur. Muhammed Ali es-Sâbûnî bize latife olsun diye şöyle bir şey anlatmıştı:

"Kâbe'de dua dua yakaran bir gence rastladım. 'Allah'ım senden sâlih/a evlat istiyorum' diye dua ediyordu. Dikkatimi çekti. 'Sen kaç yıldır evlisin ki böyle gönülden sâlih/a evlat istiyorsun?' diye sordum. 'Daha evlenmedim hocam.' dedi. 'Evlenmediğin halde neden çocuk istiyorsun? Allah'tan sâliha bir eş istesen ya!' dediğimde ise bana 'Ben çocuk isteyince o da gelecek zaten.' cevabını verdi."

Bu bir latifedir ama bir hakîkati de söyler. Neslin devam edebilmesi için evliliğin olması gerekir.

3. Hayat yükünün paylaşımıdır.

4. İhtiyaçların karşılanmasıdır. Meseleyi şehvet

boyutuyla sınırlandırırsak evliliği anlayamayız. Manevi boyutu dahil birçok boyutuyla ihtiyaçların karşılanmasıdır.

5. Huzurun teminidir. Bunun da maksat olarak dikkate alınması gerekir.

Meveddet ve Hub

Okuduğunuz beş maddenin Kur'ân'da da sünnette de karşılıkları var ama bu beş maddeyi özetleyen bir tane âyet söyleyelim. Rabbimiz şöyle buyuruyor: ***"Kaynaşmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peydâ etmesi de O'nun (varlığının) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır."*** (Rûm, 30/21) Kur'ân'da sevgiyi ifade eden üç kelime vardır: Ülfet, meveddet ve hub.

Ülfet: işin başlangıcı, yani yakınlık kurulmasıdır. *Meveddet*: sevgi, yani yakınlıktan sonra ortaya çıkan bir durumdur. *Hub* ise şiddetli sevgidir. Biz buna Türkçe'de aşk deriz. Meveddet ile hub arasında şöyle bir fark vardır: Meveddet, sonradan kazanılan sevgidir; hub, Allah'ın doğuştan ikram ettiği bir sevgidir. Dolayısıyla eşler arasındaki sevginin âyette meveddet kelimesi ile ifade edilmesi de çok güzel bir hikmete binâendir. İnsan doğar doğmaz annesine karşı ilgi duyar, sevgi besler. İşte bu sevgi *hub*tur. Ülfetten sonra oluşan sevgi ise *meveddet*tir.

Evlilik Nedir?

Bir soru daha; "Evlilik gerçekten nedir? İki insanın yastıklarını birleştirmesi midir? Hayatın bir şekliyle belli bir süreçten sonra beraberce yaşanması mıdır? İki farklı cinsin iki farklı aileden bir araya gelerek hayatın yükünü omuzlaması mıdır?" Bu konuda birçok evlilik tarifi yapılabilir. Kur'ân'dan ve Kur'ân'ın en büyük mübelliği ve tebyin edicisi Efendimizin (sas) beyanlarından yola çıkarak "evlilik nedir?" sorusunu; sünnet perspektifinden ve hadislerin kaynaklığıyla yola çıkarak izah etmeye çalışsak 6 madde önümüze çıkar:

1. Evlilik ibadettir, öyleyse külfetine katlanılmalıdır. Evliliğin ibadet olmadığını söyleyebilecek birisi var mı? Allah'ın emri ve Peygamberin (sas) kavlinden bahsediliyorsa orada ibadetten bahsediliyor, demektir.

Biz ibadetin kapsamını daralttığımız için evliliği ibadet olarak göremiyoruz. Aklımıza sadece bazı şekli hususiyetler geliyor ama Allah bizden bir şey istemiş, o şeyin nasıl yapılacağını da Peygamber (sas) aracılığıyla göstermişse o şey ibadettir. Her ibadet insana başlı başına bir külfet yükler. Külfetsiz bir ibadet yoktur. Külfetsiz ibadet olmadığını anladığımız zaman; evliliğin de külfet gerektirdiğini ve çocuklukta oynadığımız evcilik oyunu olmadığını anlarız. İbadet olarak anladığımız andan itibaren namazımızı koruyormuş gibi evliliğimizi de korumaya başlayacağız. Eksik kaldığı zaman da bir ibadet eksik kalmış gibi sıkıntıya düşecek, telafi etme adına da gayret içerisinde olacağız. Bütün ibadetlerin düşmanı olan şeytan evliliğin de düşmanıdır.

Bir hadiste Efendimiz (sas) şöyle buyurmaktadır: **"İblis tahtını su üzerine kurar. Sonra kötülük yapmaları üzere avenesini sağa sola gönderir. Makam ve mevkice ona en yakın olan, fitnenin en büyüğünü yapandır. Hepsi yaptıklarını anlatmak üzere İblis'in yanına gelir ve içlerinden birisi: 'Ben şunu, şunu yaptım.' der. Ancak İblis, ona: 'Senin yaptığın da bir şey mi?' der. Sonra bir başkası gelir ve 'Falan adamı, karısından boşayıncaya kadar onun yakasını bırakmadım.' der. İblis bundan o kadar memnun olur ki, hemen onu yanına çağırır ve 'Sen ne kadar şirinsin!' diyerek ona iltifat eder."** (Müslim, *Münafıkûn*, 67; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/314)

Ashâb-ı kirâm efendilerimizden hanımı vefat edenlerin birçoğunun hemen evlendiklerine şahit oluyoruz. Bu konuda da ciddi bir şekilde acele ettiklerini görüyoruz. Bizim örfümüzde bu husus biraz gariptir. Hanımının vefatının üzerinden bir ay geçmeden evlenen bir adam bizim toplumumuzda taşa tutulur ama Asr-ı Saâdet'ten bu konuda çok ilginç

şeyler okuyoruz. Muâz b. Cebel (ra); oğlu ve iki hanımı veba salgını dolayısıyla vefat ettikten sonra şöyle diyor: *"Müslümanlar! O hastalık bana da bulaştı. Biliyorum ki Rabbime giden yolun üzerindeyim. Benim iki hanımım da vefat etti. Ben şu anda nikâhsız bir haldeyim. İstiyorum ki Rabbime nikâhlı yürüyeyim. Ne olur gidin ve falanca kadınla beni nikâhlayın. Rabbimin huzuruna nikâhsız bir biçimde gitmeyeyim."* Asr-ı Saâdet'te evlilik denen meseleye ibadet çerçevesinden bakan o insanların bakış tarzları bu.

Abdullah b. Mes'ûd da şöyle demiştir: *"Bilsem ki, bu dünyada sadece 10 gün yaşayacağım, yine hemen evlenir, Rabbim huzuruna nikâhsız bir şekilde gitmem!"* Peki bu durum sadece sahâbede mi söz konusu? Hicrî 241'de vefat eden Ahmed b. Hanbel hanımını defnettikten sonra oğluna şöyle demiştir: *"Oğlum! Koş beni falanca kadın ile nikâhla. Bakarsın ölüm meleği bana yolda yetişir, ben Rabbime nikâhsız bir şekilde gitmeyeyim."* Evliliğin ibadet olarak anlaşılması meselesi biraz farklı bir mesele olarak karşımıza çıktı. Biz hâlâ evliliğe böyle bakamıyoruz. Bakamadığımız için evlerimizde ve evliliğimizde arızalar var.

2. Evlilik nimettir, öyleyse şükrü eda edilmelidir. Bir insanın evden mahrum olması kadar zor bir şey yoktur. Hz. Ali evliliğini şöyle resmetmektedir: *"Yoğun koşturmalar içerisinde eve gittiğimde Fâtıma'nın yüzüne baktığım andan itibaren bütün dertlerimi unutuyorum."* Hz. Fâtıma, Hz. Ali'ye dertlerini unutturan bir kadın. Evliliğin nimet oluşunu Hz. Ali böyle ifade ediyor. Nimetin de külfeti var. Belaya dönüşme ihtimali var. O halde olması gereken evliliğin nimet olarak bilinmesi ve şükrünün eda edilmesi noktasında gayret gösterilmesidir. Peki şükür nasıl eda edilmeli? Unutmamamız gereken bir ilke: *"Her nimetin şükrü, kendi cinsindendir."*

Evliliğin şükrü nasıl eda edilir? Rum Sûresi'nin ilgili âyetinde geçen meveddet ve rahmet evde esas olur ve yaşatılırsa Allah'ın izniyle o evliliğin nimetinin şükrü yerine gelmiş olur. O sadece orada kalmaz. Hayatın

başka alanlarına da yayılır ve size başka bir nimet olarak geri döner. Nimet olduğu Rabbimiz tarafından şöyle beyan edilmektedir: ***"Allah, evlerimizi bizim için bir huzur ve sükûnet yeri yaptı!"*** (Nahl, 16/80) Evde dinlenemezseniz hiçbir yerde dinlenemezsiniz. Evde sükûnet bulamazsanız, başka bir yerde bulmanız mümkün değildir. Başka yerde arayanlar işin neticesinde pişman olanlardır. Bunun bir nimet olarak gözükmesi ve gereğinin yerine getirilmesi gerekir ki nimetin sürekliliği farklı bir noktaya gelsin. Gülü seven dikenine katlanır. Biraz dikenleri olacak, elinize batacak. Bu çok normaldir ama nimet olduğunu unutmazsak şükrünü eda etme adına gayret içinde oluruz.

3. Evlilik cihadtır, öyleyse hazırlığı yapılmalıdır. Kadınla erkek arasında bir cihad mıdır? Hayır. İkisi bir ordunun askerleridir. Karşıda nefs, şeytan, hainler, münafıklar, kafirler gibi düşmanlar var. Eğer evliliği cihad olarak görürseniz hazırlığını da yaparsınız. Ortak düşmana karşı birbirinizle yardımlaşma adına zeminleri çoğaltırsınız. Peki cihad nedir? Burada asıl sormamız gereken kavram budur. Ne yazık ki zulmettiğimiz kavramlardan bir tanesidir cihad. Cihad deyince aklımıza hep başka şeyler geliyor. O gelen şeylerin bir kısmı kıtâl kapsamında değerlendirilir ama cihad, genel ifadeyle *İslâm ile insan arasındaki engelleri kaldırılmaktır.* Bu engeller yeri ve zamanı gelir güçle kaldırılır; yeri ve zamanı gelir sözle kaldırılır; yeri ve zamanı gelir bir bakışla kaldırılır. Dolayısıyla cihadın araçları bir tane değildir. Bunu çok iyi bilmemiz gerekir ki insan ile İslâm arasına giren engellerin izalesi adına hep gücü çağrıştıran şeyler aklımıza gelmesin. Bazen bir kalemin yaptığını bin tane kılıç yapamaz. Bazen bir sözün yaptığını bin tane silah yapamaz. Bazen Allah adına ve Allah namına yapılmış bir infak, bin tane farklı adımın yaptığının ötesinde değerlendirilir. Yerinde ve zamanında bunun olabilmesi adına ne yapmalı? Doğru işi doğru zamanda yapmalı. Eğer doğru işi doğru zamanda yaparsan yaptığın ne olursa olsun

cihadtır ve seni cennete taşıyan bir Burak'tır. Allah sana ikram olarak neyi vermişse, o ikramla cihad adına bir şeyler yapabilirsin. Bu ferdi anlamda da ailevi anlamda da böyledir.

Maalesef ki biz bazı gerçekleri sadece sloganda bırakıyoruz. Ümmetin şu anki hâli hâlâ bizim yüreğimizi dağlayacak düzeye gelmemiş. Kürsülerde bağırıp çağırmışız, sokaklarda bağırıp çağırmışız ancak bunu evlerimize taşıyamamışız. Ümmetin bugünkü hâli yüreğimizi dağlasaydı evlerimizde cihad adına birçok şey duyacaktık ve bugün evlerimizde cihad için hazırlık farklı boyutlara varacaktı. Allah bizleri inşallah o noktalara vardırsın.

4. Evlilik devlettir, öyleyse yasalar uygulanmalıdır. Aile küçük bir devlettir. Bir yerde devlet varsa devlet başkanı da vardır. Devlet başkanı varsa anayasa ve hukuk da vardır. Bunlar evde de var ve olmalıdır. Evin devlet başkanı erkektir yani babadır. Bunu ben demiyorum. "Kavvâm" ifadesini erkeğin üzerine bir vazife olarak yükleyen Rabbimiz söylüyor. Eğer erkek kavvam ise devlet başkanı ve otorite odur. Erkek cumhurbaşkanı ise hanım başbakandır.

İslâm'da mesuliyet şuuru çocuktan başlar büyüğe doğru gelir. Şu anda çocuklarımıza tam anlamıyla sorumluluk yükleyemediğimiz için arızalar farklı boyutlara varıyor. İslâm; herkese bir mükellefiyet yüklemiş, herkese bir alan açmış ve alanda nasıl davranılacağına dair yasalar ortaya koymuştur. Peki bir devletin İslâm Devleti olup olmadığı nasıl anlaşır? Üç esas varsa o devlet İslâm Devleti'dir: Kökte tevhid, gövdede adalet, dallarda meşveret. Eğer bunlar olmazsa o devletin adı İslâm Devleti olsa bile kendisi değildir. Baba otorite sahibi dediysek astığım astık kestiğim kestik davranacak değil tabii ki.

Allah Resûlü (sas) Hudeybiye'de devletle alakalı bir meseleyi bile hanımı Ümmü Seleme ile istişâre etmiş ve onun sunduğu görüşe göre Efendimiz (sas) amel etmiştir. Efendimiz (sas) hayatı boyunca hanımlarıyla istişâre ettiyse bize ne oluyor da kendimizi padişah ilan

edebiliyoruz? Bundan kurtulmak zorundayız

İstişâre, amellerin bereketidir.

İstişâre isabet kaydetmenin en önemli yoludur.

İstişâre, Allah'ın bir işe bereket vermesinin en önemli vesilesidir.

İstişâre Allah'a bizi yaklaştıracak en önemli bir kurumdur.

Öyleyse aklımızı bir put haline getirmekten kurtulalım. "Biz bize yeteriz" mantığından kurtulalım. İstişârenin bu milletin en önemli esası olduğunu hatırlayalım ve bunu evden toplumun diğer katmanlarına, dışarıdan da eve taşıyabilelim.

5. Evlilik dindir, öyleyse sahip çıkılmalıdır. Âişe annemizin naklettiğine göre Efendimiz (sas) şöyle buyuruyor: **"Kul evlendiği zaman muhakkak dininin yarısını tamamlamış olur, diğer yarısında da Allah'tan sakınsın."** (Hâkim, *el-Müstedrek*, 2/175; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, 1/294; Beyhakî, *Şu'abu'l-Îmân*, 4/383) Namaza, oruca, hacca sahip çıkar gibi evliliğe de sahip çıkılmalıdır.

6. Evlilik imtihandır; öyleyse sabır, azık olarak edinilmelidir. Sabrı azık olarak işin başından itibaren heybemize alır ve yürüyüşümüzü öyle gerçekleştiririz. İki kardeş bile aynı evde yaşayamıyor. İki farklı insan, iki farklı kültürden, iki farklı aileden belli bir yaştan sonra yastıklarını birleştirecekler ve hayatlarını beraber devam ettirecekler. Şeytan da bu evlilikle uğraşacaktır. Bu kadar muarızı olan bir işin ilk günkü gibi aynı heyecanla ve güzellikle devam edebilmesi kolay bir iş değildir. Bunu bir imtihan olarak görmeliyiz.

Öğrenciler imtihandan çıkar. "Ne oldu?" diye sorduğunuzda: "Hep çalışmadığımız yerden geldi." derler. İmtihan öyledir zaten. Çalışılmayan yerden gelir. İnsanın zaafiyeti hangi noktadaysa imtihan oradan gelir. Temizlik delisi birisine Allah temizlik yapmayan bir hanım verir ve işte bu onun imtihanı olur. Bu tür durumların imtihan olduğunu baştan bilelim ki hayal kırıklığına uğramayalım.

Evlilikleri sıkıntıya sokan en önemli etken, beklenti

meselesidir. Ne yazık ki bugün bize hep farklı bir hayat telkin ediliyor. Telkin edilen o hayat gibi her şey dört dörtlük, televizyonlarda söylendiği gibi hep toz pembe değildir. Evlilik öyle bir ibadet ki başından sonuna kadar imtihan devam edecektir. Peygamberin o güzel hanesinde bile kavga gürültü olduysa bizim hanelerimiz problemsiz olabilir mi hiç? Mesele bu problemleri büyümeden ve hızlıca çözüme kavuşturmaktır.

Hz. Ömer bir gün hanımlarıyla sıkıntı yaşıyor ve diyor ki: "*Sizi Resûlullah'a (sas) şikayet edeceğim. Siz Medineli kadınlara uydunuz. Bizim sözümüzü dinlememeye başladınız.*" Hz. Peygamber: "**Ey Ömer! Peygamberin de evi böyle.**" diyor ve Hz. Ömer geri dönüp gidiyor. Hilafeti döneminde birisi hanımını şikayet etmek amacıyla Hz. Ömer'e geliyor. Bu sırada Hz. Ömer'in hanımı kocasına bağırmaktadır. Nebevî terbiyeyi almış Hz. Ömer ise susuyor, hanımına cevap vermiyor. Halifenin evinde bu duruma şahit olunca o zat Hz. Ömer'in kapısından gidiyor.

Ne kadar sabredersek, ne kadar alttan alırsak, ne kadar evlilik kurumunu koruma adına gayret gösterirsek Allah'ın izniyle kazanan taraf biz oluruz. "Bizim hanım/bey bildiğin gibi değil hocam" diyebilirsiniz. Ben de bildiğimin üzerinden bir şeyler söyleyeyim.

Kur'ân'ın 66. sûresi olan Tahrîm Sûresi, bize dört aileyi örnek gösteriyor. Hz. Nûh'un ve Hz. Lût'un hanımı... Hz. Meryem ve Hz. Âsiye örnekliği... İki kadın iki erkek...

Hz. Nûh (as) ve Hz. Lût (as); iki peygamber... Hangi kadın onların kadınları gibi? Okuyun, kıyası onun üzerinden yapın. Kocası bir peygamber olan kadın düşünün. Ona her türlü kötülüğü yapsın. "Hocam senin bildiğin gibi değil" sözünün karşılığının olmadığını göreceksiniz. "*Eğer erkekler olarak sizin karşınızda böyle kadınlar bile olsa sizin azığınız sabır olacak.*" Çünkü sabır insanı başarıya taşıyan en önemli vesiledir. Sabır Allah'ın rahmetinin insana ulaşmasının en önemli vesilesidir.

Hz. Meryem'i konuşalım. Hz. İsâ'yı (as) babasız doğurdu. İffet abidesi olduğu halde iffetine dil uzatıldı. Hakiki Müslüman günün birinde İsâ'yı (as) kucağında tutarak insanların karşısına çıkmak zorunda kalabilir. Hz. Meryem'in İsâ'sı bebekti ama bizim için İsâ, belki de haykırmaktan korkulan bir hakîkattir. Eğer doğruluğundan zerre kadar şüphe duymuyorsak Meryem gibi davranmalıyız. Toplumun içinde yürüyüp dil uzatanlara da hakîkati işaret etmeliyiz. Çok zor bir durum. *"Toprak olsaydım da bunlar başıma gelmeseydi"* diyebilecek kadar ızdırap çekmiştir.

Peki Âsiye annemizin çektikleri? Allah aşkına kimin kocası Firavun gibi? Eğer Firavun gibi olsaydı o da âyet olurdu. Âsiye annemiz âyet olduysa ibret adına bir model olarak kıyamete kadar gelecek olan bütün sâliha kadınlara bir örnektir. Koca, Firavun gibi olsa da zulmün taraftarı olunmamalı, ne olursa olsun hakkın yanında yer almalı. Hiçbir tehdide kulak asmayacak, nihayetinde karşılığında cennetin en güzel köşesinde ebedî bir mutluluğun sahibi olacağız. Allah; erkeklerimizi Hz. Lût ve Nûh'un sabrıyla donatsın. Hanımlarımızı da Meryem gibi iffetin ve Âsiye annemiz gibi mücadele ve dirayetin kahramanları kılsın.

Buraya kadar anlattıklarımı anlayabileceğimiz bir örnek vermek istiyorum. Olayı bize Enes b. Mâlik (ra) naklediyor ama olayın bizzat şahidi Âişe annemizdir. Medine'de Havle bint Tüveyt el-Attariye isminde koku satan bir kadın vardı. Zaman zaman Allah Resûlü'nün (sas) evine gelirdi. Kocasını siyer kaynaklarından tespit etmeye çalıştım ancak bulamadım. Niye bulamadığımı olayı aktardıktan sonra anlayacaksınız.

Bu hanım Hz. Âişe'ye geliyor. O gün oraya gelişi, kocasını şikayet etmek içindir. Annemize şöyle diyor: *"Ey Müminlerin annesi! Ben her gece bir gelin gibi süslenip kocamı karşılıyorum. En güzel elbiselerimi giyiyorum, en güzel kokuları sürünüyorum, öylece karşısına çıkıyorum. Vallahi bunu da tamamen Rabbimin rızasını kazanmak için yapıyorum..."* Hz. Âişe ona: *"Birazdan Resûlullah (sas) gelecek, sen derdini ona anlat, O senin derdine bir çözüm*

söyleyecektir." dedi. Efendimiz (sas) girer girmez kokluyor: **"Buralar ne güzel kokuyor, herhalde Havle gelmiş. Sen ondan bir şeyler aldın mı Âişe?"** diyor. (Biri satmak amacıyla bir şey getirince Efendimiz (sas) onu asla geri çevirmezdi.) Hz. Âişe, Havle'nin bu sefer bir şey satmaya gelmediğini, başka bir derdi olduğunu söyledi. Hz. Havle, Hz. Âişe'ye ne anlatmışsa aynısını Efendimize (sas) de anlattı. Efendimiz (sas) dinledi. Bunun üzerine şöyle buyurdu: **"Ey Havle! Sabret, kocanı dinle ve ona da itaat et!".** Bunu duyan Havle şöyle dedi: *"Ya Resûlullah! Peki ben senin dediğin gibi davranırsam, yani ne olursa olsun kocama itaat edersem, onun sözünü dinlersem, bana ecir olarak karşılık olarak bir şey var mı?"* Efendimiz (sas): **"Sevap olmaz mı Ey Havle? Bir kadın Allah için imtihan olduğu sıkıntılara katlanırsa tabii ki sevap kazanır. Kendi evinde bir eşyayı kaldırıp başka bir yere bıraksa bile sevap vardır."** Havle seviniyor ama başka şeyler de duymak istiyor. *"Ya Resûlullah biraz daha açar mısın?"* deyince Efendimiz anlatmaya başlıyor: **"Sen ne zannediyorsun Havle? Diyelim ki bir kadın kocasından hamile kalsa o kadının sevabı; oruç tutan, gece namazı kılan ve Allah'a itaat edenin sevabına denktir. Doğurması sevaptır, emzirmesi sevaptır. Kadın bebeğini emzirmeye başladığı andan itibaren, her bir emzirmesine karşılık bir köle azadı sevabı vardır. Çocuğu sütten kestiği zaman, gökyüzünden ona: 'Ey kadın! İşine başla ve geçmişini unut çünkü geçmişinden sorumlu değilsin.' diye seslenilir."** Âişe annemiz söze karışıp; *"Ey Allah'ın Resûlü! Sevap sadece kadınlar için midir?" Yani erkeklere bir şey yok mu? Ben erkeklere acımaya başladım."* deyince Efendimiz (sas) şöyle buyuruyor: **"Olmaz olur mu ya Âişe! Elbette sevapta erkeklere de pay var. Bak, Müslüman bir erkek eşinin elini tutup onu arzuladığı zaman Allah o kişiye on sevap yazar. Kişi eşinin boynuna sarıldığında Allah o kişiye yirmi sevap yazar. Kişi eşiyle zifaftan sonra gusledeken bedenindeki her tüyden dolayı ona on sevap yazılır, on tane de günah silinir. O gecenin sabahında Rabbimiz meleklerine hitaben kulunu**

göstererek iftihar eder ve: 'Şu kulum kalktı gecenin soğuğuna aldırmadı. Rabbi istediği için guslünü aldı ve kulluk adına bir adım attı. Ben de sizi şahit kılıyorum ki onu affettim' der." (Sa'lebî, *Tefsîr*, II, 78-79) Allah bizi de o affa mazhar olanların içine katsın. İşte bu rivayet bize evliliğin maksadına ve ne demek olduğuna dair Asr-ı Saâdet'ten böyle bir mesaj veriyor.

Ebû Nücehy naklediyor: Efendimiz (sas) ashâb ile otururken bir anda üç kez: **"Miskindir, miskindir, miskindir."** dedi ve şöyle devam etti: "**Bir adam çok fazla mala sahip olduğu halde eğer evlenmemişse o adam miskindir."** (*Mecmaü'z-Zevaid*, 4/252) Efendimiz (sas) miskinlikten kurtulma adına adres olarak evliliği göstermiştir.

Rabbimiz hepimize hayırlı bir evlilik nasip eylesin. İçimizde evli olan kardeşlerimizin evliliğini dipdiri kılsın. İlk günkü tazeliğinde, aynen Efendimizin (sas) gösterdiği gibi olsun. Bekâr olanlarımıza da sâlih ve sâliha eşler nasip etsin.

Nikâhta Keramet, Nikâhsızlıkta Felaket Vardır

Kenyalı âlim Ali Mazruî şöyle demiştir: "*Modernleşen dünya, İslâm dünyasını da modernleştiriyor. Ancak bizdeki modernleşme bir nitelik problemi yaşıyor.*" Bu problemleri de dört başlıkta sıralamıştır:

1. Sanayileşme olmadan kentleşme: Bugün İslâm dünyası en büyük problemlerden birini bu başlık altında yaşıyor. Betonlara mahkum edilen şehirlerde yaşıyoruz. Bu beton şehirlerin bize verdiği zararların haddi hesabı yok. Bunlar üzerinde İslâm dünyası olarak durmamız gerekir.

2. Üretime dönük insan gücü yetiştirememe ve ezberci eğitim.

3. İlim zihniyetinin gelişmemesi ve dinin ruhen hayatımızdan çıkışı ve çöküşü.

4. Kapitalist düzende nasıl yaşayacağımızı öğrenmeden, böyle bir düzende yaşama mecburiyeti ve bunun getirdiği tamah ve tüketim.

Ekinlerin İfsadından Nesillerin Kaybına

Kur'ân, Allah'ın kelâmı olarak mûcizevî bir biçimde o günden bahsettiği gibi bugünden de bahsediyor ve son günden de bahsetmeye devam edecek. Bakara Sûresi'nin 205. âyetinde Cenâb-ı Hak mûcizevî bir biçimde bir şeye dikkat çekiyor: ***"Zalimler yeryüzünde idareyi ele geçirdikleri zaman ekinleri ve nesilleri ifsad ederek işe başlayacaklar. Fakat Allah fesadı sevmez."*** İslâm toplumunu değil insanlığın tamamını ifsad eden fesatçıları Allah sevmediğini söylüyor. Biz müminler olarak da onları hiçbir zaman sevmeyecek, zulmün yanında yer almayacak ve her daim zalimin karşısında olacağız.

Önce yediklerimiz sonra da nesillerimiz ifsad olacak.

Şu an geldiğimiz noktada da bunu çok rahat görebiliyoruz. Yaşı 60'ın üzerinde olan insanların sağlık problemleri bugün yaşı 50'nin altında olan insanlardan daha azdır. Yaşı 60'ın üzerinde olan insanlar doğal beslendikleri için bünye itibariyle biraz daha sağlamlar. 60'ın üzerine kadar bizim babalarımız fazla doktor yüzü görmediler ama biz ayda bir doktora giden insanlar haline geldik. Mesele çocuklarımıza geldiği zaman, haftada bir doktora götürüyoruz. Bunlar hep yediklerimizden kaynaklanıyor. Bize genetiğiyle oynanmış besinler ve gıdalar yedirdikleri için vücudumuzu bozdular. İçtiğimiz sular su değil. Yediğimiz ekmekler ekmek değil. Bunlar sadece yediklerimizle kalmıyor. Yediklerimiz ruhî hayatımızı şekillendiriyor ve farklı bir arıza ortaya çıkıyor. Böyle olduğu için 30 yaşına gelmiş gençlerimiz evlenmek istemiyor. Evlenmek istedikleri zaman modern dünyanın telkin ettiği şeylerle ağırlaşan şartlar içerisinde altından kalkılamayacak bir yükle karşı karşıya kalınıyor. Bunlar yapılırken bu zalimler kademeli bir biçimde aslında nikâhı, evliliği, evi modern dünyanın telkinleriyle gündemden düşürmeye çalışıyorlar. Bugün bize yapılan bu şeylerle aslında bizi evliliğe, nikâha karşı bir hale sevk etmeye çalışıyorlar. Dolayısıyla tüm zalimler, şeytanlar, onların yandaşları, onların taraftarları bizi evliliğe düşman bir hale getirmeye çalışırlarken Müslümanlar olarak bizim çağrımızın nikâha, dolayısıyla evliliğe olması şarttır. Çünkü Kur'ân bize Hz. Mûsâ'nın üzerinden bir şey öğretiyor.

Bütün Firavunların korkusu bir ordu değil bir Mûsâ'dır. Onlar, bir Mûsâlık işleri olduğunu biliyor. Bu korkuları yaşadıkları için ifsad etmeye devam edecekler. Nesillere de ekinlere de el uzatacaklar ama biz de aynı Benî İsrail'in müminleri gibi evliliğe ve nikâha çağıracağız. Nesillerimiz bereketlenecek, nesillerimizden Allah bir Mûsâ çıkaracak ve zulüm sistemlerini yıkacak. Allah bunu bize nasip etsin.

Onlar ne kadar nikâhsızlığa çağırırsa çağırsınlar bizim

çağrımız bu! Farklı şeyler söyleyecekler, şartları ağırlaştıracaklar, bunları mümin gibi gözüken insanların eliyle de yapacaklar. Evliliği öyle bir hale getirecekler ki, evlenmek adeta mümkün olmayacak. Adetler, gelenekler, görenekler ağırlaşacak. Çevre, sokak farklı şeyler söyleyecek. Bunlar, altından kalkılacak yük olamayınca insanlar bunları hayatlarından yavaş yavaş uzaklaştıracak ancak her şeye rağmen müminler evliliği kolaylaştıracaklardır.

Nikâh Nedir?

Anadolu irfanından neşet etmiş çok güzel bir sözü vardır: "*Nikâhta keramet vardır.*" Ancak evlilik ayrı bir şey, nikâh ayrı bir şey gibi değerlendiriliyor. Nikâh deyince aklımıza bir imamın önünde şahitlerle kıyılan nikâh geliyor ancak bizim nikâh deyince kastımız evliliktir. Nikâh dediğimizde aklımıza istemeyle başlayan evlilik sürecinin tamamı gelsin ki sözümüz tam olarak yerine otursun.

Peki nikâhtaki keramet nedir? Keramet, "kereme" fiilinin mastarıdır. "Cömertlik, mertlik; hürmetli, saygılı ve onurlu olmak" anlamına gelir. Allah Resûlü'nün (sas) çeşitli beyanlarını da dikkate alınca nikâh meselesinde de size beş cümle vermek istiyorum:

1. Nikâh asalettir; insana onur ve şeref kazandırır: Basit bir örnek vereyim: Evlenmiş bir genç ile bekâr bir genç kendi ailesi veya çevresi tarafından aynı ihtiramı görmez. Tabiri caizse evlenen adam "adam" olmuştur. Artık büyümüştür ve farklı bir asalet kazanmıştır. Ve o asalet ona farklı bir biçimde şeref ve onur kazandırmıştır.

2. Nikâh berekettir; eve bolluk ve verimlilik kazandırır: Rabbimiz Kur'ân'da şöyle buyurmaktadır: ***"Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir."*** (Nahl, 16/32) Hz. Ömer ise şöyle demiştir: *"Allah'ın kitabında bu âyet olmasına rağmen halen fakirlik bahanesi ile evlenmeyen adama şaşarım."* Bunun dışında Âişe annemiz, Allah Resûlü'nün (sas) şöyle bir sözünü nakletmektedir: **"Kadınlarla evlenin, çünkü gerçekten**

onlar malları ile gelirler (zenginliğe sebep olurlar)." (Hâkim, el-Müstedrek, 2/174) Ahmed b. Hanbel'e birisi gelerek şöyle dedi: "*Ey imam! Evlendim ancak bir türlü fakirlikten yakamı kurtaramadım.*" Bunun üzerine Ahmed b. Hanbel o adama şöyle dedi: "*Bir daha evlen! Belki Allah ikinciyle sana o zenginliği verir.*" Aslında bu sözler bir yönüyle bu Kur'ân âyetlerine inanan insanların inançlarını gösteriyor. Biz de bazen bazı konularda gelgitler yaşıyoruz ama o insanların Allah'ın kitabına ve Peygamberin hadislerine olan inançları tam olduğu için teslimiyet gösteriyorlardı.

Bir adam Efendimize (sas) gelerek: "*Kardeşimin karnı ağrıyor. Ne yapayım?*" diye sordu. Efendimiz (sas): **"Ona bal şerbeti içir!"** buyurdu. Adam içirdi. Bilahare aynı şahıs tekrar gelip: "*Ben bal şerbeti içirdim. Ancak, bu onun karın ağrısını arttırmaktan başka bir şeye yaramadı.*" dedi. Adamın bu gidip gelmeleri üç kere tekrar etti. Sonunda Efendimiz (sas): **"Allah doğru söyledi. Kardeşinin karnı yalan söyledi."** buyurdu. Sonra bir kere daha içirdi. Bu sefer kardeşi iyileşti.

Bir başka hadiste Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: **"Üç kişi vardır ki onlara yardım etmek Allah üzerine bir haktır: Efendisiyle yazışma yapan köle, nâmusunu korumak niyetiyle evlenen kişi, Allâh yolunda cihada çıkan mücahid."** (Tirmizî, Fedâilü'l-Cihâd, 20, Nesâî, Nikâh, 5)

"Hocam! Evlendik ama 120 aydır iki yakamız bir araya gelmedi!" şeklinde bir itirazda bulunabilirsiniz. Bunun örnekleri çok ve nedeni de bellidir. Allah sana ***"evlen"*** dedi. "Boyundan büyük işlere bulaş, gösteriş yap, riya yap, herkes nasıl yapıyorsa aynısını yap, israfa kapı aç, Allah'ı memnun etme adına gayretin olacağına insanları memnun etme adına gayret et, kazancının kat kat fazlası borç al!" demedi ki! Ayağını yorganına göre uzat, riyaya bulaşma, imkanlar nispetinde bir şeyler yap, Allah'ı bu işe kefil tut! Bak bakalım Allah sana yardım ediyor mu etmiyor mu? Bu anlamda nikâh berekettir. Böyle bir bereket bolluk getirir.

3. Nikâh sükunettir; ruha huzur ve dinginlik

kazandırtır: Delili Rûm Sûresi'nin 21. âyetidir: ***"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır."***

4. Nikâh muhabbettir; kalbe sevgi ve aşk kazandırtır: Delili yine Rûm Sûresi'nin 21. âyetidir.

5. Nikâh kuvvettir; aileye güç ve dayanıklılık kazandırtır: Aile; dengeyi sağlayan terazi, yapıyı koruyan, destek ve saldırılara karşı giyilen bir zırhtır. Nikâh ve evlilik aileye güç ve dayanıklılık kazandırır.

Keramet kelimesi ne güzel bir kelimeymiş. Keramet kelimesinde keramet varmış. Atalarımız mümin ve Müslüman oldukları için kitabın ortasından konuşmuşlar. Genelde söyledikleri şeyler Kur'ân'a ve sünnete dayanan güzel şeylerdir. Onun için Anadolu irfanı bizim için önemlidir ve üzerinde durulması gerekir.

Evlilikte Denklik

Nikâh meselesini konuşur konuşmaz ilk konuşacağımız mesele denklik meselesidir. Denklik, nikâhın olmazsa olmaz hususiyetlerinden biridir. Denklik meselesini konuştuğumuz zaman da üç şeyden bahsederiz:

1. Dinde Denklik: Dinde denklik meselesi evlenecek hanımın Müslüman bir erkekle evlenmesi gerektiğiyle alakalı bir başlıktır. Müslüman bir erkek, Ehl-i Kitap'tan yani Yahudi ve Hıristiyan olan kadınlardan biriyle evlenebilir. Ama Müslüman bir hanım Ehl-i Kitap'tan olan erkeklerle asla evlenemez. Müslüman bir erkek ve Müslüman bir kadın asla bir müşrikle evlenemez. Bu konudaki hükümlerin bazıları doğrudan Kur'ân'ın âyetlerine, bazıları da Efendimizin (sas) beyanlarına dayanır. Ben size delillerini söyleyeyim: Müslüman bir erkeğin Ehl-i Kitap'tan bir hanım ile evlenebileceğini belirten âyet, Mâide Sûresi'nin 5. âyetidir. Müşrik erkek ve kadınlarla evlenilemeyeceğini

belirten âyetler ise Bakara Sûresi'nin 221. ve Mümtehine Sûresi'nin 10. âyetleridir.

Müslüman bir hanımın Ehl-i Kitap erkeklerle evlenemeyeceğini belirten delil de Allah Resûlü'nün (sas) beyanıdır. Müslüman bir kadının Ehl-i Kitap'tan bir erkek ile evlenemeyeceğini Câbir b. Abdullah'tan (ra) gelen rivayette, Peygamberimiz (sas) şöyle beyan ediyor: **"Biz Ehl-i Kitap'ın kadınlarıyla evlenebiliriz fakat onlar Müslüman kadınlarla evlenemezler."** (İmam Şafiî, *Ümm*, 5/6); Beyhakî, *Sünen*, 7/172)

2. Dindarlıkta Denklik: Dindarlıkta denklik demek evlenmek isteyen Müslüman bir erkek ile Müslüman bir hanımın dinî hassasiyet noktasında birbirlerine yakın olmaları demektir. Biri diğerinden farklı olursa ortaya arızalar çıkabilir. Kur'ân bu arızaların temeline işarette bulunuyor. Nûr Sûresi'nin 3. âyetinde belirtildiği gibi zina eden erkek ancak zina eden bir kadınla, zina eden bir kadın da zina eden bir erkekle evlenmelidir. Yine aynı sûrenin 26. âyetinde söylendiği gibi, kötü kadınlar kötü erkeklere, temiz kadınlarda temiz erkeklere, yakışırlar, yaraşırlar. Dindarlık hususunda denklik oluşmadığı zaman problemler ortaya çıkıyor ve bu onarılmaz yaralara sebebiyet veriyor. Bunun için burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus olarak karşımızda duran şey dindarlıkta da denkliği korumaktır. Bu da işin ikinci boyutudur.

3. Durumlarda Denklik: Allah fakihlerimizden, âlimlerimizden razı olsun. Meseleleri öyle güzel ortaya koymuşlar ki eksik bir şey bırakmamışlar. Bu konuda diyorlar ki: Durumlarda denklik soyda, boyda (kabile), malda, fizikte ve kültürel alanlarda denkliktir. Bunlar olmazsa sıkıntılar yaşanır. Sıkıntıların yaşanması nikâhın geçerli olmayacağı anlamına gelmez. Fakihlerimiz bunu evliliğin selameti açısından tavsiye ediyor. Yoksa diyelim ki; doğuda doğup büyümüş bir erkek, batıda büyümüş bir kızla evlenirken kendilerini birbirlerine güzel anlatır, kültürlerini ortaya koyarlar ve evliliğe hazırlıklı başlarlarsa evlenebilirler ve inşallah arıza da çıkmaz. Ama bunlar konuşulmazsa

arıza çıkma ihtimali yüksektir.

Zenginlik meselesine bakın. Eğer erkek zengin, kız fakir ise taraflar bu meseleyi aşsa bile aileler arasında problem olabilir. Tersi söz konusu olduğunda çoğu zaman bu da arızaya sebebiyet verebilir. Dolayısıyla bu konuda fakihlerimizin ısrarla durumlarda denklik meselesini dikkatlerimize vermesi bu konuda tedbir alınması açısından önemli bir husustur.

Denkliğin tam anlamıyla anlaşılabilmesi için kız tarafı da erkek tarafı da maske kullanmadan, yalan söylemeden olduğu gibi her şeyi ortaya koyarak konuşmak durumundadır. Bu işin hissiyata, duygusallığa mahkum edilecek bir tarafı yoktur. Böyle olduğu için evlilik kurumu şu anda arızalara uğruyor ve daha üç aylık evli olan binlerce aile; hocalara, mahkemelere boşanmak için başvuruyor. Bunu sebebi denkliğe önem verilmemesidir. Buna somut bir örnek verelim:

Oğlumuzun hayat standardı belli. Aklında bir aday profili belirlemiş. Evinde kendisine hizmet edecek bir hanım arıyor. Tıp fakültesinde okuyan bir kızı görmüş. Altı yıl bu kızımız kendisini tıp ilmine adamış. TUS'a girmiş, büyük bir mücadeleyle onu da kazanmış. Doktor olup, hizmet etmek isteyen hanım kızımızla bizim oğlan çalışma mevzusunu konuşmamış. Evlendikten sonra kızı eve mahkum etmeye çalışıyor. O kız evde durur mu? Dursa bile yazık günah değil mi o kadar emeğe? Bu kadar emeğin zayi edilmesi doğru bir şey midir? Madem sen kendine hizmet edecek bir kız arıyordun, senin ne işin vardı tıp fakültesinin kapılarında?

Tersinden düşünelim: Oğlumuz dava adamı. Öyle ki gecesi gündüzü belli değil. Evinin yolunu unutacak kadar davasına âşık. Bu mücahid beye bir de mücahide gerek. Kız, erkeğin dava noktasında hassasiyetini biliyor ama evlendikten sonra ikide bir telefon açarak: "Gel, babamın dişi ağrıyor, annemin eline iğne battı, kardeşim hapşırdı" gibi şeyler söylemek suretiyle en basit meseleleri büyüterek eşini meşgul ediyor. İşte denklik dediğimiz hususiyete dikkat edip bunların

hepsinin konuşulması gerekir. Tarafların birbirlerini çok iyi tanıması, beklentilerin mutedil bir çizgide olması ve bunun üzerinden evlilik dediğimiz müessese korunup yürümesi gerekir.

Diğer bir örnek ise şöyle: Kızımız 10 senedir medresede okumuş. Evlendi. Bizim kızımız Arapça, fıkıh biliyor; hâfız ve ilim sahibi. Çocuğumuz böyle bir konumu olan kıza talip oldu ve sonra; "evde oturacaksın" diyerek o kızı eve hapsetti. Madem sen bu kızın İslâmî alanlarda hizmet etmesini istemeyecektin, madem kendine sadece çamaşır yıkayacak birisini arıyordun; o halde neden Arapça bilen kadının yakasını tuttun? Böyle konumu olan bir insanı getirip eve mahkum etmek zulümdür. Madem senin kafanda böyle biri var; onu ara ve onu bul. Bunun dışındaki şeylere de kapı açma ki ne mağdur olasın ne de mağdur edesin.

Defaatle söyledim. Söylemeye de devam edeceğim. Müslüman hanımın asli vazifesi anneliktir. 10 tane üniversite de medrese de bitirse asli vazifesi anneliktir. Asli vazifesinin annelik olması eve mahkum olacağı anlamına gelmez. Bunlar tam anlamıyla konuşulmadan evliliğe adım atılırsa sıkıntılara uğrarız.

Bazı Alimler Neden Evlenmedi?

Evlilik Allah'ın emri, peygamberlerin sünneti olmasına rağmen neden bazı alimlerimiz bekârlığı seçmişlerdir? İslâm tarihinde, ilim dünyamızda semâmızın yıldızları olabilecek dev isimler var. Bu isimlerin bekâr olarak yaşayıp bekâr olarak vefat ettiklerini biliyoruz. Çok büyük bir alimimiz ve başımızın tacı olan Abdülfettah Ebû Gudde'nin, "*Ülemaü'l-Uzzab/Bekâr Alimler*" isimli bir kitabı var. Bu kitap Türkçeye de tercüme edildi. 21 tane bekâr alimi anlatıyor. Onun eklemediği iki isim de daha sonra kitabın sonuna eklenmiş: Bedîüzzaman Said Nursî ve Muhammed Hamidullah.

İmam Zemahşerî gibi, İbn Teymiyye gibi, İmam Nevevî gibi, Bişr el-Hafî gibi dev isimlerin bekâr olarak yaşayıp bekâr olarak vefat ettiklerini biliyoruz. Peki

onlar Allah'ın ve Resûlü'nün (sas) evlilik konusundaki beyanlarını bizden daha iyi bilmiyorlar mıydı? Elbette ki biliyorlardı. Burada önemli bir husus var ki, altını çizelim: Evlilik bazıları için farz, vacip, sünnet, mekruh ve bazıları için haram olabilir. Şartlar müsait olup evlilik isteği olana evlilik farz olur. Bunun şiddetine göre de hüküm vacip veya sünnet olarak değişebilir. Bir insan kendisini ve ailesini geçindiremeyecek durumdaysa, evlendiği zaman mağdur edecek ve mağdur olacaksa o durumda evlilik mekruh olur. Evliliğin bereketinden bahsettik. Kişi o anda tevekkül eder, evlenir, Müslümanlar da maddi anlamda yardımcı olurlarsa bu "kerahet sünnet" olur.

En alt kategori ise evliliğin haram olmasıdır. Karşılıklı şehvet duyguları ölmüşse, karı koca arasında münasebet yaşanmayacaksa evlenmek haramdır. Bu durum boşanma sebebidir. Çünkü bizim dinimiz fıtrî bir dindir. Dolayısıyla çevremizdeki ve tarihteki bazı insanları değerlendirirken böyle özel durumları olabileceğini unutmayalım. *"Sünneti terk etti, farza sırt döndü."* şeklinde şeyler söylemek Müslüman tavrı değildir.

İslâm'da bazı farzlar ehemmiyet derecesine binaen diğer farzlara göre hüküm değiştirebilir. Mesela cemaatle namaz farzdır ama fıkıh kitaplarımızda 11 sınıf insanın cemaatle namazın farziyetinden muaf tutulabileceğine dair fetva var. O sınıflardan bir tanesi de şudur: Eğer bir alim ilimle uğraşıyorsa ilmin hatırına cemaatle namaza iştirak etmeyebilir. İlimle uğraşan insanın üzerinden o yükümlülüğün kalktığı söyleniyor. Adını andığım ve anmadığım alimler ilim noktasında öyle hayırlar ortaya koymuşlardır ki, o insanların evlilik gibi bir farziyetin hükmünün dışında değerlendirilmeleri elbette önemlidir ve biz öyle değerlendirebiliriz.

Mesela Bedîüzzaman Said Nursî iman adına çok büyük hizmetlerde bulunmuştur. Şu topraklarda iman adına bir mücadele başlatmıştır ve imanın kökünün kazınacağı bir zeminde imanın tohumlarını ekmiştir.

Karşısında duran büyük yangını görmüş ve bunun üzerine şu sözü söylemiştir: "*İmanım yanıyor. İçinde tutuşmuş evladım yanıyor. Ben o yangını söndürmeye gidiyorum. Biri beni engellemek için ayağıma çelme takacakmış ne yazar?*" Çok çileli bir hayatı olduğundan Bedîüzzaman Said Nursî evlenmeye fırsat bulamamıştır. Dolayısıyla alimlerimizin peygamber mesleği olan îsâr ruhunu anlayıp yaşamak için değil, yaşatmak için verdiği mücadelenin bir tezahürü olarak evliliği terk etmeleri tenkidin değil, takdirin konusu olur. Allah onlardan ebeden razı olsun. Evi de, aşı da, evliliği de terk etti. Nesillere imanî hakîkatleri ulaştırma adına gayret içerisinde oldular.

Kaç Yaşında Evlenmeli?

Evliliğin erkek ve kadın için ideal bir yaş ortalaması ve sınırı var mıdır? Erkek ve kadın için ideal bir yaş yoktur. Evliliğin yaşı yok, zamanı vardır. Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: "**Ey Ali! Üç şeyi geciktirme; vakti geldiğinde namazı kılmayı, hazır olduğunda cenazeyi defnetmeyi, dengini bulduğunda evlenmeyi.**" (Tirmizî, *Salât*, 13; Tirmizî, *Cenaiz*, 73)

Asr-ı Saâdet'i okurken çocuk denecek yaşta olan erkek ve kızların evliliklerine şahid oluyoruz. Mesela Abdullah b. Amr'ın 14 yaşında evlenmiştir. Asr-ı Saâdet'i güncelleme adına evlilik yaşını, Asr-ı Saâdet yaşına doğru mu çekeceğiz yoksa burada almamız gereken farklı bir mesaj mı var? Erken yaşta evlenen o insanlar cihad meydanına çıkmak için can atıyorlardı. Bedir'de Bedir aslanlarından biri olma adına parmak uçlarına basarak boylarını uzun göstermeye çalıştılar. Şimdi günümüze gelelim: Bedenen 20 veya 30 yaşında ama akıl yaşı 10. Böyle birisini evlendirmek iki tarafa da zulümdür. Fıkıhta okuduğumuza göre evlenecek kişi âkil ve baliğ olacak. Bu şu demektir: Buluğ yaşı başka, rüşt yaşı başkadır; buluğa her eren rüşte ermiş olmaz. Rüşt aklî olgunluk yaşıdır. Büluğ fiziksel olgunluktur. Adam vardır 50 yaşındadır ama kafası 10 yaşındadır. Adam vardır 10 yaşındadır ama kafası 50 yaşındadır.

Mesela Hz. Ali gerçekten de böyleydi. 10 yaşındayken 50 yaşında bir adam gibiydi.

Gençlere kendi çıkarımımı ifade etmek istiyorum. Allah Resûlü (sas) 25 yaşında evlendi. Efendimizin (sas) nübüvvet öncesi hayatından sünnet adına deliller çıkarılmaz ancak örneklik adına bazı hususlar çıkarılabilir. Asr-ı Saâdet'teki kadınların ortalama evlilik yaşı 18–20 arasıdır. Bu yaştan sonraya kalınca her devirde iş çıkmaza giriyor. Artık kimse kimseyi beğenmiyor. Arızalar çoğalıyor. Ortam kötü, şeytan insanın ayağını kaydırabiliyor. Yanlışlara sebebiyet vermemek için gençlerimizin rüşte ermesi için çalışmalar yapmamız ve rüşte ermiş gençlerimizi de evlendirmemiz lazım.

Evliliğe Aracı Olmak

Evlenecek duruma gelen gençler için aracılık yapmak doğru mudur? Yapılacaksa nasıl yapılmalıdır? Kur'ân'da farklı meseleler için söylenen ama bu meseleyi de içine alan bir âyetimiz var: ***"Kim iyi bir işe aracılık ederse onun da o işten bir nasibi olur. Kim kötü bir işe aracılık ederse onun da ondan bir payı olur. Allah her şeyin karşılığını vericidir."*** (Nisâ, 4/85) Müfessirlerimiz şöyle diyor: "İyi *şeye aracılık etmelerden bir tanesi de evlilik konusunda aracı olmaktır.*" Bu konuda ne yazık ki toplumumuzda bazı arızalar var.

Mesela bazı hanımlar insanları baş göz etmeyi çok severler. Tarafları tanımadığı halde konuşur, teşvik eder. Bazen heyecana kapılır; över, olduğundan farklı lanse eder. Bu durum arızaların oluşmasına sebeb olur. Bazen de hanımlarımızın, beylerimizin etrafında kızlarımız ve oğullarımız var. Evlilik yaşları gelmiş. Birileri aracı olmalı. Şöyle bir tavır var: "Aman karışmayayım. Başımı ağrıtmayayım." Bu tavır yanlış bir tavırdır. Her iki tutum da yanlış. Eğer gerçekten evlenme yaşına varmışlarsa iyi insanları iyi insanlarla karşılaştırmak bu âyetin hükmü gereği bizim üzerimize bir sorumluluktur.

Kız tarafına da erkek tarafına da çok büyük

sorumluluk düşüyor. İyi olursa aracı olan unutulur, kötü olursa aracı olana ağza ne gelirse söylenir ki bu doğru bir şey değildir. Bu sebeple insanlar aracılık yapmak istemiyor. Altını çizmek istediğim bir şey var: Aracılık yapan kardeşlerimiz asla mübalağa yapmamalı, işin hakîkati ne ise onu söylemelidir. Mübalağa bu konuda yanlıştır ve işin neticesinde kötü sonuçlara insanı sevk edebilir.

Oğul İsteme

Kız isteme olduğu gibi oğlan isteme de mümkün müdür? İslâm tarihinde bunun örneği vardır. Hz. Ömer kızı Hz. Hafsa'nın eşi vefat edince kızı Hafsa'yı Hz. Ebû Bekir'e teklif etti. Bu mevzu konuşulunca örnek olarak Hz. Hatice de gösterilir. Hz. Hatice'nin Efendimize (sas) teklif ettiği söylenir ancak bu doğru değil. Hz. Hatice, Efendimizle (sas) evlenmek istedi fakat Hz. Hatice bu işin yolunu da öğretti. Bu fikrini yakın arkadaşı Nefise isimli hanıma açtı ve Nefise annemiz de bu evliliğe aracı oldu.

Diyelim ki; kız babası veya kız annesisin. Çevrenizde dini bütün birisini gözüne kestirdiniz. Tabii ki bu yanlış bir şey değil. Kız babası, oğlanı istediğinde eğer oğlanın ailesi cahilse şöyle diyecektir: "Oğlum! O kızda muhakkak bir şey var. Baksana kızlarını bize vermeye çalışıyorlar." İyi biri göze kestirilirse araya aracı koymalı ve işi bu şekilde çözmeye çalışılmalıdır. Bu; toplumumuz, örfümüz ve işin selameti açısından da doğru bir şeydir. Ancak İslâm tarihinde bunun çok farklı örnekleri var. Mesela bazı hocalar kızlarını talebelerine kendileri vermiştir. Bu konuda onlarca örnek var. Çok meşhur bir âlim olan Alaaddin es-Semerkandî Hanefî fıkhı alanında müthiş bir isimdir. Alaaddin es-Semerkandi'nin kızı Fâtıma, babasının *Tuhfetü'l-fukahâ* adlı eserini ezberleyerek babasıyla ortak fetva vermeye başlamış, kendisinden uzun süre ders alıp bütün eserlerini okuyan Kâsânî de onun bu eserini esas alarak *Bedâi'u's-Sanâi* isimli ünlü kitabını kaleme almıştır. Bundan çok memnun olan

Semerkandî, kızı Fâtıma'yı onunla evlendirdiği ve mehir olarak bu eseri kabul ettiği, bu evlilikten sonra fetvaların Semerkandî, Fâtıma ve Kâsânî ortak imzasıyla çıktığı nakledilmektedir. Daha sonra "Semerkandî'nin *Tuhfe*'sini şerh etti ve kızıyla evlendi." şeklinde darb-ı mesel haline gelmiştir.

Evlilikte Rıza

Oğlan ya da kızın rızası olmadan evlilik yaptırılabilir mi? Bizim fıkhımız ve şeriatimiz böyle bir şeye asla müsaade etmez. Bu konuda Allah Resûlü'nün (sas) başta Buhârî olmak üzere onlarca hadis kitabında geçen beyanı şu şekilde: **"Kendi onayı alınmadıkça dul kadınla, kendisinden izin alınmadıkça da genç/bakire kız ile nikâh yapılmaz/evlenilemez."** Oradaki sahâbîlerden biri dedi ki: Ya Resûlullah! Genç bir kızın izni nasıl olur? Efendimiz (sas) dedi ki: **"Sessiz kalmasıyla!"** (Buhâri, *Nikâh*, 42) Efendimiz (sas) bunu söylediği zaman ve zeminde kız çocukları babanın bir sözüyle kocaya gidiyordu. Efendimiz (sas) bu sözünü böyle bir zeminde söylemiştir.

Bir kadın Hz. Âişe'nin huzuruna girer ve şu şikayette bulunur: "Babam itibarını arttırmak için beni kardeşinin oğluyla evlendirdi. Ben ise istemiyorum." Hz. Âişe, "Resûlullah (sas) gelinceye kadar bekle." diye oturtur. Resûlullah (sas) teşrif edince, Hz. Âişe durumu ona anlatır. Efendimiz (sas) hemen kızın babasını çağırtır ve evlenme yetkisini kıza verir. Bunun üzerine o kadın Resûlullah'a (sas) şöyle der: "Yâ Resûlullah! Ben babamın yaptığı bu nikâhı kabul ediyorum, ancak babaların kızlarına evlendirme hususunda böyle keyfi yetkilerinin olmadığını bildirmek istedim." (Nesaî, *Nikâh* 36) Bu rivayetler bize Efendimizin (sas) bu konudaki hükmünü söylemektedir.

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sas) bir gün şöyle buyurdu: **"Kadın dört sebepten biri için alınır: Malı, soyu, güzelliği ve dindarlığı. Sen dindar olanı seç. Aksi halde sıkıntıya düşersin."** (Buhârî, *Nikâh* 15; Müslim, *Radâ*, 53) Güzellik

de mal da soy da önemlidir ancak en önemlisi kadının dindar olmasıdır. Bu hadisin şerhi bâbında Yusuf Has Hacip'in, *Kutadgu Bilig/Mutluluk Veren Bilgi* isimli kitabında şöyle denilmektedir: "*Evlenmek isteyen kimseler şu dört çeşit kadın ile evlenirler: Zengin, güzel, asil, takva sahibi... Bunlardan hangisinin daha iyi olduğunu söyleyeyim: Zengin kadınla evlenirsen, kendini onun esiri durumuna sokarsın. O malına güvenerek, dilini uzatır; senden birçok şeyler ister ve onun bütün arzularını yerine getirmek icap eder. Güzel kadınla evlenirsen güzellik geçicidir. Bir de duyulmuşsa o kadının güzelliği milletin diline düşersin. Asalet ve büyüklüğe bakarak evlenirsen, o büyük aile içinde küçük kalırsın. Ama evleneceğin kadın takva sahibi olursa, her dört şeyi birlikte elde etmiş olursun: Arzun zenginlik ise, o tasarruf ederek seni zenginleştirir. Ahlâkı güzel olan güzel görünür. Kadının güzelliği ve asaleti onun tavır ve hareketidir. İşte bundan dolayı eş seçiminde yegâne ölçün dindarlık olsun.*"

Allah bekârlara bu ölçülere riayet çerçevesinde evlilikler nasip eylesin, evli olanların da evliliklerinin kalitesini arttırsın.

Nikâh Sağlam Bir Teminat, Ağır Bir Söz

Nikâh meselesini konuştuğumuz zaman; evlilerimiz için bir ihya, bekârlarımız için bir inşa hareketini konuşmuş oluruz. Somut adım atma adına erkek tarafı kız evine gittiğinde kız tarafı doğal olarak naz yapacaktır ancak unutmamak gerekir ki, fazla naz aşık usandırır. Buraya kadar olan süreçte erkek ile kız birbirlerini görmemişlerse şeriatımız özellikle görülmesini ister. Görmeyi günler süren, defaatle tekrar edilen konuşma olarak anlıyoruz fakat bu anlayışımız çok yanlış. Allah Resûlü (sas) görülmesine müsaade etmiştir. Bu konuda hadis kitaplarımızda çeşitli sahâbî efendilerimizin içinde olduğu hatıralar okuyoruz.

Evlenme Niyetiyle Bakışın Ölçüsü

Câbir b. Abdullah (ra) anlatıyor: "Resûlullah (sas); **'Evlenme niyeti ile bakabilirsin'** buyurdu. Bir cariye ile evlenmek istiyordum. Gizlice onu gözetledim ve evlenmemi teşvik eden bazı özelliklerini gördüm. Sonra da onunla evlendim." (Ebû Dâvûd, *Nikâh*, 18; Tirmizî, *Nikâh*, 5; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/334, 360)

Muğire b. Şu'be (ra) bir kadınla evlenmek istiyordu. Hz. Peygamber'e geldi ve düşüncesini açtı. Efendimiz (sas): **"O kadını gördün mü?"** dedi. Muğire: "Hayır, Ya Resûlullah görmedim" dedi. Efendimiz: **"Git ve onu gör çünkü görmek birbirinize ısınmanız için daha iyidir."** buyurdu. (Müslim, *Nikâh*, 74,75; Tirmizî, *Nikâh*, 5; İbn Mâce, *Nikâh*, 99)

Hz. Ömer, hilafet günlerinde Hz. Ali'nin o günlerde 15 yaşında olan kızı Ümmü Gülsüm'ü istemek üzere Hz. Ali'nin evine gitti. Hz. Ali, Hz. Ömer'in çok ısrar ettiğini görünce; *"Ya Ömer! Evlenecek kız mı yok sana?*

Medine'de hangi kapıya gitsen sana açılır. Bu ısrarının sebebi nedir?" diye sorunca Hz. Ömer şöyle cevap verdi: "Ey Ali! Benim buraya gelmem sadece sıradan bir evlilik meselesi değildir. Ben Allah Resûlü'nden (sas) şöyle duydum: **'Kıyamet gününde bütün bağlar, her sebep ve nesep bağları kopacak, sadece benimle sebep ve nesep bağları kuranların bağları kalacak.'** Sen de çok iyi biliyorsun ki ben Allah Resûlü'ne (sas) sahâbî oldum ve kızım Hafsa'yı Allah Resûlü'ne (sas) verdim; onunla sebep adına bir bağ kurdum. Şimdi istiyorum ki; Ehl-i Beyt'ten bir kadınla evleneyim, onunla nesep adına da bir bağ kurayım ve Allah Resûlü'nün (sas) huzuruna nesep bağıyla da çıkayım." Bunun üzerine Hz. Ali şöyle dedi: "*Ey Ömer! Tamam Ümmü Gülsüm'ü (birileri ile) sana göndereyim, (önce gör) eğer razı olursan eşin olsun.*" (Ebû Dâvûd, *Nikâh*, 18) Hz. Ömer ile Ümmü Gülsüm'ün evliliği gerçekleşti ve Allah bu evlilikten Hz. Ömer'e Zeyd isminde bir çocuk bahşetti.

Hz. Ömer, h. 23'te peygamber mescidinde yaralanıp eve taşındığı zaman Ehl-i Beyt'ten bir kadın olan Ümmü Gülsüm'ün göğsüne başını koyarak refik-i alâya yolculuk etti. Bu rivayet bile Ehl-i Beyt'in Hz. Ömer'in dünyasında ne derece ulvi bir konumda olduğunu bize gösteriyor. Ayrıca Hz. Ömer, insanların Ehl-i Beyt'in önemini anlamaları için Ümmü Gülsüm'e tam 40.000 dirhem mehir vermiştir.

Buradan alınması gereken en önemli mesaj şudur: Görülecek, bakılacak; adaylar arasında ısınma olursa gerekli adımlar atılacak. Hani elektriklenme diyorlar ya, bu oluşursa çok da beklemeden adımlar atılmalı. Peki bunun ölçüsü nedir? Bir elektriklenme olsun ama o elektrik adayları çarpmasın. Gönülde bir serinlik oluşsun tabii ama bundan ötesine şeriat müsaade etmez, ölçülerini koyar. Artık sadece evlenme kararı verilir ve ötesi için de bir şeyler söylenir. Peki insan bir kere görmeyle evleneceği kişiyi seçebilir mi? Sünnet bir kere demiyor. Bu konuda belli kurallar korunarak birtakım konularda konuşulabilir ancak ne kadar konuşursanız konuşun ehl-i dünyanın bu konuda sıkı

çalıştığını biliyorsunuz. Bu konuda biraz daha tevekkül sahibi olmak ve belli şeyleri zihin dünyanızda iyice belirleyip ona göre adım atmak Allah'ın izniyle sıkıntıların aşılmasını sağlayacaktır. Denklik meselesinde, özellikle durumlarda denklik konusunda maske kullanılmaması, şeffaf olunması ve beklenti adına ne varsa onların doğru bir biçimde ortaya konması gerekir.

Oğlan tarafı ile kız tarafı evlilik müessesinin iki aktörüdür ancak bu müesseseye aileler de dahil olur. Aileler olmazsa olmaz. Aileler bir araya gelir, sohbet edilir. Erkek tarafı: *"Allah'ın emri, peygamberin kavliyle kızınızı istemeye geldik"* diye söze girince kız tarafının ilk sorduğu soru şu oluyor: *"Oğlumuz ne iş yapıyor?"* Yaşadığımız dünyada şartlar bellidir. Bu soruyu sormanın bir mahsuru yok ama ilk soru bu mu olmalıdır? İlk sorusu *"Oğlum sen bugüne kadar Allah'ın dini için ne yaptın?"* olan bir kız babası görmedim. Ebû Saîd el-Hudrî'nin rivayet ettiğine göre Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: **"Fakirlik korkusundan evlendirmeyi terk eden kişi bizden değildir."** (Süyûtî, *Câmi'u'l-Ehâdîs*, 20/141)

Ebû Hüreyre'den rivâyet edilen bir hadiste Resûlullah (sas) şöyle buyurmuştur: **"Dindarlığını ve ahlâkını beğendiğiniz biri gelip sizden kız isterse (o kişinin maddî durumuna bakmaksızın) onu kızınızla evlendirin. Eğer bunu yapmazsanız (sadece mala rağbet ederseniz) yeryüzünde büyük bir fitne ve enine boyuna yaygın bir fesat meydana gelecektir."** (Tirmizî, *Nikâh*, 3, Abdürrezzâk, *el-Musannef*, 10325; İbn Kesîr, *et-Tefsîr*, 7/131) Aynı hadis Tirmizî'de şu ziyade ile geçiyor: Ebû Hüreyre şöyle diyor: Efendimiz (sas) bu sözü söylediği zaman içimizden biri kalktı ve dedi ki: *"Ya Resûlullah! Ya gelen damat adayı maddi anlamda zayıfsa, fakirse de mi aynı şey geçerli?"* Efendimizin (sas) ona cevabı üç kez şu oldu: **"Dinini ve ahlâkını beğendiğiniz biri size gelirse kızınızı onunla mutlaka nikâhlayın."** Söze dikkat buyurun. Sadece din demedi, ahlâka da vurgu yaptı. Bu, aynı zamanda kız babalarına da

verilmiş bir cevaptır. Fakir birisi gelebilir ama ahlâkı güzelse asla o Müslüman asalak olmaz, onun bunun sırtından geçinmez, ona buna el açmaz.

Ebû Hüreyre'nin damadı olan Saîd b. Müseyyeb'in kızının âlim bir şahsiyet olan Ebû Vedâ ile evlendirilmesi kitaplarımızda aktarılır. Ebû Vedâ ilim meclislerinde bulunan bir âlimdi. Bir müddet ortadan kayboldu ve sonra geldi. Gelince Saîd b. Müseyyeb sordu: "Ey Ebû Vedâ! Kaç gündür seni göremiyorum. Neredeydin?" Ebû Vedâ şöyle cevap verdi: "Ey imam! Hanımım Allah'ın rahmetine kavuştu. Kaç gündür cenaze işleri ile uğraştık. Onun için gelemedim." Saîd b. Müseyyeb; "Niçin bize haber vermedin?" diye sorunca Ebû Vedâ: "Seni meşgul etmek istemedim." diye cevap verdi. Saîd b. Müseyyeb bu sefer: "Hanımın vefat ettiğine göre evlenmeyi düşünür müsün?" diye sordu. Ebû Vedâ; "Evlenmeyi düşünürüm de bu çulsuza kim kız verir? Sadece iki dirhemim var." dedi. Saîd b. Müseyyeb'in sözü şu olur: "Ben sana kızımı veririm." Vekalet Saîd b. Müseyyeb'de olduğu için oracıkta nikâh kıyılır. Ebû Vedâ o günün akşamını şu şekilde anlatır: "Akşam namazından sonra iftar sofrasına oturmuştum. Soframda sadece biraz ekmek ve zeytinyağı vardı. Kapının çalındığını duydum. 'Kim o?' dedim. 'Ben Saîd' dedi. Medine'de çok sayıda Saîd olduğu için önce hangi Saîd olduğunu bilemedim ancak kapıyı açtığımda karşımda Saîd b. Müseyyeb'i gördüm. Kızını da almış gelmiş. 'Niye geldin ey imam! Ben senin ayağına gelirdim.' dedim. O da; 'Hayır! Sen bugün damatsın. Gelin senin evine gelmeli. Kızını sana emanet etmeye geldim.' dedi ve kızı içeri aldım. Böyle bir şey hiç beklemediğim için ben de heyecanlandım. Komşuları, annemi çağırıp durumu onlara izah ettim. Hazırlığa giriştiler. Hazırlıklar üç gün boyunca devam etti. Biz ondan sonra zifafa girdik. Sonra öğrendim ki Halife Abdülmelik b. Mervân, Saîd b. Müseyyeb'in kızını; oğlu ve veliahdı olan Velîd'e almak istemiş. Ben bunu duyunca daha da hayret ettim. Aradan bir müddet geçtikten sonra tekrar ilim meclisine dahil oldum. İlim meclisi dağıldıktan sonra Saîd b. Müseyyeb kızını kastederek bana: 'O insanla aran nasıl?' diye sordu.

'Çok iyi. Öyle biri ki dinde de dünyada da ondan daha güzeli yok' dedim. Bu sözlerim üzerine çok memnun olan Saîd b. Müseyyeb ikimiz için de dua etti." Bunlar belki birer menkıbe ancak sadece anlatmak için değil, bir kez daha yaşamak için.

Buhârî'de şöyle bir hadis geçer: Bir gün Efendimizin (sas) yanına bir adam uğradı. Efendimiz (sas) yanında oturan zata sordu: **"Şu adam hakkında ne dersin?"** O da: "Bu zât ileri gelen hatırlı kişilerden biridir. Vallahi böyle bir adam bir kıza talip olsa evlendirilmeye, birisine aracılık yapsa sözü dinlenmeye layıktır." diye cevap verdi. Sonra oradan birisi daha geçti. Efendimiz (sas) yine yanındakine: **"Bu adam hakkında ne dersin?"** diye sordu? Bu defa o zat: "Yâ Resûlullah! Bu adam fakir müslümanlardan biridir. Bir kıza talip olsa reddedilir. Birine aracılık etse, ricası kabul edilmez. Konuşmaya kalksa, sözü dinlenmez." dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: **"Bu sonuncu adam, öteki gibi dünya dolusu adamdan daha hayırlıdır."** Bu çağın insanları olan bizler cüzdana, akademik kariyere, toplum içerisinde değere bakarak konuşuruz ama Efendimiz (sas) adeta başımızı alıp başka bir tarafa döndürüyor ve adeta "bu yöne bakarsanız doğru bakarsınız" diyor.

Evlilik müessesesi kurulurken şu iki şeyin yapılması gerekir:

1. Kullarla istişâre
2. Rabbi ile istihâre

Bu ikisi yapılmalı ki bereket olsun. Bir kıza talip olduktan sonra sorup soruşturulmalıdır. Ama her şey yolunda gidince sormak bizim aklımıza gelmiyor. Ne zaman duvara toslarsak o zaman istişâre aklımıza geliyor, ancak bu durumda da yapılan istişârenin bir faydası olmuyor. Bu konuda usûlü de bilmiyoruz.

Duygular coşmuş, herkes tamam. Kız ya da erkek tarafı diyor ki: "Gidelim bir de falanca hocaya veya aile büyüğüne soralım." Gelip soruluyor. Sorulana kadar da iş pişmiş. Sorulan kişi de eğer tecrübeli birisiyse bakıyor ki iş geri dönülemeyecek bir noktada, danışılan

hoca ya sessiz kalıyor ya da "Allah hayırlı etsin" diye geçiştiriyor. Fakat olması gereken şu ki, danışılan tecrübe sahibi kişinin yönlendirmeleri kâle alınıp uygulamalıdır. Buna yüreği olan istişâre etsin. Yüreği olmayan boş yere insanları meşgul etmesin!

Diyelim ki istişâre edildi ve istişâre edilen kişi çeşitli sırlar söyledi. Öğrenilen sırların karşı tarafa iletilmesi kesinkes haramdır. Buna hassasiyet gösterilmediği için insanlar aracı olmaktan korkuyorlar.

Allah ile istihâreyi evlenecek aday da yapabilir, sözüne itimat edilen sâlih veya sâliha birine de yaptırabilir. İstihârenin nasıl yapıldığı hadis kitaplarımızda detaylı bir biçimde anlatılıyor. İlgili hususlara bu kaynaklardan ulaşabilirsiniz.

İstişâre meselesiyle alakalı Asr-ı Saâdet'ten bir örnek vermek istiyorum. Fâtıma bint Kays, Kûfe emirlerinden Dahhak b. Kays'ın ablasıdır. Mekkeli olup Fihroğulları kabilesine mensuptur. Hicretten önce İslâm ile şereflenmiştir. İlk muhacire hanımlardan biridir. İlk evliliğini Ebû Amr Hafs b. Muğîre ile yapmıştı. Sonra boşandı. Kocası, evden çıksın diye Fâtıma bint Kays'a birtakım hediyeler gönderdi ancak Fâtıma bint Kays kocasının evinden çıkmadı ve "*Ev benim. Bana nafaka da vereceksin. Ben evden çıkmıyorum.*" dedi. Olay Allah Resûlü'ne (sas) intikal edince Efendimiz (sas), Fâtıma bint Kays'a iddetini beklemesini tavsiye etti. İddetini tamamlayınca Muâviye b. Ebû Süfyân ve Ebû Cehm Âmir b. Huzeyfe onunla evlenmek istediler. Fâtıma bint Kays bu iki kişiden hangisiyle evleneceği hususunda Allah Resûlü (sas) ile istişâre etti. Bunun üzerine Efendimiz (sas) ona şöyle dedi: "**Muâviye malı az olan biridir ya da malını senden esirgeyecek biridir. Ebû Cehm ise, sopası elinden düşmez. En iyisi sen Üsâme ile evlen!**" buyurdu. (Müslim, *Talak*, 36; Tirmizî, *Nikâh*, 38) Fâtıma bint Kays da Üsâme ile evlendi ve çok mutlu oldu. Yıllar sonra talak meselesi ile alakalı bir mesele ortaya çıkınca Fâtıma bint Kays bu rivayeti nakletmek zorunda kalıyor. Buradan anlıyoruz ki; sahâbe evlilik noktasında Efendimizle (sas) istişâre ediyor ve

Efendimiz (sas) de o konuda onlara gereklilikleri açık yüreklilikle söylüyor.

Kız istendikten sonra nişan kısmına geçilir. Nişan meselesi hem örfümüzün hem de şeriatımızın bir meselesidir. İslâm şeriatı örfe karşı değildir. Eğer gelenek ve göreneklер İslâm'a aykırı değilse, şeriatın helal ve haram sınırlarını ihlal etmiyorsa, yapıldığı zaman sosyal noktada sıkıntılara sebebiyet vermiyorsa örfe uymakta hiçbir beis yoktur. O sebeple nişan, düğün, kız isteme gibi meselelerde örfe mutabakat adına adımlar atmanın hiçbir mahsuru yoktur. Nişanın Arapçadaki karşılığı *hıtbe*dir. Bir erkeğin kadına evlenme niyetini açıklamasına *hıtbe*, açıklayan erkeğe *hatib*, açıklanan kadına ise *mahtube* denir. Türkçede nişanın anlamı; alâmet ve işarettir. Nişan meselesinde çok ciddi sıkıntılar yaşıyoruz. Sizi bir cümle üzerine düşünmeye davet ediyorum: "*Nişan demek, asla nikâh demek değildir.*" Bunun üzerinde ısrarla durmamız gerekir. "Nişan oldu, artık her şey serbesttir." mantığı yanlış bir mantıktır. Örf bunu böyle anlıyor ve böyle algılıyorsa bu şeriatımıza muhalif bir şeydir. Halvet halinde kalmamak kaydıyla birkaç kere görüşüp konuşulabilir ancak Müslüman bir erkek nasıl yabancı bir kadının elini tutamazsa nikâh olmadıkça nişanlısının da elini tutamaz, onunla bir yerde baş başa oturup sohbet de edemez. Çünkü ortada henüz nikâh yoktur.

Söz sahibi olan büyük insanların naklettikleri, tecrübeyle sabit olan bir bilgi aktarayım: Nişan ile nikâh arası, nikâh ile düğün arası uzun olmamalıdır. Efendimizin (sas) ve sahâbenin hayatında nişan ile nikâh arasındaki fasılanın oldukça kısa olduğunu görüyoruz. Bunun tek istisnası yaklaşık 4 sene boyunca nişanlı kalan Âişe annemizdir.

Nikâh meselesine geçmeden önce bir hususa değinelim ki söyleyeceklerimiz daha iyi anlaşılsın: Müslümanın değerler sıralaması diye bir gündemi olmalıdır. Allah ve Resûlü (sas) bir Müslümanın gündeminde olması gereken mevzuları gayet açık bir

biçimde sıralamıştır.

Hep söylediğim bir söz var: "*Kur'ân asıl, sünnet usûldür.*" Biz bunlardan yola çıkarak değerler sıralamamızı Allah'ın kitabına ve peygamberin sünnetine göre inşa ettirmezsek her zaman için sıkıntı yaşarız ki, bugün o sıkıntıları yaşıyoruz. Allah'ın kitabına göre ilk sıralarda olması gereken bir mesele bakıyorsunuz, bizim hayatımızda son sıralarda. Son sıralarda olması gereken bir şey bakıyorsunuz; örfün ambalajına bürünmüş, gelmiş ön sıralara oturmuş. Biz de onu ön sıralarda bir mesele olarak değerlendiriyoruz ki bu oldukça sakat bir durumdur.

Kızı beğenmeden tutun da düğüne kadar olan süreçte nikâh nerede duruyor? Bunu size üzülerek söyleyeyim: Nikâh Müslümanların dünyasında bir hocanın huzurunda yapılan dinî bir merasime, bir törene indirgenmiş durumdadır. Hangi fıkıh kitabını açarsanız açın; nikâhın rükûnları ve şartları çok açık bir biçimde belirtilmiştir. Nikâhın rükûnlarında da şartlarında da hoca şartı yoktur. Bu sonradan ortaya çıkmış bir şeydir.

Adamlığın kitabını yazan sahâbe ve tabiîn nesli; dini, hayatlarının esası kıldığı ve değerler sıralamasını Allah'ın kitabına göre tanzim ettikleri ve nikâhın Allah'ın kitabında nerede durduğunu anladıkları için kendi nikâhlarını kendileri kıyıyorlardı. Hiçbir nikâh yoktur ki, Asr-ı Saâdet'te farklı bir biçimde kıyılmış olsun. Asr-ı Saâdet'i baştan sona tarayın, Efendimizin (sas) nikâhlarından hiçbirini kendinden başkası kıymamıştır. Efendimizin (sas) birinin önüne gidip nikâh kıydırdığını hiç duydunuz mu? Bir iki istisna dışında sahâbe de nikâh kıydırmak üzere Efendimizin (sas) huzuruna gelmemiştir. Damat adayı nikâhın hükmünü ve şartlarını bildiği için nikâhını kendisi kıyıyor ancak şimdi bizler nikâhın hükmünü ve şartlarını bilmediğimiz için mecburen dinî bir merciye başvurmak ve onun huzurunda nikâhı kıydırmak durumunda kalıyoruz. Burada unutmamamız gereken çok önemli bir şey var: Eğer nikâh meselesini dini bir ritüel olarak anlarsak evlilik adına attığımız ilk adımda

kendi ayağımıza kurşun sıkmış oluruz. Evlerimizde neden arızalar olduğunu buradan anlayın.

Nikâhı sadece belli başlı merasimlere indirgiyoruz maalesef. Rahmet ve bereketten mahrum bir şekilde adım attığımız için nikâhtan nasiplenmemizi sağlayacak kapıları kapatarak istifade etmemizi önlüyoruz.

Nikâhı merasime nasıl çevirdiğimizi anlatayım: Kız ve erkek tarafı geliyor. Aileler de hazır. O ana kadar birçok külfetin altına girilmiş. Düğün salonu ayarlanmış, davetiyeler basılmış, eşyalar ayarlanmış. Evlenecek olan o kardeşlerime soruyorum: "Mehir olarak ne belirlediniz?" Birbirlerinin yüzüne bakıyorlar. Böyle bir gündemleri olmamış ne yazık ki. Müslümanların çoğu nikâhı "hoca bir şey söyleyecek; olacak ve bitecek bir merasim" olarak görüyor. Nikâh böyle mi olmalı? Biz buna akit dedik, sözleşme dedik. Tüm şartları bilmeden böyle bir sözleşmeye nasıl taraftar olunur? Orada imzalar atılacak. İlle de resmi anlamda bir imza atılması gerekmiyor. Allah adına bir söz verilecek. İnsan bunu eşiyle hiç konuşup gündem etmez mi hiç? Bir fıkıh kitabından iki üç sayfa okunmaz mı? Meselenin fıkhî yönüne dair de çok şey söylenir ancak konuyla alakalı tek bir cümle söyleyeyim. Hanefîlerde nikâhın fıkhı şöyle özetlenir: Nikâh akdinin rükûnları; icap ve kabul; şartları ise şahitlerdir. Mehir ve veli izni; icap, kabul ve şahitler başlığı altında konuşulan hususlardır. İcap ve kabul şudur: Tarafların "*Seni zevceliğe kabul ettim.*" ve "*Seni zevcliğe kabul ettim.*" ikrarını rıza ile dile getirmesidir.

Üzerinde durup biraz düşünmeniz ve sorgulamanız için 5 tane hususu sizlere emanet edeceğim:

1. İmam nikâhı, dini nikâh, hoca nikâhı, müezzin nikâhı, resmi nikâh ya da başka bir isim ile anılan bir nikâh yoktur. Nikâh bir tanedir, o da şer'î nikâhtır. Allah'ın kitabında nikâh nedir? Allah'ın kitabında nikâhın tarifi şudur: مِيثَاقًا غَلِيظًا: **"Sağlam Bir Teminat, Ağır Bir Söz"** (Nisâ, 4/21) Öyleyse bu iş basite

indirgenecek bir mesele değil, çok ciddi bir iştir.

2. Şer'î nikâh, işin hakîkati ve aslıdır; belediye nikâhı ise işin resmi boyutu ve sicilidir. Dolayısıyla şer'î nikâh zaruri, resmi nikâh elzemdir. Yaşadığımız şu toplumda resmi nikâhın olmadığı zaman yaşanan mağduriyetlere şahid oluyoruz. Toplum tamamıyla İslâm toplumu olsaydı, başvuracağımız bir merci olsaydı belki farklı şeyler söylenirdi ama bugün çeşitli mülahazalarla resmi nikâhı dikkate almayıp kadınları, kızları mağdur edenler; buradan kendi dünyalarına çok önemli mesajlar taşımak zorundadırlar. Şeriat, mağdur da mağrur da oluşturmaz. Yaşadığımız toplumda belli kanunlar ve nizamlar var. Kimse kendi kafasına göre bir şeyler yapamaz. Bunu yapmadığınız zaman çoluk çocuğunuzun başına gelecekler bellidir.

3. Şer'î nikâh, karşılıklı hakları teminat altına alan önemli bir sözleşmedir. Bundan dolayı taraflar; şartlarını ve taleplerini çok açık bir şekilde belirtmelidir. Şartlardan kastım sadece mehir değildir. Nikâhta erkek ve kadın birtakım şartlar koşabilir. Mesela bir kadın evlilikte şöyle bir şart koşabilir: "*Benimle nikâhlı olduğun müddetçe başka bir kadınla evlenemeyeceksin.*" Efendimiz (sas), kızı Zeyneb'i Ebü'l-Âs'a verirken bu şartı koşması gibi kızlarını verirken damatlarına bu şartı koşmuştu. Ebü'l-Âs bu şartı ihlal etmeye yeltendiği zaman da nikâhta konulan şartı hatırlatmıştır. Bir kadın: "*Benimle evleneceksin ama İstanbul'da oturacağız.*" şeklinde bir şart da koşabilir. Nikâhı oyuncağa çevirdiğimiz için haklarımızı bilmiyoruz. Boşama hakkı İslâm'da erkektedir fakat kadın nikâhta boşama hakkını elde etmek adına şart koşabilir. Bunlar gerçek manada öğrenilse; haklar ve sorumluluklar karşılıklı bir biçimde ortaya konsa, nikâhın ne kadar mühim bir şey olduğu daha da iyi anlaşılacaktır.

4. Mehir kadının hakkı ve teminatıdır. Erkek üzerine vacip olan bir yükümlülüktür. Mehir alaya alınamaz, basite indirgenemeyecek derecede mühim bir meseledir. İmamın nikâh kıyarken: "Mehir olarak ne

belirlediniz?" şeklindeki suali üzerine orada bulunan bazılarının "Hocam mal mı satıyoruz?" şeklinde sözler söylediklerini duyuyorum. Hâşâ! Bu cahilane söz şeriatı bilmemekten kaynaklanmaktadır. Mehir meselesi Allah'ın kitabında ve Efendimizin (sas) onlarca hadisinde yer aldığı halde böyle bir şey söylenebilir mi hiç? Mehrin alt ve üst sınırı yok ama Efendimiz (sas) makul seviyede tutulması için tavsiye bulunmuştur.

Kadın, bugünkü sosyal ortamda boşandığı zaman başına gelecekleri biraz düşündüğünde mehri en üst düzeyde tutmasında hiçbir sakınca yoktur. Bir kadın mehir olarak 500 kilo altın isteyebilir. Nikâh sırasında mehrin belirlenmemesi nikâha bir zarar vermez. Böyle bir durumda mehir, kıyas edilerek belirlenir.

Hz. Ömer kadınlara verilen mehirlerin azami miktarını tespit etmek niyetiyle bir cuma hutbesinde: "*Kadınlara mehir verirken aşırı gitmeyin...*" demişti, bunun üzerine cemaatten bir kadın (muhtemelen Şifa bint Abdillah) ayağa kalkarak: "*Ey Ömer, senin buna hakkın yok. Zira Allah:* ***'Kantar kantar altın da vermiş olsanız bile ondan bir şey almayın'*** (Nisâ, 4/20) *buyurmuştur*" deyince, Hz. Ömer kadına hak verdi ve bu kararından vazgeçti.

5. Nikâhta en mühim husus ilandır, insanlara duyurmaktır. Gizli saklı, yalan dolan, alavere dalavere nikâh olmaz; bütün bunlardan uzak durulmalıdır. Üniversitede okuyan hanım kızımız ağlayarak anlatmaya başlıyor: "*Falanca kişi Hanefîlerde veli izni olmadığını söyledi ve beni kandırdı. İki üç arkadaşımızın bildiği gizli bir nikâh yaptık. Şimdi de beni boşamak istiyor, sahip çıkmıyor.*" Bu tür örnekler o kadar çok ki! Hanefî mezhebi ile alakalı hiçbir şey bilmez ama bu işine geldiği için biliyor. Peki "Hanefî mezhebi niçin veli iznini şart koşmamıştır?" diye sorarsanız iki cümle anlatamaz.

Nikâhta aslolan şey ilandır. Şahitler de bunun içindir. Şer'î nikâhta 2 şahit asgaridir. Aslolan ise ilandır. Nikâh cemaatin huzurunda olacak ve bütün Müslümanlar o kişilerin evli olduklarını bilecek. Gizli saklı nikâh

olmaz. Bu, nikâh meselesinde önemli bir mesele olarak karşımızda duruyor.

İkinci mesele, bu işe yalanın dolanın karışmasıdır. Hiç kimsenin haberi olmadan ikinci evliliğini yapan insanlar var. İmamın yanına varıyor ve yalan beyanda bulunuyor. "*Bu benim hanımım. Onu boşadım ve şimdi tekrar nikâh kıymak istiyorum.*" diyor. Böyle bir yalan beyan üzerine nikâh kıyılıyor. Ne yazık ki bu toplumda bu tarz şeyleri çok duyar olduk.

Bugün Ehl-i Sünnet İslâm toplumu olarak toplumumuzun karşı karşıya kaldığı imtihanlardan bir tanesi de mut'a nikâhıdır. Kendisini mezhepler üstü gören zihniyet ile Şiilere diyecek bir sözüm yok. Benim sözüm kendisini Ehl-i Sünnet diye tanımlayan; Hanefî, Şafiî, Mâlikî ve Hanbelî olan kardeşlerime. Dört mezhebe göre de mut'a nikâhı haramdır, haramdır, haramdır. Başta Müslim, Tirmizî, Beyhakî, Ebû Dâvûd olmak üzere pek çok hadis kitabında geçen rivayete göre Allah Resûlü (sas) Hayber dönüşü iki şeyi haram kıldı: Ehil eşek eti ve mut'a nikâhını.

Nikâhımızla ve toplumumuzun sinir uçlarıyla oynamaya, iffet perdesini aralamaya kimsenin hakkı yoktur. Nikâh meselesini çok önemli bir mesele olarak görmeli, hükümlerine ittiba etmeli ve gerekliliklerini yerine getirmeliyiz.

Veda Hutbesi'nde Efendimiz (sas) insanlara hitap etti, Efendimiz (sas) devesinin üzerinde iken halka söylediği şu sözleri güçlü ve gür sesiyle Rebîa b. Ümeyye b. Halef de tekrar etti: **"Ey İnsanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah'ın emaneti olarak aldınız. Onların namuslarını ve iffetlerini Allah adına söz vererek helal edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır..."**

Efendimiz (sas) hutbesinde kadınların emanet olduğunu söylüyor. Efendimiz (sas) bir başka hadisinde ise: **"Dört huy vardır ki bunlar kimde bulunursa o kişi tam münâfık olur. Kimde de bu huylardan biri bulunursa, onu terkedinceye kadar o kişide**

münâfıklıktan bir sıfat bulunmuş olur" diye saymaya başladığı zaman en başta saydığı hususlardan birisi de "**Emanete ihanet etmektir.**" (Buhârî, Îmân, 24) Zannetmeyin ki emanete ihanet sadece mal ile alakalıdır. Allah adına evlendiğimiz o kadınların haklarını gözetmediğimiz zaman da emanete ihanet etmiş oluruz. Emanete ihanetin vebali çok büyüktür. Dolayısıyla emanet şuurunu çok iyi kavramalıyız ki, son kalemiz "ailedir" deyip ailemize dört elle sarılalım. "*Ben evimi imar etmezsem toplum hiçbir şekilde ma'mur olamaz*" hakîkatini kavrayalım ve nihayetinde bedevilikten medeniliğe şahsiyetimizi taşıyalım. Sonra evimizi, ailemizi Medine kılacağız, yani devlet kılacağız. Ardından o devletler çoğalacak ve İslâm toplumu meydana gelecek. Oradan da medeniyete doğru bir pencere açılacaktır. Çağrımız, derdimiz ve davamız bu olmalıdır.

Allah evlerimizi Medine kılsın, nikâhlarımızı sağlam nikâhlardan eylesin. İçimizde bekâr olan kardeşlerime de, Asr-ı Saâdet'in kokusunun hissedildiği haneler nasip eylesin. Amin!

Saâdet Asrının Örnekliğinde Düğün

Ebû Hüreyre'nin naklettiği bir hadis-i şerifte Efendimiz (sas) dehşet verici bir ifade kullanarak şöyle buyurmuştur: **"Bir zaman gelecek, kişinin helakı; karısının, çocuklarının, anne ve babasının elinden olacaktır. Kişinin ehli onu fakirlikle ayıplarlar ve gücünün yetmediği şeyleri kendisinden isterler. Adam, bu şekilde tehlikeli işlere girerse dini gider ve kendisi de helak olur."** (Beyhakî, *Zühdü'l-Kebir*, I, 183; Deylemî, *Kitabü'l-Firdevsi*, V, 448) Bugün yaşadığımız zeminde bu hadisin söylediği ve şekillendirdiği elbisenin insana ne kadar çok uyduğuna hepimiz şahit oluyoruz. Allah bizi muhafaza etsin. Böyle bir konumda olan kardeşlerimize de yardım etsin. İmtihanı böyle olanların da imtihanını hafifletsin.

Âsım b. Abdullah şöyle demiştir: Abdullah b. Âmir b. Rebîa'nın babasından işittiğime göre Fezâreoğullarından bir kadın bir çift ayakkabı karşılığında evlendi. Efendimiz (sas) **"Şimdi sen bir çift terliğe razı olarak bu adamla evlendin mi?"** diye sordu. Kadın: "Evet" dedi. Efendimiz (sas) onların bu adımından razı oldu ve onların evliliklerini onayladı, onlara dua etti. (İbn Mâce, *Nikâh*, 17; Tirmizî, *Nikâh*, 22)

Efendimiz (sas) bir başka rivayette şöyle buyurdu: **"En hayırlı nikâh/evlilik en kolay olanıdır."** (Ebû Dâvûd, *Nikâh*, 30, 31) Yaşadığımız zaman ve zeminde şartları olabildiğince ağırlaştırıyoruz. Bu ağır şartlar bizi öyle hale getiriyor ki, yaşadığımız topraklarda evlilik yaşı 40'a doğru tırmanıyor. Şu anda 30 yaşın altında yapılan evlilikler şu güzel memlekette bile oldukça düşük bir seviyede. Şartları bu kadar ağırlaştırırsak gün gelir bunun altında kalırız.

Evliliği hayatın çok sonralarına atarak, çok sonra

gerçekleşmesi gereken bir mesele gibi algılıyoruz. Böyle olunca da şeytan boş durmuyor, hayatlarımıza bir şekilde müdahale ederek ne yazık ki toplumu ifsat ediyor. Bu konuda ne kadar evsizliğe ve nikâhsızlığa çağrıda bulunurlarsa bulunsunlar; Müslümanlar olarak biz, bu meseleyi elimizden geldiğince kolay olana çekerek evlilik konusunda bekârları teşvik edip birbirimize destek olmamız gerekir. Aktardığımız iki rivayetin ilerde size bahsedeceğim düğün meselesiyle de yakından bir bağı var.

Düğün kelimesi Türkçe kökenli bir kelimedir. Aslının "toykün" veya "toygün" olduğu, sonradan düğün diye değiştiği söylenir. Toykün, büyük bir kalabalıkla yemek yemek, yani "yemek töreni" anlamına gelir. Düğünün Arapça karşılığı ise *ferah*tır (فَرَح). Ferah; sevinç, mutluluk ve neşe demektir.

Düğün yemeğine ise "velime" denir. Velimenin hükmüne dair imamlarımız farklı şeyler söylemişlerdir. Hanefî mezhebine göre velime sünnet-i müekkededir. Efendimizin (sas) emir niteliğindeki bazı sözlerinden yola çıkarak başka mezhep imamlarımıza göre velime vaciptir. Sünnete göre evliliğin en önemli meselesi nikâh, düğünün en önemli meselesi ise velimedir.

Sünnete uygun düğünle ilgili olarak insanlarımızın en fazla sordukları sorular şunlardır: Düğün camide mi olmalı, salonda mı? Müzik çalınmalı mı, çalınmamalı mı? Oyun oynanmalı mı, oynanmamalı mı? Gelinlik giyilmeli mi, giyilmemeli mi? Gelin arabası süslenmeli mi süslenmemeli mi? Davetiye basılmalı mı basılmamalı mı? Düğünde Kur'ân okunmalı, konuşma yapılmalı mı; yoksa okunmamalı ve yapılmamalı mı? Takı merasimi olmalı mı, olmamalı mı? Kadınlar kendi aralarında başı açık durmalı mı, durmamalı mı? Fotoğraf çektirmeli mi, çektirmemeli mi? Sünnete uygun bir düğünde neler olmalıdır?

Bu soruları teker teker cevaplayacak değilim çünkü bu sorular biraz sorunlu ve tuzak sorulardır. Birine cevap verdiğiniz zaman, verilen cevap farklı bir soruyu doğurur. Hal böyle olunca bu sorularla uğraşmak

yerine, meseleyi zemine inerek halletmeliyiz.

Sünnete Uygun Düğün Nasıl Olmalı?

"Sünnete uygun bir düğünün genel ilkeleri nelerdir, Efendimiz (sas) bu konuda bize neler söylemiştir, sünnete uygun bir düğünde neler olmalı, neler olmamalı?" gibi soruların cevaplarını arayalım.

1. İhlâs olmalı: İşin temelinde ihlâs olmazsa riya olur. Riya zaten hayatlarımızı kaplamış durumdadır. Farkında olmadan birbirimize riya telkin ediyoruz. Riyayı o kadar içselleştirmişiz ki, bazen riyakârca davrandığımızı bile fark edemiyoruz. Söz konusu düğün olduğunda ise riyakârlığın seviyesi bir ise on oluyor. Garip bir şekilde insanlar kendi imkanına ve aldığı maaşa bakmadan gösteriş adına yarışa girişiyor. Çok değil düğünden birkaç ay sonra Allah Resûlü'nün (sas) hadisinde beyan edilen helak meselesi başlıyor. Borcunu ödemek için faize bulaşan ve işin içinden çıkamayacak vaziyete gelen o kadar çok Müslüman var ki, insan gerçekten hayret ediyor. Daha evliliğin ilk aylarında huzursuzluk çıkıyor maalesef. Ayağımızı yorganımıza göre uzatsaydık, imkanlarımız nispetinde bir düğün yapsaydık, riyakarca davranmasaydık, "el ne der?" kaygısından ziyade "Allah ne der?" kaygısıyla hareket etseydik saâdete ulaşmamız çok daha kolay olurdu.

İhlâs meselesi özellikle düğünde olması gereken çok önemli bir meseledir. İhlâs, ne iş yapılırsa yapılsın yapılan işin Allah adına ve Allah namına yapılmasıdır. Düğünde ihlâs eksende olsa düğün günü, düğün gecesi, düğün sabahı, hâsılı bir ömür; huzursuzluk gibi bir durum söz konusu olmaz. Mesela düğün için salon tutulurken ve düğün saati belirlenirken namaz vakitleri göz önünde bulundurulmalı; gelinlik giyilecekse namaz kılınabilecek bir gelinlik giyilmelidir.

2. İlan olmalı: Efendimiz (sas): **"Nikâhı ilan edin"** buyurmuştur. Gizli nikâh olmayacağı zaten malumunuzdur. Bir diğer hadiste Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: **"Nikâha çağrıldığınız zaman davete**

icabet ediniz." (Buhârî, *Nikâh*, 72) Bir başka hadiste Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: **"Her kim çağrıldığı bir davete icabet etmezse gerçekten o; Allah'a ve Rasûlü'ne isyan etmiş olur. Oruçlu olsa bile icabet eder ve duada bulunur. Eğer oruçlu değilse yer ve dua eder. Eğer (özürsüz) yemez ise günahkâr olur ve cefa etmiş bulunur."** (Müslim, *Nikâh*, 110, Ebû Dâvûd, *Et'ime*, 1) Efendimiz (sas) başka hadislerinde, bir davete nafile oruçla giden bir insanın davet sahibi tarafından ısrar edilirse orucunu bozabileceğine dair ruhsat da vermiştir. Bu ruhsat, yine o davete hürmetten kaynaklanır. Enes b. Mâlik'in (ra) naklettiğine göre Efendimiz (sas) bir düğünden dönmekte olan kadın ve çocukları görünce kalkar ve onlara değer vererek şöyle der: **"Vallahi, siz bana (şu an) insanların en sevimlisisiniz!"** (Buhârî, *Nikâh*, 75) Demek ki nikâhta ilan olmalıdır ve Müslümanlar gerekli şartları zorlayarak ilana icabet etmek için gayret içerisinde olmaları gerekir

Muhammed b. Hâtıb el-Cumahî'nin naklettiğine göre Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: **"Evliliğin helal mi haram mı olduğunu birbirinden ayıran en önemli özellik def çalmak ve sözdür."** (Tirmizî, *Nikâh*, 72) Âişe annemiz bu konuda bakın bize nasıl bir hadis aktarıyor: "Resûlullah (sas): '**Düğünlerinizi mescid gibi halka açık yerlerde yapın ve düğünlerinizde def çalın.**' buyurdu." (İbn Mâce, *Nikâh*, 20)

Âişe annemiz; Es'ad b. Zürâre'nin kızı Habîbe bint Es'ad ile Sehl b. Huneyf'in düğününe katılmıştı. Efendimiz (sas): **"Âişe! Ne yaptınız gelini yolcu ettiniz mi? Damat evine gönderdiniz mi?"** diye sordu. Orada bulunanlardan biri; "Evet!" dedi. Efendimiz (sas) Hz. Âişe annemize; **"Gelinle beraber def çalıp, şarkı söyleyecek cariyeler de gönderdiniz mi?"** diye sorunca Âişe annemiz; "Hayır ya Resûlullah" dedi. Allah Resûlü (sas) şöyle buyurdu: **"Neden yapmadınız? Ensarın ne güzel gazelleri ve türküleri vardır. Onlar da eğlenceyi pek severler. Keşke yapsaydınız ve onların sevdiği şu şarkıyı söyleseydiniz:**

Size geldik, size geldik
Size selam, bize selam
Olmasaydı kızıl altınlar
Görünmezdi alınlar
Olmasaydı siyah buğdaylar, semirmezdi vücutlar...
Keşke böyle şarkıları söyleyecek birini gönderseydiniz." (Buhârî, *Nikâh*, 63; İbn Mâce, *Nikâh*, 21; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, III, 315) Hadisin ilk kısmı Buhârî ve İbn Mâce'de, şarkının sözleri ise Taberânî'de geçiyor.

Halid b. Zekvân el-Medenî naklediyor: "Bir bayram günüydü. Baktım, Medine'de sokaklarda bazıları def çalıp şarkı söylüyor. Çok garibime gitti, bu caiz mi diye düşündüm. Kime sorabilirim diye düşünürken aklıma (o günler hayatta olan büyük bir isim) Rubeyyi' bint Muavviz geldi. Hemen ona gittim, kendimi tanıttım ve sorumu sordum; 'İnsanların bu yaptığı doğru mu?' (Sahâbe sorulan sorulara cevaben Resûlullah'tan ne görmüşlerse onu söylerlerdi. 'Biz Resûlullah ile beraberken şöyle yapardık, böyle yapmazdık, böyle yaptık, Resûlullah şöyle dedi.' şeklinde cevap verirlerdi.) Rubeyyi' bint Muavviz kendi düğününü anlatmaya başladı: 'Allah Resûlü (sas) evlendiğimi duymuştu. O sabah hanemize teşrif etti. Tam da senin oturduğun gibi o sedirin üzerine oturdu. O anda cariyelerin ellerinde defler vardı ve def çalıp bir şeyler söylüyorlardı. Efendimizin (sas) gelişini görünce daha da heyecanlandılar. O anda atalarımızdan ve babalarımızın Bedir'deki kahramanlıklarından bahsediliyordu. O sırada cariyelerden birisi: 'Aramızda yarın olacakları bilen bir Peygamber var!' dedi. Bunun üzerine Efendimiz (sas) müdahale ederek; **'Böyle söylemeyin. Yarın ne olacağını Allah'tan başka kimse bilemez. Siz biraz önce söylediğiniz şeylere devam edin.'** buyurdu." (Buhârî, *Nikâh*, 49; İbn Mâce, *Nikâh*, 21; Tirmizî, *Nikâh*, 6)

Âmir b. Saîd şöyle demiştir: "Bir düğünde Karaza b. Kâ'b ve Ebû Mes'ûd el-Ensarî'nin yanına vardım, o esnada küçük kızlar şarkılar söylüyorlardı. Ben de 'Siz

Resûlullah'ın ashâbından ve Bedir'e katılanlardansınız; yanınızda şarkılar söyleniyor ve sizler ise hiçbir şey yapmıyorsunuz.' dedim. Onlardan biri de *'Ya istersen gel yanımızda otur ve söylenenleri dinle ya da kalk git, düğünümüze laf etme. Bize düğünlerimizde eğlenmek için izin verildi.'* dedi." (Nesâî, *Nikâh*, 80)

Bu hadisleri belli başlı mesajlar almak için okuduk fakat bir hadis üzerinden genel bir hüküm beyan edersek kesinlikle duvara toslarız. Zaten hüküm beyan etme hakkı bizim değildir. Biz kaç gram adamlarız ki, oturup Allah'ın kitabını ve Resûlullah'ın hadislerini okuyup oradan hükümler çıkararak insanlara anlatalım? Hüküm vermek müçtehit imamların işidir. İlimde belli bir derinliğe varan insanın yapacağı iştir. Bu çağın insanlarına bu, basit bir meseleymiş gibi gelebilir ama hüküm verme işine başta sahâbe efendilerimizin birçoğu olmak üzere oldukça fazla hassasiyet gösterirlerdi. Onun için fetva veren sahâbî sayısı bir elin parmaklarını geçmemiştir. Dolayısıyla bir âyete, bir hadise bakarak mesele hakkında nihai hüküm belirlenemez.

İkinci bir mesele ise şudur: Müçtehit alimlerimiz herhangi bir konuyla ilgili doğrudan ya da dolaylı olarak alakası bulunan âyet ve hadislerin hepsini bir araya getirir, beraberce okurlar; Efendimizin (sas) 23 yıllık peygamberlik sürecinde hangisi başta hangisi sonda bunu tespit ederlerdi. Efendimizin (sas) dünyasında var olan amellerde eğer ihtilaf varsa onun (sas) hayatında olan zenginliklerden en çok hangisinin tekrar edildiğini tespit edip hüküm çıkarırlardı. Dolayısıyla bu hüküm çıkarma meselesi kolay bir mesele değildir. Kimse bu söylediklerimizden hareketle "kadınların söylediği şarkıları türküleri dinlemek caizdir" şeklinde bir hüküm çıkaramaz. Aktardığım rivayetlerin hepsinde ve aktarmadığım buna benzer üç dört rivayette de şarkı söyleyen hanımların hepsi cariyedir. Rivayetlerde hür kadının sesi yoktur. Cariyelik de fıkhımızın özel bir meselesidir. Dolayısıyla cariye kadınlara caiz olan bir hüküm üzerinden hür

kadınlar için bir hüküm çıkarılamaz. Bundan dolayı fakihlerimiz kadın sesinin -özellikle şarkı, türkü anlamında- erkekler için caiz olmayacağını söylemişlerdir.

Müziğin hükmü ile ilgili olarak fakihlerimiz çok ciddi bir emek sarf etmiştir. Meselenin özünü öğrenebileceğimiz iki kaynak vereyim: İmam Gazzâli'nin *İhyâ*'sı ve Şehâbeddin Sühreverdî'nin *'Avârifü'l-Ma'ârif* adlı eseri. Burada özellikle Hanbelî mezhebinde İmam Ahmed b. Hanbel'in çok sert bir tutumu vardır. Bu konuda biraz şedittir. Müzik meselesini haram sayar ve kapıları tamamen kapatır. Hanefîler, Şafiîler ve Malikîler konuyla alakalı hüküm verirken meseleyi farklı bir çerçeve içerisinde değerlendirirler. "Müzik haramdır" deyip kestirip atmazlar. "Belirli şartlara uygun olursa caiz olur" diye bir hüküm beyan ederler. O tespitleri aktaracak olursak 5 maddede aktarabiliriz (Teferruatlarını ilgili eserlerden öğrenebilirsiniz):

1. Müzik, eğlence ve mizah müminin mürüvvetini zedelememeli, hayatın küçük bir parçasında yer almalıdır.

2. Müzik; insanları Allah yolundan alıkoymamalı, dini sorumluluk ve görevleri ihmal edecek seviyede olmamalı ve asla ibadet gibi telakki edilmemelidir.

3. Sözleri şeriatımızın ruhuna uygun olmalı, dini değerlerimizi alay konusu etmemeli, kadere dil uzatmamalıdır.

4. Müziğin söz veya icrasında yalan, iftira ve zinaya teşvik, sırları ifşa etmek, haramları ve günahları basitleştirmek gibi dinimizce yasaklanan hususlar yer almamalıdır.

5. İnsanlar arasında düşmanlığı, kötü duyguları, nefsânî arzuları arttırmamalı, dinî ya da dünyevî istifadelerden tamamen uzak bir şekilde faydasız şeylerle meşgul etmemelidir.

3. **İkram olmalı:** Düğünün en önemli sünneti velimedir. Dostla, akrabayla ve arkadaşla aynı sofrada

yemek yendiği için bu ismi almıştır. Hanefîlerde velimenin hükmü sünnet-i müekkede, diğer bazı mezheplere göre ise vaciptir.

Abdurrahman b. Avf; Medine'ye hicret ettiğinde, Efendimiz (sas) onu ensardan Sa'd b. Rebî' ile kardeş yaptı. Sa'd kardeşini evine götürdü. Yemek getirtti ve birlikte yediler. Bu esnada Sa'd, Abdurrahman b. Avf a şöyle dedi: "*Ey kardeşim! Ben Medine'nin (veya ensarın) mal bakımından en zenginiyim. Malıma bir bak ve yarısını al. Benim iki hanımım var. Oysa sen benim Allah yolunda kardeşim olduğun halde senin hiç hanımın yok. Bak, hangisi hoşuna giderse bana söyle, hemen boşayayım. İddeti bittiğinde onunla evlen.*" Abdurrahman b. Avf: "*Hayır! Allah'a yemin ederim ki, bunların hiçbirini kabul etmem. Allah; malını ve ehlini mübarek kılsın. Sen bana pazar yerini göster.*" dedi. Kendisine pazar yeri gösterildi. O da gitti pazardan bir şeyler alıp sattı ve kâr etti. Ertesi gün yine pazara gitti. Kârıyla süt ve yağ alıp evindeki kimselere getirdi. Bir süre sonra Hz. Peygamber'in (sas) mescidine gittiğinde üstünde (o günlerde damatlara sürülen özel) bir koku vardı. Efendimiz (sas): "**Bu hâl nedir?**" diye sorunca, Abdurrahman b. Avf, ensardan bir kadınla evlendiğini söyledi. Resûlullah (sas) mehir olarak ne verdiğini sorunca, Abdurrahman b. Avf beş dirhem değerinde altın verdiğini söyledi. Resûlullah (sas), "**Allah mübarek kılsın! Hiç değilse bir koç kes ve bizleri düğün yemeğine çağır!**" dedi. Eğer sünnetin değerini anlarsak şunu yaparız: Salonlara dünyanın parasını vereceğimize daha güzel, daha sakin bir yerde yemeğin kalitesini arttırırız. İmkan ona yetiyorsa yapılacak bir şey yok ama gösteriş için paralar harcanıyor ve velimede cimrilik yapılıyorsa sıkıntı var. Velime özellikle et yemeğinden olur. Öyle bir et yemeği yapılmalı ki gelenler duacı olmalı ve öyle gitmeliler. Böylece düğünün en önemli sünneti uygulanmış olur.

4. **İhtiram olmalı:** Davetlilere ihtiram ve saygı gösterilmeli, rahat etmeleri için uygun ortamlar hazırlanmalı, misafirler geldiklerine pişman

olmamalıdırlar. Davete icabet edenlere konumlarına göre ihtiram edilmelidir. Gelen bir kabilenin reisi ise ona biraz daha farklı bir yer verilirdi. Bunu sakın fevri davranıp yadırgamayın. Efendimiz (sas) kendisi için istemezdi ancak S'ad b. Muâz içeriye girdiği zaman **"Kalkın! Sizin reisiniz, efendiniz geldi."** der ve insanları onun önünde ayağa kaldırır, onu da en baş köşeye oturturdu. Bunlar sünnete muhalif şeyler değildir.

5. İhsan olmalı: Buradaki ihsan sözlük anlamında kullanılmıştır. İhsan, sözlükte "yardım etmek" anlamına gelir ve düğünlerde de olması gereken bir hususiyettir. Takı meselesi aslında "ihsan olmalı" başlığı altında incelenmeli. İslâm toplumu içerisinde birbirleriyle hukuku olan insanlar düğün meselesinde birbirlerine el uzatmalılar. Bu el uzatma meselesinde karşı tarafın talebini beklememeliler.

Evlilikte ihsan meselesinde beni en fazla etkileyen olay Hz. Osman'ın Hz. Ali'ye yaptığıdır. Efendimiz (sas) Hz. Fâtıma'yı Hz. Ali'ye vermeyi kabul ettiği zaman Hz. Ali'yi yanına çağırarak şöyle dedi: **"Fâtıma'ya mehir olarak ne vereceksin?"** Hz. Ali: *"Ya Resûlullah (sas) bir şeyim olmadığını biliyorsun. Bir tane devem, bir tane de Bedir'de bana vermiş olduğun zırhım var. Başka da bir şeyim yok."* dedi. Efendimiz (sas), Hz. Ali'nin durumunu bildiği halde bu soruları sordu. Çünkü Efendimizin (sas) vermek istediği bir mesaj var: *"Birilerine yaslanarak yürümek yok!"* Hz. Ali, Hz. Fâtıma'yla evleneceği zaman, düğün masrafını karşılamak için zırhını satılığa çıkardı. Pazarda Hz. Osman'la karşılaştı. Hz. Ali hemen müjdeyi verdi. Sonra da mehir ücretini karşılamak için zırhını satmak istediğini söyledi. Hz. Osman 480 dirheme zırhı satın aldı ve parasını ödedi. Sonra, o zırhı Hz. Ali'ye düğün hediyesi olarak gönderdi.

Ülkemizin bazı bölgelerinde şöyle bir adet var: Biri düğünde bir şey takınca, o borç gibi verilip karşı taraf da zamanı geldiğinde aynısını borcunu öder gibi geri takar. Bu doğru bir adet değildir. Herkes maddi-manevi aynı durumda değil ki böyle bir adet doğru olsun. İşte

ihsan meselesini anladığımız zaman bu tip arızaları da anlamış oluruz.

Allah bizlerin düğünlerini de bu beş temel esas üzerine temellendirsin.

Sünnete Uygun Bir Düğünde Neler Olmamalı?

1. İhtilat olmamalı: İhtilat; birbirine yabancı kadın ve erkeğin aynı ortamda bulunması, mahremiyetin zedelenmesi, hudutların/sınırların çiğnenmesidir. Üzülerek söyleyelim ki bu mesele şu anda kendisini İslâmî duyarlılık noktasında gören insanların bile belli bir süreçten sonra dikkat etmedikleri bir meseleye dönüştü. Düğün olunca insanların duyguları coşuyor. Normal zamanlarda kızılan şeylere düğünde müsamaha gösteriliyor.

Düğünde en önemli mesele ihtilatın olmamasıdır. Kadınlar, erkekler aynı ortamda rahat davranmamalı, mahremiyet korunmalıdır. Akraba ile olan muamele farklı tabii ki, ancak bunun da bir hukuku var. İnandığımız gibi yaşamadığımız için yaşadığımız gibi inanma gibi tehlikeli bir noktaya kayıyoruz. Haremlik-selamlık meselesinde yırtılan perde gün geçtikçe daha da yırtılıyor. Bu konuda gerekli hassasiyeti göstermek zorundayız. Akrabalarımıza, yakınlarımıza bunu hissettirmek zorundayız. "Eğer haremlik-selamlık meselesine riayet edersen düğüne gelebilirim, aksi takdirde gelemem." diyebilmeliyiz. Küserlerse de küssünler. Yeter ki Allah'ın hatırı âli kalsın! Falancanın hatırı olacak diye o harama ortak olamayız. Hassasiyet gösteremeyenler de bu konuda hassas olan insanları düğününe çağırıp sıkıntıya sokmamalıdır!

2. İsraf olmamalı: Bu konuda da çok ciddi dertlerimiz var. Şeytan; "Bir kereden ne olur ki?" diyerek ayaklarımızı kaydırıyor. "Bir kereden bir şey olmaz." diyerek israftan kurtulma adına yol alamazsınız. Efendimiz (sas) bir hadiste şöyle buyurmuştur: **"Düğünde ilk gün verilen yemek gereklidir. İkinci gün verilen yemek sünnettir, üçüncü gün verilen yemek ise gösterişten ibarettir."** Kur'ân, israf edenlerle alakalı

olarak bir kelime kullanıyor ve o kelimeyi başka hiç kimse için kullanmıyor: ***"Bir de akrabaya, yoksula, yolcuya hakkını ver. Gereksiz yere de saçıp savurma. Çünkü amaçsız yere saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür."*** (İsrâ, 17/26, 27)

İsraf sadece malda olmaz. Zaman, duygu, öfke de israf edilebilir. İnsanın bir düğün için hayatının uzun bölümünü heba etmesini anlayamıyorum. Bir gelinlik, bir damatlık almak için günlerce mağaza mağaza dolaşılmasını anlayamıyorum. Bu kadar derdimiz, ümmetin bu kadar sıkıntısı ve kişisel anlamda oldukça fazla problemimiz varken bu tarz meselelere bu kadar zaman ayırabilmek anlaşılır gibi değil. Dolayısıyla bunlar da israf başlığı altında incelenmelidir.

Sâlim b. Abdullah şöyle anlatıyor: "Babam hayatta iken evlendim. Babam halkı eve davet etti. Davetliler arasında Ebû Eyyûb (ra) da vardı. Odamın duvarı yeşil halı ile örtülüydü. Ebû Eyyûb (ra) gelip de odanın duvarının yeşil bir duvar halısıyla örtülü olduğunu görünce, babama dönüp, 'Ey Abdullah! Siz duvarları örtüyor musunuz?' dedi. Babam utandı ve 'Ey Ebû Eyyûb! Kadınlar bize galebe çaldı' diye cevap verdi. Ebû Eyyûb bunun üzerine, 'Kadınların herkese galebe çalacağından korkardım da, sana galebe çalacaklarından korkmazdım.' dedi ve 'Yemeğinizi yemem, evinize de girmem.' diyerek evi terketti." (Taberânî, *Mücemü'l-Kebir*, 3853)

3. İfşa olmamalı: Fıkhımız Efendimizin (sas) uygulamalarından ve sözlerinden yola çıkarak erkeğin erkeğe karşı, erkeğin kadına karşı, kadının Müslüman kadına karşı, kadının gayrimüslim kadına karşı avretini, örtmesi gerektiği yerleri çok net bir biçimde ortaya koymuştur.

Müslüman kadın, Müslüman kadınlar arasında rahat davranabilir, saçlarını açabilir, süslenebilir. İfşada şöyle bir tehlike var; kadınlar kendi aralarında mahrem alanda durdular ve bir kadın da o ortamda gördüklerini gelip kocasına anlatırsa bu kesinkes haramdır! Efendimiz (sas) çok net bir biçimde şöyle buyurdu:

"Şüphesiz ki kıyamet günü Allah'ın en çok ehemmiyet vereceği emanet, karı koca arasındaki emanettir. Karı ile koca birbiriyle içli dışlı olduktan sonra hanımının sırlarını erkeğin etrafa yayması, o gün en büyük ihanettir." (Müslim, *Nikâh*, 123-124)

İşin bir başka boyutu da; şimdi herkesin elinde bir casus (telefon) var. O casuslarla kadınlar birbirlerinin fotoğraflarını çekiyor, sosyal medyaya yüklüyorlar ve birbirlerinin yüzünü kızartacak meseleleri sosyal medyada ifşa ediyorlar. Allah aşkına bu nasıl bir iştir? Sosyal medya ahlâkının gerçek hayatın ahlâkından farklı olduğuna dair bir algımız mı var? Adam hayatında yalan söylemez ama bilgisayarın başına geçince her cümlesi yalan olur. Sanki sosyal medyada yalan söylemek meşru, normal hayatta değilmiş gibi davranılıyor. Öyle yorumlar ve mailler geliyor ki şaşırıp kalıyorum. Bir Müslüman bir Müslümana nasıl bunları söyler diye uzun uzun düşünüyorum. Hanımlarımız duyarlı olmalıdır. Bulundukları yerlerde telefonları, kameraları asla açtırmamalıdır. Bunu yapacak cahil insanlar varsa da orada avret fıkhı değişir. O ortamda tesettürlü bir halde oturulmalı veya orası terk edilmelidir.

4. İhmal olmamalı: Düğün meselesi olduğu zaman sıla-i rahim en üst düzeyde işletilmeli. Akrabalar arasında küskünlük çok olur. Küskünler bir şekilde ikna edilmeli, düğüne getirtilmeli ve barıştırılmalıdır.

Hepimizin ihlal ettiği bir meseleye ise Efendimiz (sas) şu şekilde dikkat çekmiştir: **"Yemeğin en şerlisi fakirlerin çağırılmayıp, (sadece) zenginlerin çağırıldığı düğün yemekleridir."** (Müslim, *Nikâh*, 110) Bir düğün yapılacağı zaman fakirler de itinayla o düğüne çağrılmalıdır.

Düğünde çocuklara dağıttınız paralar bile sünnet kapsamında değerlendirilebilecek bir şeydir. Çocukları sevindirmeli, boş zarf atılamamalı ve düğüne mahallenin fakirleri de davet edilmelidir. Sünnet ancak böyle ihya edilir.

5. İtidalsizlik olmamalı: Denge, Müslümanın en

önemli vasfıdır. Efendimiz (sas) denge peygamberidir. Hiçbir zaman itidalsizlik ve dengesizlik yapmadı. Bizim de ona ümmet olma iddiamızı ancak denge adına attığımız adımlarla ortaya koyabiliriz. Düğünlerimizin, eğlencelerimizin ve sevincimizin dengesi yok maalesef. Gece olmuş, konvoy geliyor. Mahallede hasta mı var, yaşlı mı var hiç düşünülmüyor. Bu konuda Efendimizin (sas) yaptığı uyarıları duysak ve anlasak bunu yapmaya cüret edebilir miyiz? Sevinelim ama saatinde ve itidalli sevinelim.

İslâmî düğünlerde Kur'ân okunuyor. Fakat okunan Kur'ân'ı maalesef kimse dinlemiyor. Bu Kur'ân'a da zulümdür, okuyana da zulümdür.

Bir hoca geliyor uzun uzun vaaz veriyor. Sünneti bilen bir hoca düğünde en fazla iki dakika konuşması gerektiğini bilir. Çünkü düğün gününde sözlerin uzatılması israf olur. Buna kimsenin hakkı yok. Allah Resûlü'nün (sas) hutbeleriyle alakalı bir çalışma yaptık (*Resûlullah'ın Hutbeleri*, Siyer Yayınları, 2016.) ve bu sayede Efendimizin (sas) düğünlerde yapmış olduğu konuşmaları biliyoruz. Açık ve net bir biçimde söyleyebiliriz ki Efendimiz (sas) düğün konuşmalarını kısa tutmuştur.

Efendimizin (sas) düğünlerde yaptığı bir dua var. O duada Efendimiz (sas) şöyle buyurmaktadır: "**Allah bu evliliğinizi ikiniz içinde bereketli kılsın! Bereketini üzerinizde daim eylesin ve ikinizin arasını da hayırlarla birleştirsin!**" Efendimiz (sas) bir cümleyle düğün nedir, nikâh nedir, evlilik nedir gibi soruların cevabını vermiştir.

Allah hepimizin üzerine bereketini daim etsin. Evlilerimizin evlerini şen etsin, evlilerimizin evlerine saâdet ve mutluluk versin. Bekârlarımıza da bir an önce sâlih/sâliha eşler nasip etsin.

Evliliğin İlk Ayları ve Gelin Kaynana Savaşları

Gösteriş sahibi olmadıklarından dolayı ensarın hanımları: "*Biz Fâtıma'nın düğününden daha güzel bir düğün görmedik!*" demişlerdi. Hz. Ali ilk dönemlerde Medine'nin içlerinden bir ev tutmuştu. Evi kiraladıktan sonra geriye kalan parayla da düğün hazırlıklarına başladı. Medine İslâm toplumundan şöyle bir hakîkat de öğreniyoruz; "Mümin adam iffetli adamdır!" İffet sadece namusla alakalı bir kavram değildir. Hem Allah'ın sınırlarına hem de beşerin hukukuna riayet eden adama iffetli adam denir. İffetli adam; el açıp istemez, kimseye boyun eğmez, mümin mürüvvetini korur. Hz. Ali (ra) de bunun zirvesinde bir insandır. İhtiyaç halinde olduğu halde kimseden bir şey istemezdi. O gün Medine toplumu, ihtiyaç halinde dahi istemeyen adama yardım edilmesi gerektiğini de biliyordu. Onun için S'ad b. Muâz (ra): "*Ali'nin düğün yemeği benden!*" demiştir. Hz. Ali kimseden bir şey istememesine rağmen koç kestirilmiş, düğün yemeği için hazırlıklar yapılmış, Hz. Ali'nin ihtiyaçlarını karşılama adına sahâbî efendilerimiz gayret içerisine girmişlerdir. Hanımlar da aynı şekilde Fâtıma annemizin etrafında pervane olmuşlardır.

Gelin hanım damat evine götürülürken, Efendimizin (sas) gözleri dolu dolu olmuştu. Efendimiz (sas) kızı Fâtıma'ya sarıldı ve onu sağına oturttu. Sonra Ümmü Eymen'e **"Kardeşim nerede?"** diye sordu. Devamını Ümmü Eymen şöyle anlatıyor: "Kardeşin kim Ya Resûlullah!" dedim. **"Kim olacak, Ali tabii ki"** dedi. Ben: "Ya Resûlullah! Hem kardeşim diyorsun, hem kızını ona veriyorsun? Olur mu böyle?" dedim. Efendimiz (sas) dedi ki: **"O benim hem dünya hem ahiret kardeşimdir, kardeşim olarak da kalacaktır."** Ali'yi

çağırdık ve geldi. Efendimiz (sas) onu soluna oturttu. Sonra bizden su istedi. Bir kap ile su getirdik. Mübarek ellerini o suda ıslattı ve bir şeyler okuyarak önce Fâtıma'nın göğsüne, sırtına ve omuzlarına o sudan sıçrattı. Sonra aynısını Ali'ye yaptı ve onlara bir düğün hediyesi verdi. Hikmet evine verilecek en güzel hediye dua olduğu için, Efendimiz (sas) onlara bir dua hediye etti; **"Allah bu evliliğinizi ikiniz içinde bereketli kılsın! Bereketini üzerinizde daim eylesin. Ve ikinizin arasını da hayırlarla birleştirsin!"** Bu duadan sonra Felak ve Nâs sûrelerini okudu, üzerlerine üfledi ve tekrar kızına sarılıp oradan ayrıldı.

Hz. Fâtıma'nın çeyizinin tam listesini İbn Sa'd verir: *"Üç minder, saçaklı bir halı, hurma lifi ile doldurulmuş bir yastık, iki el değirmeni, bir su tulumu, topraktan yapılmış bir su testisi, meşinden yapılmış bir su bardağı, bir elek, havlu, yatak için bir koç post, yemen işlemeli bir kilim, bir elbise ve kadife bir örtü."* Hepsi bu... Peygamber kızının çeyizi... Bizim bir odamız bile bu sayılanların kat kat fazlası maalesef. Hâsılı buradan almamız gereken iki mesaj var: Hz. Fâtıma'nın evi böyleyken kendi evimize bakalım ve hiç değilse israfları önleyelim! İkincisi de şunu unutmamalıyız ki mutluluk ve saâdet eşyada, mobilyada değildir! Eğer saâdeti orada ararsak hayal kırıklığına uğrarız.

Namaz, Efendimizin (sas) dünyasına nübüvvet ile beraber girmiştir. Efendimiz (sas) pazartesi günü nübüvvetle tanıştı. Salı gününden itibaren hayatında namaz vardı. İlk günden hicretin 2. yılına kadar Efendimizin (sas) kendi ev halkına namazı anlattığına ve namazı teşvik ettiğine dair hiçbir rivayet yok. Nübüvvet Efendimize (sas) nasip olduğu zaman Zeynep validemiz Ebü'l-Âs ile evliydi. O günlerde Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma analarımız peygamber evindeydi. Efendimiz (sas) hayatıyla örnek olarak onlara namaz talimi yaptırmıştı.

Enes b. Mâlik diyor ki: "Resulullah (sas) Ali ile Fâtıma'yı evlendirdikten sonra altı ay boyunca onları sabah namazına uyandırmak için o eve gider: **'Ey**

Muhammed'in Ehl-i Beyt'i! Allah size rahmet etsin! Namaz vakti geldi.' der ve onları namaza çağırırdı." Biz, kız babası veya oğlan babası olarak "Çocuğum evlendi bizimle alakası da bitti." diye düşünüyoruz ancak Efendimize (sas) göre asıl evlenince sorumluluk başlıyor. Evliliğin ilk ayları zordur, ilk günleri daha da zordur. O günlerde namazla irtibat biraz zayıflayabilir. İşte o günlerde namazla olan bağı güçlü tutmak gerekir ki o sıkı bağ hayatın tamamına yayılsın.

Ebû Useyd'in azadlısı olan Ebû Saîd (ra) şöyle anlatmaktadır: "Köle iken evlendiğimde; İbn Mes'ûd, Ebû Zerr ve Huzeyfe de dahil olmak üzere bazı sahâbîleri evime davet ettim. Namaz vakti geldiğinde Ebû Zerr imam olmak isteyince diğer sahâbîler 'Ey Ebû Zerr! Sen dur!' dediler. Ebû Zerr 'İmamlığı ev sahibi mi yapacak?' dedi ve ben köle olduğum halde onlara imam oldum. Namazdan sonra gerdekle ilgili olarak bana tavsiyelerde bulunup; 'Gelin içeri girdiğinde iki rekat namaz kıl. Namazı kıldıktan sonra ellerini aç ve dua et. Allah'tan evliliğinin hayrını iste, şerrinden O'na sığın. Duadan sonra bildiğin gibi hareket et!' dediler. (İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, III, s. 555)

Buna benzer bir rivayeti Şakîk b. Seleme şu şekilde naklediyor: "Ebû Harız adlı bir kimse İbn Mes'ûd'a (ra) geldi ve 'Bakire bir kızla nişanlandım. Fakat beni beğenmeyeceğinden endişeleniyorum.' dedi. Bunun üzerine İbn Mes'ûd kendisine; *'Sevgi Allah'tandır. Nefret ise Allah'ın size helal kıldığını haram göstermek isteyen Şeytan'dandır. Bunun için, hanımına sana uyarak iki rekat namaz kılmasını söyle! Namazdan sonra ellerini aç ve şöyle dua et: 'Ey Yüce Allah'ım! Beni ehlime, ehlimi de bana bereketli kıl. Hayırlı olduğu sürece bizi bir arada tut. Ayrılmak her iki taraf için de daha hayırlı olduğu zaman bizi ayır.'* diye tavsiyede bulundu." (Abdurrezzak, *el-Musannaf*, c. VI, s. 153, 154; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, II, s. 166)

Benzer bir diğer rivayette cemaatle namaza vurgu yapılmıştır. Abdülmelik b. Cüreyre naklediyor: Selmân-ı Fârisî evlendiğinde hanımına şöyle dedi: "Resûlullah

(sas) bana; '**Ey Selmân! Allah takdir eder de evlenecek olursan hanımınla beraber yapacağınız ilk iş, Allah'a ibadet etmek olsun.**' (Abdurrezzak, *el-Musannaf*, c. VI, s. 154) diye tavsiyede bulunmuştu.". Hanımı ise: "Emrin başımın üstünedir." dedi. Sonrasında kalkıp beraberce namaz kılıp dua ettiler.

Üzülerek söyleyelim ki Anadolu'nun bazı yerlerinde bu konuda sünnete muhalif bazı şeyler duyuyoruz. Bu duyduğumuz şeylerin hepsini, daha önceden değindiğimiz ifşa başlığının altında değerlendirmenizi tavsiye ederim. Hiçbir şey ifşa edilmemelidir. Karı ile koca arasındaki sır, düğün gecesi de dahil, hepsi çiftlerin arasında sır olarak kalmalıdır. İfşanın haram olduğunun bilincinde olunarak hareket edilmeli. Allah Resûlü'nün (sas) sahâbeye öğrettiği budur. Bizim de sahâbeden öğrendiğimiz budur.

Evliliğin ilk gecesine ait örneklerden bir örnek vermek gerekirse, Hâris b. Hassan'ı örnek verebiliriz. Hâris b. Hassan evlendiği gecenin sabahında namaz için Mescid-i Nebevî'de ilk saflardaydı. Medinelilerin: "Ne oldu Haris? Gelini mi beğenmedin? İlk gün mescidde ne işin var?" diyerek takılmaları üzerine Haris şu sözü söyledi: *"Beni Peygamberin mescidinden ve bir sabah namazından alıkoyacak olan düğüne de geline de lanet olsun. Ben namazı hanıma feda mı edeceğim?"*

Hz. Ali ile Hz. Fâtıma'nın evinde üçüncü bir şahsın daha olduğundan haberdarız: Hz. Ali'nin annesi Fâtıma bint Esed. İki yıl gibi bir süre beraber kaldıklarını biliyoruz. O iki yıllık beraberlikte birbirlerinden ne kadar memnun kaldıklarını da biliyoruz. Fâtıma bint Esed vefat edince ciddi bir biçimde ağlayanlardan biri de gelini Hz. Fâtıma olduğunu biliyoruz.

Evlilik dediğimiz müessese iki aile arasında kurulan bir müessesedir. Aktörler gelin ve damattır ama bir erkek, bir de kız tarafı vardır. Bu iki tarafın yakınlık derecelerine göre kurulacak yeni hısımlıkla birlikte başlayan yeni bir hukuk da var. Damadın ailesiyle evlendiği hanım daha ilk günlerden sıkıntılar yaşıyor ve bu sıkıntılar öyle bir noktaya geliyor ki, günümüzde

bazı evliliklerin bitmesine bile sebep oluyor. Acaba ortada bizim anlayamadığımız bir şey mi var yoksa işin tabiatı mı bu? Eğer tabiatı buysa bunu böyle kabul edelim ama tabiatın bu olmadığını çok iyi biliyorum. Şöyle bir genelleme yapmak doğru değil: "Kaynanalar yaşlıdır. O zavallılara karşı bizim hep iyilik ve güzellik yapmamız gerekir. Her zaman için kaynanalar haklıdır, gelinler haksızdır." Böyle bir genelleme de, gelinin tamamen lehine olabilecek bir genelleme de doğru değildir. Bazen kaynana tarafı farklı bir tavır sergiler ve zalim olma vasfını kazanır, bazen de gelin bu durumda olur. Eğer biz gerçekten Allah Resûlü'nün (sas) sözlerinden ve uygulamalarından, sahâbe tavsiyelerinden yola çıkarak belli ilkeler çerçevesinde bu ilişkiyi sürdürmeye çalışsak üç tane temel kavramın hem gelin hem de kaynana tarafı için olmazsa olmaz olduğunu anlarız: Merhamet, müsamaha ve muhabbet. İki tarafta da bunlar olsa sorunlar çözülür. Merhamet zaten annede olması gereken bir özelliktir. Muhabbet zaten azık olarak temele taşındığında birçok sıkıntı ortaya çıkmayacaktır ya da sıkıntı çıkarsa onarılacaktır.

Baştan söylemek gerekir ki toz pembe bir hayatın hayalini kurmak oldukça anlamsızdır. İnsanın olduğu yerde sorun olur. İnsan kendi öz annesi ve babasıyla bile sorun yaşıyor. Hiç tanımadığı, alışık olmadığı bir evde ve kültürde illaki bazı sorunlar yaşayacaktır. Ama temelde bu üç tane kavram olur ve iki taraf da bunu koruma adına gayret içerisinde olursa Allah'ın izniyle ailenin temeli sağlamlaşacaktır.

Efendimiz (sas) **"Kendisi için istediğini, mümin kardeşi için istemedikçe kamil manada iman etmiş olamaz."** dedi. Peki ne isteyeceğiz? Mesela bir kayınbaba veya kayınvalide kızına ne istiyorsa gelinine de aynı şeyi istemelidir. İstemeli ki samimiyeti ortaya çıksın.

4 pencere açmak ve bu 4 pencereye ait bazı mesajlar vermek istiyorum:

a. Gelinin Dünyasından Bir Pencere

1. Kayınbabanı ve kayınvalideni öz anne ve baban gibi

görmeli, *"seven sevdiklerinin, sevdiğini de sever"* ilkesini unutmamalısın. Bu en önemli husus olduğu için en başa aldık. "Ben kocamı/hanımımı seveceğim ama onun ailesine düşmanlık edeceğim." şeklindeki bir düşüncenin aile kurumunu yıkma ihtimali vardır.

2. Kayınbabana veya kayınvalidene bakma sorumluluğun yok ama onların, eşinin cenneti ya da cehennemi olduğunu unutmamalısın. Gelin hanımlara buradan çok önemli bir mesaj var. Kocasını gerçek manada seven, kocasını anne ve babasından koparmaz. Evlenince anne ve baba unutulmaz. Gerçek manada Allah'tan korkan sâliha bir kadın, kocasının ailesiyle olan bağını kuvvetlendirmesi gerektiği hususunda eşine tavsiyede bulunur.

3. Kayınbaba ve kayınvalideyi tecrübe sahibi insanlar olarak bilmeli, o birikimin çok önemli katkılar sağlayacağını unutmamalısın. Bugün gençlerimizin en fazla ihmal ettiği mesele budur maalesef. Gençlerimiz tecrübeye inanmıyor. Kendilerinden yaşça büyük olanların, bilgi itibariyle daha üst düzeyde olan insanların tecrübelerinden istifade etmiyorlar. Biz tecrübeye inanan bir medeniyetiz. Keşke evlerimiz müsait olsa her gelinimiz en az 2-3 sene kayınvalidesi ile beraber oturarak hayatı öğrense. Gelin bazen annesinin yanında öğrenmediği şeyleri kayınvalidesinin yanında öğrenebiliyor.

4. Kayınbabanın ve kayınvalidenin evin rahmet kaynağı olduğu fark etmeli, onların vesilesi ile rızıklarının bereketleneceğini unutmamalısın. Eğer o eve rızık ulaşıyorsa ve rızıkta bereket varsa bil ki, o senin şikayet ettiğin huysuz kayınvalidenden dolayıdır. O, evdekileri çileden çıkarıyor ve buna rağmen Allah için sabrediliyorsa sevap kazandırmasıyla birlikte rızkın bereketinin sebebi de oluyor.

5. Kayınbabanın ve kayınvalidenin hem dünya hem ahiret yatırımı olduğunu her daim bilmeli, ne ekersen onu biçeceğini unutmamalısın. Hem bu dünyada hem de ahirette böyle bir sebepten dolayı bir gelin nasıl kalkar da kayınvalidesi ve kayınbabası için olumsuz

şeyler söyleyebilir?

b. Damadın Dünyasından Bir Pencere

1. Evin reisi olduğunu hem hanımına hem annene hissettirmeli, bu konuda otorite boşluğu oluşturmamalısın. Kur'ân erkek için "*kavvam*" ifadesini kullanmıştır. Evin reisi damattır. Allah bu payeyi vermiştir. Damat bunu boş bırakırsa o boşluğu anne veya baba doldurur. Elin kızı o makamın başkası tarafından doldurulmasına razı olur mu? Damat gerçek manada erkekliğini göstermelidir. Birçok evin huzursuzluğu da bu meseleden kaynaklanmaktadır. Allah erkeğe bir rol biçmiş ve o rolün içini doldurmalıyız.

2. Kadınların kadınları çok kıskandığını unutmamalı; ne hanımını annene, ne anneni hanımına karşı çok övmemeli ve çok savunmamalısın. 25 yaşına kadar annen sana yemek yapmış ancak sen bir gün olsun "*Anneciğim, Allah senden razı olsun. Ne güzel yemek yapmışsın!*" dememişsin. Hanım daha dün gelmiş. Hiç yenilmeyecek bir yemek yapmış ama yağcılık olsun diye 40 tane teşekkürü dizmişsin. Anne çileden çıkmasın da kim çıksın? Denge korunmalı. Denge korunduğu sürece sıkıntı yoktur.

3. Hanımına; anne ve babana karşı takınması gereken hukuku hatırlatmalı, onun da bu hukuku kendi anne ve babasına karşı takınmasına zemin hazırlamalısın. Erkek olarak damadın böyle bir yükümlülüğü var.

4. Hanımının anne ve babana karşı hizmetlerini takdir etmeli, attığı o adımlarla çok büyük bir yükü omuzlarından aldığını her daim ona duyurmalısın. Hanımının anne ve babana bakma zorunluluğu yok. Fakat seni gerçek manada sevdiği için "Benim kocam cennette mükafata mazhar olsun, Allah katında sorumlu olmasın." diye senin sırtından yük alırsa ona karşı takdirini ve teşekkürünü cömertçe kullan. Bunu her daim kullan ki ona güç olsun, kuvvet olsun.

5. Anne ve babana karşı hanımının hatalarını söylediğin gibi; anne ve babanın hanımına karşı

hatalarını da uygun bir üslup ile söylemeli ve her daim adaleti esas alarak davranmalısın. "Benim annem asla hata etmez, kesin sen yine bir şey yaptın." mantığı apaçık adaletsizliktir. Ya da anneye karşı; "Benim hanımım asla hata yapmaz" dememelisin. Adalet neyi gerektiriyorsa o yapılmalıdır. Ancak bu şekilde iki tarafın da hakkı ve hukuku korunmuş olur.

c. Kayınvalidenin Dünyasından Bir Pencere

1. Gelinini öz kızın gibi bilmeli; "El kızı ne olacak? Gelip oğlumu elimden aldın. Sana pırlanta gibi bir koca verdim." gibi ifsad edici söylemlerde bulunmamalısın. Bu söylemler ancak cahil insanların söylemleri olabilir.

2. Gelinine annelik yapmalı, kusurlar bulmaya çalışmamalı, ikide bir "Nerede o eski gelinler? Biz kaynanamıza karşı şöyleydik, böyleydik" dememelisin. İnsanız; kusurlarımız ve eksiklerimiz var. İkide bir eskiyi hatırlatıp gündem ederek da o kızcağızı mahcup etme. Onun da bir onuru var. Onu çiğneme ve çiğnetme.

3. Başkalarının gelinin hakkında dedikodu yapmasına fırsat vermemeli, sen de başkalarının yanında gelinini çekiştirmemeli, başka gelinlerle kıyaslamamalısın.

4. Oğlunu gelinine karşı kışkırtmamalı, en ufak bir meseleyi gereksiz yere büyütmemeli, dikkatleri üzerine çekip ortalığı velveleye vermemelisin.

5. Gelinini hizmetçin olarak görmemeli, onun da bir şerefi olduğunu unutmamalı, yapabileceğin basit işleri geline yaptırmamalısın. Allah sana sağlık vermişse gidip mutfaktan suyunu alabilirsin mesela. Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: **"Devenin üzerinde bile olsan deveni çöktür ve düşen kamçını kendin al."**

d. Kız Annelerinin Dünyasından Bir Pencere

1. "Ben yaşamadım, sen yaşa!" deme; zorluklara alıştır ki, beklentileri itidal üzere olsun. En ciddi sıkıntıyı bu alanda yaşıyoruz maalesef. "Ben yaşamadım, kızım yaşasın. Ben görmedim, kızım görsün." deniliyor. Beklentiler çok yüksek olduğu için beklentileri

karşılayamayan bir koca ile karşılaşıldığında sıkıntılar ortaya çıkıyor. Kız annesi olarak senin hayatın çok iyi olabilir ancak Allah kızına farklı bir imtihan verebilir. Sen kızına evliliğin bir imtihan ve ibadet olduğunu söylemelisin. Onu hayal dünyasında değil, gerçek dünyada yetiştirmelisin. İşin zorluğunu bilerek yetiştirmelisin ki eğer o zorlukla karşılaşırsa hazırlıklı olsun. Zorlukla karşılaşmazsa da kanaatkâr olur.

2. "Kendini ezdirme, diri ol!" deme. İtaati telkin et ki, saâdeti yanlış yerlerde aramasın. Bazı ailelerde öyle bir yetiştirme tarzı var ki geline boks maçına çıkacak birine verilen telkinler gibi telkinde bulunuluyor. Böyle telkinlerle giden kız ne yapacak? Oradan masumane bir talep bile gelse tepki verecek. Doldurularak geldiği için karşı tarafa aşırı tepki gösterecek. İtaat meselesini bugün bazıları hayatımızdan söküp atmaya çalışıyor. Ama itaat aile için olmazsa olmaz bir kavramdır.

3. Sırları ifşa etme ki, tedaviye imkan kalsın. Efendimizin (sas) ve sahâbenin sertâcı olan Hz. Ebû Bekir'in bu konudaki tavrını bilseydin farklı davranırdın. Kızın, kocasını şikayet etmek üzere sana geldiğinde: "Aman kızım sus! Kendi sıkıntınıza beni ortak etmeyin." derdin. Eğer sen bunu bilmezsen yarayı deşersin. Bir sorun dillendirildikçe o sorunun tedavisi zorlaşır.

4. "Sen de ona şöyle yap, böyle davran." deme; güzellikleri nazara ver ki; kızın, hissiyatının kurbanı olmasın. Mesela kızın sana derdini anlatmaya geldi. Sen de ona nasihat etmek ederken iyilikleri nazara ver. Derdimiz; o aileyi korumak ve huzursuzluğu o hanenin içerisine sokmamak. Eğer bu konuda biz gerekli önlemleri alsak ve böyle davransak Allah'ın izniyle ailenin huzurunu korumuş oluruz.

5. "Bugün sen bana gel, yarın ben sana geleyim" deme; kendine değil, evine alıştırt ki, sorumluluklarını unutmasın. Bazı evli kızlarımızın sürekli babasının evinde kaldığı yetmediği gibi telefon da elinden düşmüyor. Bu kızın bir evi ve sorumlulukları var. Bu konuda anne olarak kızına bunu söylemelisin. Onunla

arandaki hukukunu kendi evindeki saâdetini ayarlayacak biçimde tesis etmelisin ki huzur o evden eksik olmasın. Allah şu ilkeleri anlayabilecek ve kavrayabilecek imkanları bize nasip eylesin. Gelinimize, kaynanamıza, damadımıza bu ufukları versin.

Örnek Şahsiyetler

Damat olarak Efendimizi (sas), kayınbaba olarak Hz. Ebû Bekir'i, kayınvalide olarak Âişe annemizin annesi olan Ümmü Rûmân'ı; damat olarak Zübeyr b. Avvam'ı, kayınbaba olarak Ebû Bekir'i, kayınvalide olarak Kuteyle bint Abdüluzza'yı; gelin olarak Esma bint Ebî Bekir'i, kayınvalide olarak Safiyye bint Abdülmuttalib'i; gelin olarak Zeynep bint Ali'yi, kayınvalide olarak Esma bint Ümeys'i bu nazarla okumanızı isterim.

En güzel damat olan Efendimiz (sas) ve en güzel gelin olan Hz. Hatice'den bir örnek vermek istiyorum. Hz. Hatice ile Efendimizin (sas) evleneceği anlara dair şöyle bir tablo aktarılıyor: Hatice annemiz düğün hazırlıklarına girişildiği bir gün Efendimize (sas) şunu söyledi: "*Ey amcamın oğlu! Sen de yetimsin ben de yetimim. Düğünümüzde bir anne olmasını istiyorum. Eğer müsaade edersen sütannen Halime'yi düğünümüze çağıralım.*" Allah Resûlü (sas) bunu duyunca çok duygulanmıştı.

Halime annemiz düğünün şeref misafiri olarak düğüne icabet etti. Hatice annemiz Halime annemizle çok ilgilendi ve "Anne ne olur yanımızda kal ve gitme." diye ısrar etti. Halime validemiz Benî Sa'd yurduna dönme hususunda ısrar edince bu düğüne iştirak etmesinden dolayı Hatice validemiz cömertçe davranarak kırk koyun ve binmek üzere bir deve hediye etti. (İbn Sa'd, *Tabakat*, c. I, 113; Belâzûrî, *Ensabü'l-Eşraf*, I, 5)

Muhteşem Ahlâk

Huzeyfetü'l-Yemani'nin naklettiği bir hadiste Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: **"Hiçbiriniz ben insanlarla beraberim. Eğer insanlar iyilik yaparlarsa ben de iyilik yaparım, kötü davranırlarsa ben de kötü**

davranırım diyen şahsiyetsiz kimselerden olmasın! Aksine insanlar iyilik yaparlarsa iyilik yapmak, kötü davranırlarsa haksızlık etmemek için nefsinizi terbiye edin." (Tirmizî, *Birr*, 63)

Hz. Ali ve Afrika'nın fatihi o büyük insan Ukbe b. Amr farklı yerlerde aynı rivayeti bize naklediyorlar. Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: "**Seninle ilgisini kesenden sen ilgini kesme! Sana vermeyene sen ver! Sana kötülük edeni sen bağışla!**" (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XXVIII, 654; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c. V, 364; Beyhakî, *Şu'abü'l-İman*, VI, 221) Böyle davranıldığı takdirde o muhteşem ahlâk, Kur'ânî ahlâk hepimizin ahlâkı olacaktır.

Şeytanı memnun edecek en önemli amel bir evi yıkmak ve o eve huzursuzluk sokmaktır. Şeytan bunu bazen gelinin, bazen damadın, bazen kayınvalidenin, bazen kaynatanın, bazen de hasetçilerin eliyle yapar. Kişi işin sorumlusu olarak gerekli tedbirleri alırsa evdeki saâdeti hayatının tamamına yayar. Rabbim bunu bize nasip etsin ve bu mevzularda şeytana evlerimizden malzeme vermesin. Evlerimizi, hanelerimizi, kızlarımızı, gelinlerimizi, erkeklerimizi muhafaza etsin.

Dünyanın En Kıymetli Hazinesi; Sâlih ve Sâliha Eş

Efendimizin (sas) o güzel sedasından hareketle dünyanın en kıymetli hazinesi olan sâlih ve sâliha eşten bahsedeceğiz. Efendimiz (sas), Hz. Aişe annemizin naklettiği bir hadiste şöyle buyurmuştur: **"Sâlih olanları, sâliha olanlarla evlendirin."** (Darimî, *Nikâh*, 10) Hadislerde şöyle bir çerçeve ve şöyle bir eksen vardır: Farkında olalım ya da olmayalım Efendimizin (sas) mübarek dilinden sâdır olan o sözlerin Kur'ân'da doğrudan veya dolaylı dayanağı vardır. Belki ilk bakışta anlayamayabiliriz ancak bir müddet sonra o hakîkatler üzerine yoğunlaştığımız zaman ona vakıf olabiliriz. Çünkü Kur'ân ile sünnet aynı kaynaktan beslenen ve sürekli beraberce yürüyen iki kaynaktır. Bu yüzden Efendimiz (sas): **"Bu ikisine sarılırsanız dalalete sapmazsınız."** buyurdu.

Bahsettiğimiz hadis çerçevesinde Kur'ân'da biz şu âyeti görüyoruz: ***"Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler temiz kadınlara yaraşır."*** (Nûr, 24/26) Eğer sâlih veya sâliha aramak yerine sâlih veya sâliha olursak Allah bize bizim kalitemizdeki insanları muhatap kılacaktır. Ama biz kendimiz sâlih ve sâliha olmadan öylelerini arıyoruz.

Her şeye rağmen sâlih ve sâliha olsak bile yine de sıkıntı yaşayabiliriz. Bunun iki sebebi olabilir. İlk sebebi imtihandan dolayı olabilir. Hz. Nûh ve Hz. Lût sâlih kişiler olmalarına rağmen onların hanımları sâliha değildi. Hz. Âsiye sâliha bir hanımdı ancak kocası olan Firavun sâlih değildi. Allah bu anlamda imtihanı olanlarımıza yardım etsin. İkincisi, geçmişte işlenen bir kusur olabilir. Kendimizi sorgulamalıyız. Acaba nişanda, düğünde, öncesinde veya sonrasında gözden

kaçırdığımız bir kusur olabilir mi?

Kur'ân ve sünnet: "*Sâlih olun, sâlihalara talip olun. Sâliha olun, sâlihlere talip olun*" diye aslında bize bir çağrıda bulunuyor. Efendimiz (sas) bizler daha iyi anlayalım diye meseleye farklı bir vecih kazandırıyor ve şöyle buyuruyor: **"Allah kime sâliha bir eş nasip etmişse, dininin yarısına yardım etmiş demektir. O halde o da dininin değer yarısını korumada Allah'tan korksun."** (Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, 972; Beyhakî, *Şu'abu'l-İman*, 5072) Hanım kardeşlerimiz de bu hadiste geçen ifadeyi "sâlih erkek" için anlamalıdır. Sâliha kadın için dinin yarısı sâlih erkek, sâlih erkek için de dinin yarısı sâliha kadındır.

Abdullah ibn Amr, Efendimizden (sas) şöyle bir hadis rivayet etmiştir: **"Dünya başlı başına bir metâ/faydalanma yeridir. Dünyanın en hayırlı nimeti de sâliha kadındır."** (Müslim, *Rada'*, 64; Nesâi, *Nikâh*, 15; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II, 168) Abdullah b. Amr'ın rivayet ettiği bir başka hadiste de Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: **"Sâliha kadından daha kıymetli bir dünya nimeti yoktur."** (İbn Mâce, *Nikâh*, 5) Sâlih erkek ve sâliha kadın yaşadığımız dünyada var mı? Var ama çok az çünkü iyiler hep az olacaktır. Bu meselenin kaderi budur. Bunu bilelim ki beklentilerimizi yüksek tutmayalım.

Asr-ı Saâdet zemininden benim de çok etkilendiğim, gücüm tükendiği zaman aklıma gelen bir hadis var. Efendimiz (sas) o hadiste şöyle buyurmuştur: **"İnsanlar, develere benzerler. Bazen yüz devenin içerisinden, bir tane binilebilecek bir deve bulamazsın."** (Buhârî, *Rikak*, 189) Araplarda bir şeyi deveye benzetmek güzel bir şeydir. Asr-ı Saâdetten, asr-ı felakete yani günümüze gelsek acaba bu sayı on binde bir midir, bilemiyorum. Ama bildiğim bir şey var ki kâmil manada iyiler az. Bunu Kur'ân'dan da öğreniyoruz.

Hz. Ömer devrinden size bir örnek vereyim: Hz. Ömer bir adamın: "*Allah'ım, beni azlardan kıl.*" diye dua ettiğini işitir ve "Bu nasıl dua!" diye çıkışır. Adam: ***"Kullarımdan şükredenler azdır"*** (*Sebe*, 34/13) âyetini

işittim ve beni de bu az olanlardan kılması için Allah'a dua ediyorum" deyince Hz. Ömer: "Sen bile benden bilgilisin" diye hayretini ifade eder.

Efendimiz (sas): **"Sâliha kadın bir ayağında beyazlık bulunan karga gibidir."** (İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, I, 249) buyurmuştur. Yani çok enderdir. Türkçede ve Arapçada aynı anlama gelebilecek farklı deyimler bulunmaktadır. "Tereyağından kıl çeker gibi" deyimini Araplar "hamurdan kıl çekmek" şeklinde kullanırlar. "Ayağında beyazlık bulunan ender rastlanan karga" ise "bulunmaz Hint kumaşı" anlamındadır. Yoksa hâşâ Efendimizin (sas) kadınları kargaya benzettiği şeklinde bir çıkarımda bulunulamaz.

Peki gerçekten sâliha kadın kim? Çok namaz kılan, oruç tutan, sohbetten sohbete koşan, nerede hoca varsa oraya gidip o dersi dinleyen, hacca ve umreye giden midir? "Sâlih/a kimdir?" diye Kur'ân'a sorsanız karşınıza onlarca âyet çıkar. Ancak bir âyet var ki sâlih ve sâlihayı beraber anlatır: ***"Muhakkak, Müslüman erkekler ve müslüman kadınlar, Mümin erkekler ve mümin kadınlar, itaatkar erkekler ve itaatkar kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, haşyet duyan erkekler ve haşyet duyan kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle, oruç tutan kadınlar, iffetli erkekler ve iffetli kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve zikreden kadınlar, işte bunlar için bağış ve büyük bir mükâfat hazırlanmıştır."*** (Ahzâb, 33/35)

Âyette geçen 10 kavram:

1. Teslimiyet
2. Emniyet
3. İtaat
4. Sadakat
5. Sebat
6. Haşyet
7. İnfak
8. Oruç

9. İffet

10. Zikr

Bu kavramların bize verdiği mesajların yanında özel olarak itaat kavramına dikkat çekmek istiyorum. Bugün itaat meselesini ve kavramını duydukları zaman çocuklarımızın ve kadınlarımızın morallerinin bozulduğuna bakmayın. Rahat bir şekilde şunu söyleyebiliriz ki biz İslâm medeniyetinin çocukları olarak itaatten gocunmayız ve itaati Allah'ın emri olarak anlarız. Çünkü Allah müminlere şunu söylemiştir: ***"Allah'a, Resûlü'ne ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin."*** (Nisâ, 4/59) Aile söz konusu olduğunda ise babaya itaat edilmesi istenir.

Bu mevzuda özel olarak karşımızda duran ilke Allah'ın hududu ihlal edilirse mahlûka itaatin biteceği mevzusudur. Bir baba veya koca günaha çağıramaz. Helali haram, haramı helal kılamaz. Farzları engelleyemez. Ama bunların dışındaki meşru meselelerde kesinlikle itaat edilir. Biz bunu söyleriz ve bundan da gocunmayız. Rabbimiz itaat kavramına dikkat çekerek şöyle buyurmaktadır: ***"Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudurlar. Onun için sâliha kadınlar itaatkardırlar. Allah'ın kendilerini korumasına karşılık kimse görmese de namuslarını her durumda koruyucudurlar."*** (Nisâ, 4/34) Ailede düzenin sağlanabilmesi için birinin son sözü söylemesi lazım. Böyle olmadığı takdirde düzen olmaz ve anarşi meydana gelir. İtaati, erkeğe kayıtsız şartsız tâbi olmak olarak algıladığımız için itaat kavramı ile alakalı sıkıntılar yaşıyoruz. Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: **"Erkek, âilede yöneticidir ve yönetiminden sorumludur. Kadın da evinde yöneticidir ve elinin altındakilerden sorumludur."** (Buhârî, *Cum'a*, 11; Müslim, *İmâret*, 20) Nihâi noktada kavvam olan erkektir ancak evde kadın da kavvamdır. Buradaki denge önemlidir.

Hadis kitaplarımızda, sebeb-i nüzûl kitaplarında Tevbe Sûresi'nin 34. âyetinin nüzûlüne ait anlatılan bir

iki tane rivayet vardır. Bir tanesini Abdullah b. Abbas (ra), bir tanesini de Efendimizin (sas) hizmetlisi Sevbân (ra) anlatmaktadır. İlgili âyette şöyle buyrulmuştur: ***"Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda harcamayanlara can yakıcı bir azabı müjdele!"*** (Tevbe, 9/34) Abdullah b. Abbas şöyle demiştir: *"Tevbe Sûresi'nin 34. âyeti okunur okunmaz mescide bir hüzün çöktü."* Sahâbî efendilerimiz inen âyeti hemen içselleştirdiler. Hz. Ömer şöyle demiştir: *"Ben bunu Allah Resûlü'ne sorarak sizi rahatlatacağım. Burada anlamadığımız bir şey var ki bize bu kadar güç geldi. Gidip Allah Resûlü'ne soracağız."* Efendimizin (sas) huzuruna vardılar. (O çağın insanları çok iyi biliyorlar ki Kur'ân'ın en büyük müfessiri Allah Resûlü'dür. Efendimizden (sas) daha büyük bir müfessir olamaz. Onun her tefsiri yüzde yüz isabetlidir. Kur'ân asıl, sünnet usûldür. Kur'ân masdardır, sünnet tarîktir. Kur'ân manadır, sünnet maksattır. Sahâbe bunu bildiği için âyetin nasıl yaşanacağını öğrenmek için Efendimize (sas) müracaat etmişlerdir. "Kur'ân mübin/apaçık bir kitapsa neden tefsire ihtiyaç duymaktadır?" sorusu bazen aklımıza takılıyor. İlk muhataplar Kur'ân'ı anlıyorlar ancak anlaşılan mananın nasıl yaşanacağını Efendimizden (sas) öğreniyorlar ki sünnetin devreye girdiği yer tam da burasıdır. Onun için Efendimiz (sas) sadece Kur'ân'ı ileten değildir. İletmenin adı tebliğdir. Kur'ân'dan öğrendiğimize göre Efendimizin (sas) tebyin, talim ve tezkiye görevi de vardır. Sünnet adamı arındırır. Peygamber ufkunu yakalarsak ve amelimizi onun (sas) ameline benzetme adına gayret içerisinde olursak Allah'ın izniyle arınırız. Çünkü sünnet; Müslümanca düşünme ve Müslümanca yaşamadır.)

Hz. Ömer huzura varınca Efendimiz (sas) meseleyi şu şekilde izah etti: **"Ey Ömer! Orada Rabbimizin dikkat çektiği mal, zekatı verilmemiş maldır. Şüphesiz Allah zekatı, malınızdaki kirliliği gidermek için farz kıldı. Onu yerine getirdikten sonra, mülkiyet hakkınızı iptal etmedi. Nitekim, sizden sonrakilere kalması için de miras hükümlerini indirdi."** Bu sözler üzerine Hz. Ömer ve sahâbe sevindi. Efendimiz (sas) Hz. Ömer'e

sordu: "**Ömer! Sana dünyanın en kıymetli hazinesinin, en kıymetli birikiminin ne olduğunu haber vereyim mi?**" Hz. Ömer; "Evet" deyince Efendimiz: "**Sâliha kadındır.**" buyurdu. Aynı rivayetin devamında Efendimiz (sas) sâliha kadını şu şekilde tarif etmiştir: "**Sâliha kadın odur ki, kocası kendisine baktığı zaman onu hoşnut edecek, emrettiği zaman itaat edecek, evinden uzaklaştığı zaman malını ve namusunu koruyacak!**" (Ebû Dâvûd, Zekat, 32) Bu hadisten anlıyoruz ki kocası eve geldiğinde hanımı onun için giyinecek, süslenecektir. Kocası baktığı zaman gönlünde bir serinlik ve hoşluk hissedecektir.

Efendimiz (sas) bir gün Sevbân'ı (ra) üzüntülü görünce: "**Neyin var, hasta mısın ey Sevbân?**" diye sordu. Hz. Sevbân şöyle dedi: "*Ne hastalığım ne de ağrım var. Biz huzuruna gelip gittikçe cemâline bakıyor, yanında oturuyor, sohbetinde bulunuyoruz. Ancak sizi görmediğim zamanlar size kavuşuncaya kadar kederden bunalıyorum! Sonra ahireti hatırlıyorum ve orada sizi görememekten korkuyorum! Çünkü siz cennette diğer peygamberlerle beraber yüksek makamlarda bulunacaksınız. Ben ise cennete girsem bile senin derecenden aşağı makamlarda bulunacağımdan dolayı sizi orada görememekten endişe ediyorum.*" Bunun üzerine Efendimiz (sas), Sevbân'ı (ra) teskin eden şu cümleyi kurdu: "**Kişi sevdiği ile beraberdir.**" Bu olay üzerine nâzil olduğu rivayet edilen Nisâ Sûresi'nin 69. âyetinde de şu şekilde buyrulmaktadır: "***Kim Allah'a ve peygamberlere itaat ederse, işte onlar Allah'ın nimetine eriştirdiği peygamberlerle, dosdoğru olanlarla, şehitler ve sâlih kimselerle beraberdir. Onlar ne iyi arkadaştırlar!***"

Tirmizî'de geçen rivayette Sevbân şöyle demiştir: Tevbe Sûresi'nin 34. âyeti indiğinde Efendimiz (sas) ile bir yolculukta beraber idik. Efendimizin (sas) ashâbından bazıları: "Bu âyet altın ve gümüş biriktirmenin kötülüğü hakkında indi. Hangi malın daha hayırlı olduğunu bilsek de onu edinmiş olsaydık." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas) şöyle buyurdu: "**Ben size hangi malın daha hayırlı olacağını haber**

vereyim mi? En değerli şey Allah'ı devamlı hatırlayan dil, Allah'ın nimetlerine şükrederek kulluk yapan kalb, imanı konusunda erkeğine yardımcı olan kadındır." (Tirmizî, *Tefsir*, 9)

Mişkatü'l-Mesabih'te Ebû Hüreyre, Efendimizden (sas) şöyle bir hadis nakletmektedir: Efendimize (sas) "En hayırlı kadın kimdir ya Resûlullah?" diye sorulunca Efendimiz (sas) de şöyle cevap verdi: **"En hayırlı kadın odur ki, kocası kendisine baktığı zaman, yüreğine serinlik gelip, hoşnut olan; emrettiği zaman kocasına itaat eden, kendisini arzuladığı zaman kocasını rencide etmeyip ona karşı direnmeyen, kocasının kendisine emanet ettiği malları, onun onaylamadığı şekilde harcamayan kadındır."**

Mecmau'z-Zevâid'de Hüseyin b. Hasan isimli sahâbî, teyzesinden nakletmektedir: Teyzem bir gün bir vesileyle Efendimize (sas) gelmişti. Efendimiz (sas), teyzeme: **"Kocan hayatta mı?"** dedi. Teyzem; "Evet" dedi. Efendimiz (sas): **"Kocanla aran nasıl?"** diye sorunca teyzem: "Aram çok iyi ya Resûlullah! Aciz kaldığım hizmetler dışında bütün gücümü kullanarak bana düşen görevleri yapmaya çalışıyorum." diye cevap verdi. Bunun üzerine Efendimiz (sas) şöyle buyurdu: **"Böyle yapmaya devam et çünkü o senin ya cennetin ya da cehennemindir."**

Bu rivayetlerin hepsinin üzerinden aslında biz sâlih ve sâlihanın nebevî medresedeki karşılıklarına dair şu kavramları elde ettik: muhabbet, itaat, emniyet, iffet ve akıbet. Bu beş vasıf sadece kadınlarla alakalı değildir. Ama şunu söylemek gerekir. Erkeğe kavvam rolü biçildiği için Allah'ın erkekten istediği kadından istediğinin en az iki katıdır. Konumuzla alakalı önemli bir diğer rivayeti ise Hz. Âişe annemiz nakletmiştir. Hz. Âişe, Efendimize (sas) sordu: "Ya Resûlullah! İnsanlar içerisinde kadın üzerinde en fazla hak sahibi kimdir?" Efendimiz (sas): **"Kadın üzerinde en fazla hak sahibi kocasıdır."** buyurdu. Hz. Âişe: "İnsanlar içerisinde erkek üzerinde en fazla hak sahibi kimdir?" diye sorunca Efendimiz: **"Annesidir."** cevabını verdi. Demek

ki Efendimizin (sas) dünyasında erkek de kadın da başka bir anlam taşıyor. Kadınlara bunları söyleyen Efendimiz (sas) erkeklere ise şunu söylemiştir: "**Müminlerin iman bakımından en kâmil olanı ahlâkı güzel olan ve hanımlarına karşı hayırlı davrananınızdır.**" (Tirmizî, *Radâ*, 10)

Âişe annemizin naklettiğine göre Efendimiz (sas) bir gün şöyle buyurdu: "**Sizin en hayırlınız, ehline/ailesine karşı en iyi davrananızdır. Ben ailesine karşı en iyi olanınızım.**" (Tirmizî, *Menakıb*, 46) Bir başka hadiste ise şöyle buyrulmuştur: "**Kadınlarınıza karşı hayırlı olmayı birbirinize tavsiye edin.**" (Müslim, *Radâ*, 62; Tirmizî, *Radâ*, 11) Veda Hutbesi'nde ise Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: "**Kadınlarınız konusunda Allah'tan korkun. Çünkü siz onları Allah'tan emanet olarak aldınız.**" (Ebû Dâvûd, *Menâsik*, 56; İbn Mâce, *Menâsik*, 84) Pek çok hadis kitabında geçen bir rivayet ise şu şekildedir: "**Kadınlara ancak kerîm olanlar ikrâm ederler. Onlara kötülük edenler ise leîm (kötü) kişilerdir.**" (İbn Mâce, *Edeb*, 3; Ebû Dâvûd, *Edeb*, 6, Müslim, *Akdiye*, 11)

Abdullah b. Abbas diyor ki: Efendimiz (sas) bir gün şöyle buyurdu: "**Dört şey kime verilmişse, dünya ve ahiret hayırları ona verilmiştir: Zikreden bir dil, şükreden bir kalp, belaya sabreden bir beden ve nefsine hıyanetlik etmeyen, kocasının malını canı gibi muhafaza edip dininde ona yardımcı olan sâliha kadın!**" (Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, 7212) Hanımlar da bu hadiste geçen ifadeyi sâlih erkek olarak anlamalılar. Allah bu dört güzellikle bizleri mükafatlandırsın.

Efendimiz (sas) bazı hadislerine "benden değildir/bizden değildir" şeklinde başlar. Konuşan bir cemaat lideri, devlet başkanı veya parti lideri değil peygamberdir. Başka bir kişinin "benden değildir" demesinin bir önemi yok. Ancak burada bu sözü söyleyen peygamberimizdir. Onun için Efendimizin (sas) şu sözü bizi titretmeli: "**Bizi aldatan bizden değildir.**" Bu sözü gerçek manada anlarsak titrememiz lazım. Bu söz sadece pazarda hurma satan adama hitap

etmez. Hayatın içerisinde Allah bizi hangi konumda ve düzeyde konuşlandırdıysa bulunduğumuz yerde aldatmaya hiçbir surette kapı aralamamalıyız. Efendimiz: **"Asabiyet uğrunda kavga veren/ölen benden değildir."** buyurdu. **"Komşusu açken tok yatan benden değildir."** buyurdu. Bu sözler bizi rahatsız etmeli, sorgulatmaya sevk etmelidir. Bunun gibi "benden değildir" formatında Efendimiz (sas) çok şey söyledi. Ebû Hüreyre'nin (ra) konumuzla alakalı naklettiği bir hadiste Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: **"Kadını kocası aleyhine, köleyi efendisi aleyhine kışkırtan bizden değildir."** (Ebû Dâvûd, *Talak*, 1) Köleyi işçi olarak da anlayabilirsiniz. Arkadaşınız size gelerek hanımı veya kocası aleyhine konuştuğunda aklınızda bu hadis olsun. Bu konuda öyle büyük sıkıntılarımız var ki yuvalar yıpranıyor ve yıkılıyor. İnsanlar kendi ellerindeki nimetlerin farkında değiller. Nimete şükretme noktasında inanılmaz derecede sıkıntılar yaşanıyor. Bunlar olurken biz eğer kışkırtan taraf olursak Peygamberin bu hitâbının muhatabı oluruz. Onun için her zaman bizim sükûnet noktasında bir tavrımız olmalı. Allah bu çağrıyı duyup da uyanlardan eylesin.

Nebevî Medrese'den İdeal Eş Olmanın Örnekleri

"İslâm cemaatine sarılmanızı tavsiye ederim. Zira yüce Allah bu ümmeti asla yanlışta birleştirmeyecektir." diyen ve bize Efendimizin (sas) kutlu lisanından tam 102 tane hadis rivayet eden Ebû Mes'ûd el-Ensarî el-Bedrî anlatıyor:

"Ben değnekle bir kölemi dövüyordum. Arkadan bir ses 'Ebû Mes'ûd! Ebû Mes'ûd!' diye bağırıyordu. Kızgınlığımdan önce sesini alamadım. Yaklaşınca; bir de baktım ki, Hz. Peygamber'i (sas) gördüm. Şunu söylüyordu: **'Ebû Mes'ûd! Şunu bil! Ebû Mes'ûd! Bilesin ki...'**, ben hemen değneğimi elimden yere attım. O şöyle devam etti: **'Ebû Mes'ûd! Bilesin ki, senin bu köleye gücünün yettiğinden çok daha fazla Allah'ın gücü sana yeter.'** Bunun üzerine o köleyi azad ettim ve Efendimiz (sas) tebessüm etti. (Müslim, *Eyman*, 34, 35) Burada bahsedilen kişi sahâbîdir. Allah Resûlü (sas) onu yaptığı şeyden dolayı kınamadı. Sadece **"Senin bu köleye gücünün yettiğinden çok daha fazla Allah'ın gücü sana yeter."** diye uyardı. Bunun üzerine Ebû Mes'ûd; *"Ya Resûlullah! Şöyle yaptığı için ben böyle davrandım."* gibi sebepler öne sürmek yerine anında Allah Resûlü'ne (sas) icabet etti ve teslimiyet gösterdi. Sahâbeyi sahâbe yapan en önemli vasıf budur. Hatayı savunmak, meseleyi ambalajlamak ve farklı bir biçimde sunmak yok. Ebû Mes'ûd bu örnekliği bizim için her zaman bir zemin olsun.

Nebevî Medrese

Medrese geniş manada, Medine'nin tamamı; özel manada ise Hz. Peygamber'in (sas) mescidi, Suffa mektebi, hücre-i saâdettir. O haneler bugün bizlerin bir saat bile kalamayacağı kadar küçük ama öyle güzel, öyle kudsi, öyle saâdetli ki o evlerde sahâbe, alimler,

alimeler, fakih ve fakiheler yetişti. O evde bir medeniyetin temelleri atıldı. O odalar, Hz. Peygamber'in muallim olduğu odalardır. Efendimiz (sas) o odadan çıkar çıkmaz muallime, annelerimiz; talebeler ise Medine'nin sakinleridir. Hz. Âişe (r.anhâ) demek, Esma bint Yezid'in (r.anhâ) muallimesi demektir. Meymûne (r.anhâ) demek, Esma bint Ümeys demektir. Ümmü Seleme (r.anhâ) demek, Zeynep bint Ebî Seleme demektir. Peki annelerimiz sadece hanımlara mı muallimlik yaptı? Hayır. Başlarımızın tacı olan Abdullahlardan üç tanesi peygamber evinin talebeleridir. Abdullah b. Zübeyr, Âişe annemizin; Abdullah b. Abbas, Meymûne annemizin; Abdullah b. Ömer ise Hafsa annemizin talebesidir.

Efendimizin (sas) haneleri Kur'ân'a konu olmuş meseleler olarak karşımızda durmaktadır. Ancak üzülerek söylemem gerekir ki Allah, Ahzâb Sûresi'nin 6. âyetinde; ***"Onun hanımları sizlerin anneleridir."*** buyurmasına rağmen, bizim bunu anladığımızı düşünmüyorum. Biz bu âyeti sadece VI. asırdaki Müslümanlar için ifade buyrulmuş gibi anlıyoruz. Şimdi annelerimiz yok, nasıl olacak? Annelerimizi gerçek manada tanımıyoruz. Gerçek manada tanımadığımız için sevemiyoruz. Sevgi adına annelerimiz ile aramızda bir köprü yok. Annelerimiz için yapılması gereken çalışmaların çok fazla olduğunu bilmemiz gerekiyor. Bugün biz Müslümanlar olarak ne yazık ki bu konuda gerekli adımları atmıyoruz.

Kur'ân, hangi nazarla okursanız size baktığınız nazarda bilgiler veren bir kitaptır. Kur'ân'da Allah Resûlü'nün (sas) aile hayatı ile alakalı inanılmaz bir malumat vardır. "Kur'ân-ı Kerim'e Göre Resûlullah'ın (sas) Aile Hayatı" özel olarak çalışılmalıdır. Beş tane sûre direkt bu konuyla alakalıdır: Hucurât, Ahzâb, Nûr, Tahrîm ve Talak sûreleri. Bu sûreler doğrudan Efendimizin (sas) aile hayatını anlatmaktadır. Hucurât Sûresi'nde adeta Hz. Peygamber'in (sas) hücreleri tasvir edilir. İnanın elimizde hiçbir rivayet olmasa Hucurât Sûresi'ni okuduğumuz zaman Efendimizin (sas) nasıl

evlerde ve odalarda kaldığını bir şekliyle zihnimizde canlandırabiliriz.. Geriye kalan dört sûrenin beş ana konusu vardır:

1. Hz. Peygamber'in (sas) eşleri ile olan hukuku
2. Eşlerin Hz. Peygamber (sas) ile olan hukuku
3. Müslümanların, Annelerimiz ile olan/olması gereken hukuku
4. Müslümanların özel olarak hanelerle olması gereken hukuku
5. Boşanma hukuku

Efendimizin (sas) Eşleriyle Olan Hukuku

Efendimizin (sas) evinde ne varsa Kur'ân'a âyet olarak girmiştir. Annelerimiz korkularından kıllarını kıpırdatamamıştır. Efendimiz (sas), Âişe annemizin anlatmak isteyipte anlatamadığı bazı konularla alakalı olarak; "Ey Âişe! Söylemek istediğin şeyi söylüyor musun yoksa Cebrâil gelip onu bana haber versin mi?" demiştir. Hz. Cebrâil'in haber getirdiği bir evden bahsediyoruz. Meseleyi kendimiz dahil olarak anlamaya çalışalım. Sırlarımızı başkalarının hatta çocuklarımızın dahi duymasını istemeyiz. Peygamberin evinde ne varsa Kur'ân'a âyet olarak girmiştir. Mümin, münafık, münkir okudu. Medine, Hicaz, Yemen okudu. Kıyamete kadar gelecek olan müminlere anne olmak çok büyük bir şeref ancak o şerefe uygun biçimde ağır imtihanlara maruz kalınacak bir şereftir. Bu ikisi her zaman beraberce yürümüştür. Peygamber evinden bahsettiğimiz zaman, annelerimizden bahsettiğimiz zaman böyle bahsederiz.

Bir annemizin üzerinden Efendimizin (sas) nasıl ideal eş olduğunu kadın erkek herkese ama özellikle erkeklere ideal eş olmanın yollarına dair neler söylediklerini anlayalım:

Hz. Hafsa (r.anhâ) annemiz; Miladî 604 veya 605'te, nübüvvetten beş yıl önce doğmuştu. O doğduğunda babası Hz. Ömer 20-21, babası Hz. Ömer Müslüman olduğunda ise o 10-11 yaşlarındaydı. Taliplilerinin

çoğaldığı bir zamanda Hz. Ömer kızı Hafsa annemizi Huneys b. Huzafe es-Sehmî ile evlendirdi. Çok mutlu bir evlilikleri oldu. "Ey Kureyş cemaati! Ben yarın Yesrib'e hicret ediyorum. Anasını çocuksuz, hanımını dul bırakmak isteyen arkama düşsün." diyen Hz. Ömer, kızıyla birlikte Yesrib'e hicret etti. Medine'de Efendimiz (sas), ensar-muhacir kardeşliğini gerçekleştirirken Hariseoğullarından Ebû Abs b. Cebr ile Huneys'i kardeş kıldı. İki aile arasında güzel bir muhabbet oluştu. Efendimiz (sas) Bedir yılı Bedir'e asker istediğinde Hafsa annemiz de eşini Bedir'e yolcu etmişti. Bedir'de yaralanan Huneys Medine'ye yaralı geldi ve Medine'de vefat etti. Hafsa validemiz 21-22 yaşlarında gencecik bir haldeyken çocuksuz bir şekilde dul kalmıştı. Efendimiz (sas) önce Osman b. Maz'un'u, arkasından da Huneys'i defnetti. İddet süresi bitince babası Hz. Ömer (ra) kızı Hz. Hafsa'yı evlendirmek istedi. O günlerde Hz. Osman da Hz. Hafsa da duldu. Hz. Ömer kızı Hafsa'yı Osman'a teklif etti. Hz. Osman (ra) bu hususta birkaç gün düşünmek için zaman istedi. Ancak daha sonra nazik bir şekilde evlenme niyetinde olmadığını söyledi. Hz. Ömer aynı teklifi Hz. Ebû Bekir (ra)'e yaptı. Onun da kızıyla evlilik konusunda kendisine olumsuz cevap vermesi üzerine sinirlendi. Ardından bu hususta hislerini Hz. Peygamber (sav) ile paylaştı. Onu teselli eden Allah Rasûlü (sas) şöyle buyurdu: **"Ömer yavaş ol! Allah; Osman'ı kızından daha hayırlı biriyle, kızını ise Osman'dan daha hayırlı biriyle evlendirecektir."** Bu söz üzerine Hz. Ömer tekbir getirdi ve dışarı çıkıp Hz. Ebû Bekir'in karşısına geldi. Hz. Ebû Bekir'in orada söylediği söz bizim için çok önemlidir: *"Allah Resûlü'nün öyle bir niyeti olduğunu sezdim ama sana bunu ifşa edemez, başka bir şey de söyleyemezdim. Bunun için sükût ettim."* Ebû Bekir, Ebû Bekirce bir ufuk öğretti. Efendimiz (sas) : **"Her duyduğunu söylemesi kişiye günah olarak yeter!"** buyurmuştu. Bu terbiyeyi alan bir Ebû Bekir'den bahsediyoruz. Hz. Ebû Bekir'den bu sözü duyunca Hz. Ömer'in, ona olan sevgi ve saygısı daha da arttı. Sonra düğün hazırlıklarına girişildi. Bir kız babası olarak Hz.

Ömer kızını Peygamberin evine gelin olarak gönderirken şöyle dedi: "Kızım! Sen öyle bir eve gelin olarak gidiyorsun ki, o ev Resûlullah'ın (sas) evidir. Sakın onu üzme, ona itaat et; Ebû Bekir'in kızı ile iyi geçin ve Resûlullah'ı huzursuz edecek hiçbir işe bulaşma! Unutma! Resûlullah onun babasını senin babandan, onu da senden daha fazla seviyor." Bir kız babası olarak Hz. Ömer, kızını Peygamberin evine yani gelin olacağı eve hazırlayarak gönderdi. Bu sözler bizim için de çok önemlidir. Aynı sözleri Hz. Ebû Bekir'in dilinden de okuyoruz. Hz. Hafsa annemizin evliliğin ilk günlerinde Hz. Ebû Bekir, Hz. Âişe'ye bu manada tavsiyelerde bulunmuştur.

Peygamberimiz 63 yıllık hayatının 25 yılını bekâr, 2 yılını dul, 36 yılını ise evli olarak geçirdi. Efendimiz (sas) 36 yılın 25 yılını Hz. Hatice annemizle tek eşli olarak geçirmiştir. Efendimiz (sas) 13 tane hanımıyla yaşadığı 36 yıllık hayatı, birçok sırlı ve mahrem meseleler bile gözlerimizin önünde, elimizdeki kaynaklarda mevcuttur. Allah Resûlü'nün eşlerine karşı olumsuz bir tavrı var mı Allah aşkına? Efendimiz (sas) eşlerine sövmedi, kızmadı, asla onların izzetine, nefislerine dokunacak bir söz söylemedi. Tek yaptığı küsmekti. Efendimiz (sas) küstü. Böyle bir hakkı var. Efendimiz (sas) sükûnet hakkını kullandı. Bağırmadı, elini kaldırmadı, onlara karşı ve onların ailelerine, akrabalarını karşı küfürler dizmedi. Hatta hanımlar birbirleriyle kavga ettiklerinde birbirlerine bazı ağır sözler söyledikleri zaman Efendimiz (sas) araya girerek o sözün yanlışlığını beyan eder, taraf tutmadan onları uzlaştırırdı. Annelerimizden biri Safiye annemize kızıp; "Yahudi'nin kızı" deyince, annemiz üzüldü. Gerçekten de babası Yahudi idi ancak bu söz rencide amaçlı söylenmişti. Annemiz, Efendimizin (sas) yanına gelerek durumu anlattı. Efendimiz (sas): **"Niye üzülüyorsun ey Safiye? Bir daha benzer bir durumla karşılaşırşan şöyle de: Benim babam Harun, amcam Musa'dır. Yahudi isem de bende bu var."** diyerek teselli etti. O (sas), hanesinde bu tarz şeylere şahit oldu ve meseleleri böyle çözdü.

Eşler birbirlerine kızar. Mesela cep telefonunu karıştırınca hemen ilk tepki şudur: "Bana güvenmiyor musun?" Size bir şey anlatayım:

Hz. Âişe anlatıyor: "Resûlullah (sas) gece benim yanımdaydı. Bir ara kendisini yanımda bulamadım. Diğer hanımlarının yanına gitti zannettim. İçimi bir kıskançlık sardı. Hemen kalkıp aramaya başladım. Hanımlarının odalarını dolaştım, bulamadım; sonra dışarı çıktım. Kendisini Bakî' Mezarlığı'nda buldum. Baktım ki; şehitler ve mümin erkekler ve kadınlar için Allah'a dua ediyor, aflarını istiyordu. Kendisine görünmeden eve döndüm. Sonra eve teşrif ettiler. Benim nefes nefese kaldığımı görünce; '**Bu halin nedir? Nereden geldiğini söyleyecek misin yoksa Cebrâil gelsin haber versin mi?**' dedi. Bunun üzerine ben de durumu anlattım."

Mûcize Bir Hayat

İbn Hazm şöyle demiştir: "*Efendimizin (sas) hayatında hiçbir mûcize olmasaydı yaşadığı hayat başlı başına bir mûcize olarak yeterdi.*" İbn Hazm'ın isabetli ve çok önemli tarifiyle Hz. Peygamber'in (sas) sîreti/hayatı baştan başa mûcizedir.

Efendimizin (sas) sîretinin mûcize oluşunun en önemli iki sahası:

1. Efendimizin (sas) insan yetiştirme sahası
2. Efendimizin (sas) aile hayatındaki örneklikler

Bu çağın insanları olarak bugün biz bir kadını bile idare edemiyoruz ama Efendimiz (sas) idare etti. Öyle bir idare etti ki mûcize olabilecek kadar!

3 Mühim Hadise

Hz. Hafsa (r.anhâ) validemizin Efendimiz (sas) ile geçirdiği 8 yıllık evlilik sürecinin hatıraları çoktur. Özellikle, ikisi Kur'ân'a âyet olarak giren üç hadise öne çıkmaktadır: Talak, Tahrîm ve İlâ hadiseleridir.

Evliliğin ilk yıllarında Hz. Hafsa, Efendimizi (sas) bir hayli kızdırmıştı. Efendimiz (sas), Hz. Hafsa'nın (r.anhâ) hareketlerini sürekli alttan alırken bir gün

sabrı taştı ve Hafsa annemizi boşadı. Bu olaydan sonra Hz. Hafsa'nın ve Hz. Ömer'in dünyası başına yıkıldı. Hatta Hz. Ömer daha sonra hayatının en zor günlerinden biri olduğunu söylemişti.

Efendimiz (sas) şöyle buyurdu: **Cebrâil bana geldi ve dedi ki: "Hafsa, çok oruç tutan ve namaz kılan bir hanımdır ve cennette de senin eşindir."** (Nesâî, *Talak*, 76) Cebrâil, böyle deyince Efendimiz (sas) Hafsa'ya tekrar döndü ve tekrardan evlilik oluştu. O güne kadar dünyası yıkılan Hafsa annemiz bu müjde ile düğün bayram etti. Çünkü bu müjde Allah tarafından Cebrâil'in vasıtasıyla gönderilen bir cennet müjdesi ve bizatihi Rabbimizin o işe müdahil olmasının bir haberidir.

Tahrîm Hadisesi

İkinci hadise Kur'ân'ın 66. sûresinde anlatılan Tahrîm hadisedir. İlk 6 âyetin sebeb-i nüzulü olarak tefsirlerde ve çeşitli sebeb-i nüzul kitaplarında birkaç farklı olay anlatılır. O hadiselerden en meşhuru bal hadisesidir. Günün birinde Hz. Zeyneb bint Cahş (r.anhâ) validemize hediye olarak bir tulum bal getirilmişti. Hz. Zeyneb de her gelişinde Efendimize (sas) bu baldan şerbet yaparak ikramda bulunurdu. Efendimizin, Hz. Zeyneb'in odasında fazla kalmasından müteessir olan Hz. Âişe, gayrete geldi. Taraftarı olan diğer hanımları toplayarak kendilerine şu tâlimatı verdi: "Resûlullah hangimizin yanına gelirse, kendisine şöyle soracağız: 'Ya Resûlullah! Siz meğafir mi yediniz, sizden meğafir kokusu geliyor!' Resûlullah, 'Hayır' diyecektir. Biz de o zaman, 'O halde bu koku nedir?' diye soracağız. O; 'Zeyneb bana bal şerbeti içirmişti.' cevabında bulunacaktır. O zaman biz de, 'Demek, o balın arısı urfut ağacından yayılmış, bal toplamış.' deriz."

Efendimiz (sas), bir gün Hz. Hafsa'nın odasına girerken; "Yâ Resûlullah! Megâfir mi yediniz?" sorusuyla karşılaştı. Efendimiz (sas) "Hayır!" dedi. Hz. Hafsa, "O halde bu koku nedir?" diye sorunca **"Zeyneb binti Cahş'ın evinde bal şerbeti içmiştim."** diye cevap

verdi. O zaman Hz. Hafsa, "Demek ki o balın arısı urfut ağacından yayılmış, bal toplamış." dedi. Bunun üzerine Efendimiz, **"Onu bir daha içmem!"** diyerek yemin etti. Sonra da, **"İşte, yemin ettim! Sakın bunu (ne Âişe'ye ne de) başka bir kimseye duyurma."** diye buyurdu. Bunun üzerine Tahrîm Sûresi'nin ilk âyeti nazil oldu: ***"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan ve çok esirgeyendir."*** (Tahrîm, 66/1)

Tahrîm meselesi anlatılırken bir mesele daha anlatılır. Bazı zayıf rivayetlere göre Efendimiz (sas), Hafsa validemize Mariye annemizle ilgili bir sır vermiştir. Bazı rivayetlere göre kendinden sonra halifenin kim olacağına dair bir haberdir. Bizim kanaatimize göre ise o bir sırdır ve annelerimiz de o sırrı ifşa etmedikleri için ne olduğunu bilmiyoruz. Sadece tahmini olarak bazı şeyler çıkarabiliyoruz. Hz. Âişe bir şekilde o sırrı Hafsa'dan öğrendi. Efendimiz (sas) meseleyi öğrenince Tahrîm Sûresi'nin 4. âyeti nazil oldu: ***"Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz yerinde olur. Çünkü kalpleriniz kaymıştı. Ve eğer peygambere karşı birbirlerinize destek olursanız, bilesiniz ki; onun dostu ve yardımcısı Allah, Cebrâil ve müminlerin iyileridir. Bunların ardından meleklerde ona yardımcıdırlar."*** (Tahrîm, 66/4) Bu âyetleri duyunca annelerimizin ruh hallerini anlayabiliyor muyuz? Annelerimiz bu âyetler üzerinden terbiye olunuyor.

İlâ Hadisesi

Üçüncü hadise ise ilâ meselesidir. İlâ bir çeşit yemindir. Zıhar ile arasındaki fark şudur: Zıhar; "Sen bana annemin sırtı gibisin" diyerek eşini kendine ebediyyen haram kılmaktır. İlâ ise kocanın hanımından belli bir müddet uzak kalacağına dair yaptığı yemine denir. Sade bir hayat yaşayan Hz. Peygamber, eşlerinin bazı maddî taleplerinden dolayı üzülmüş ve îlâ yaparak onlardan bir ay uzak kalmıştır. Buhârî'de, Müslim'de, onlarca hadis kitabında anlatılan bu hadise bizzat Hz. Ömer (ra) tarafından rivayet edilir.

Efendimizin (sas) Meşrebe'de yalnız başına kaldığını duyan sahabîler, "Hanımlarını boşamıştır" düşüncesiyle telâşlandılar. Hz. Ömer (ra), bu telaşını şöyle anlatır:

"Medine'nin Avâli semtinde oturuyordum. Ensardan bir komşum vardı. İkimiz birer gün arayla Resûlullah'ı ziyaret ederdik. Ben indiğimde; o gün vahiy ve saireye dair ne duyarsam haberini komşuma getirirdim. O indiği zaman da aynı şeyi yapardı. Sıra komşumda idi. Gecenin bir kısmı geçmişti. Gelerek kapıyı şiddetle çaldı. Telaşla açtım: "Ne var?" diye sordum. "Büyük bir felâket" dedi. "Ne oldu? Gassanîler Medine'ye hücuma mı geçtiler?" dedim. "Hayır, Daha fena bir şey oldu. Resûlullah, zevcelerini boşamış!" dedi. Bunun üzerine sabah namazını kıldıktan sonra giyinip kuşandım ve Medine'ye indim. Hafsa'nın yanına vardım. Ağlıyordu: "Ne diye ağlıyorsun? Ben, seni Resûlullah'a karşılık vermekten, kendisinden bir şey istemekten sakındırmamış mıydım?" dedikten sonra şöyle sordum: "Allah Resûlü sizleri boşadı mı?" "Bilmiyorum" dedi. "Resûlullah şimdi nerede?" diye sordum. "Şuradaki Meşrebe'de. İnzivaya çekilmiş" dedi." Kalktım, Resûlullah'ın bulunduğu yere yaklaştım. Kapıda hizmetçisi Rebâh vardı: "Ey Rebah! Resûlullah'ın yanına girmem için izin iste." Rebâh içeri girip çıktı: "Arzunuzu söyledim. Sustu, bir şey söylemedi." dedi. Dönüp Mescide gittim. Ashab-ı kiramdan bazıları minberin etrafında üzgün üzgün oturuyorlardı. Bazısı ise ağlıyordu. Ben de biraz oturdum. Fakat, canımın sıkıntısı bir türlü geçmiyordu. Resûlullah'ın odasına tekrar yaklaştım. Rebâh'a "Ömer'in içeri girmesi için izin iste." dedim. İçeri girip çıktı, "Seni kendisine söyledim. Sustu, bir şey söylemedi." dedi. Tekrar mescide döndüm. Minberin yanında bir müddet oturdum. Endişe ve üzüntümden bir türlü kurtulamıyordum. Yine Resûlullah'ın bulunduğu odaya yaklaştım. Sesimi yükselterek, "Ey Rebâh! Ben Resûlullah'ı görmek istiyorum. Müsaade iste. Şayet Resûlullah benim Hafsa lehinde tavassutta

bulunacağımı zannediyorsa; yemin olsun ki, eğer Resûlullah emrederse onun boynunu uçururum." Rebâh içeri girdi. Çıkınca; "Kendilerine söyledim. Sustu, bir şey söylemedi." dedi. Bunun üzerine dönüp giderken, Rebâh'ın ikinci kez sesini işittim: "Gir, artık sana izin verdi!"

İçeri girdim, Allah Resûlü'ne selâm verdim. Hasırdan örtülü bir yatağın üzerindeydi. Hasır derisinin üzerinde izler bırakmış, çizgiler belli oluyordu. Etrafıma bakındım. Bir yanda bir avuç arpa, diğer yanda asılı bir post gördüm. Gözlerim yaşardı. Resûlullah, **"Niçin ağlıyorsun?"** diye sordu. "Yâ Resûlullah! Nasıl ağlamayayım? Kisrâlar, Kayserler dünyanın zevkini sefasını sürerken, siz Allah'ın en sevgili kulu olduğunuz hâlde bu basit şartlar içinde yaşıyorsunuz!" Resûlullah, **"Ey Hattab'ın oğlu! İstemez misin dünya onların, âhiret bizim olsun!"** Sonra, "Yâ Resûlullah! Hanımlarını boşadın mı?" diye sordum. Mübarek başlarını bana doğru kaldırarak, **"Hayır"** buyurdular. Bu cevap karşısında birdenbire "Allahu Ekber" diyerek tekbir getirdim ve "Bütün ashâb keder içindeler. Gidip kendilerine hakîkatı söyleyeyim mi?" dedim. Resûlullah, **"Olur"** dedi ve yüzünden üzüntüsü dağılıncaya kadar konuştu. Nihayet şenlendi ve gülmeye başladı. Bunun üzerine çıkıp mescidin kapısına dikildim ve yüksek sesle bağırdım; "Resûlullah, hanımlarını boşamamıştır."

Efendimiz (sas) tam bir ay, ama 29 gün süren bir ay bu inziva halini devam ettirdi. 29 günlük sürenin sonunda şu âyetlerin nazil olduğu rivayet edilir: ***"Ey Peygamber! Hanımlarına de ki: Eğer dünya hayatını ve zevkini istiyorsanız, gelin boşanma bedelinizi verip sizi güzellikle serbest bırakayım. Eğer Allah'ı, Resûlü'nü ve âhiret yurdunu istiyorsanız, şüphesiz ki sizden iyilik yapan ve iyi kullukta bulunanlar için Allah pek büyük bir mükâfat hazırlamıştır."*** (Ahzâb, 33/28, 29) Bu âyetlerin Hz. Âişe annemizin odasında nazil olduğu rivayet edilmektedir. Bunun üzerine Resûlullah (sas) Hz. Âişe'ye şöyle dedi: **"Ben sana bir husus arzedeceğim. Cevap vermede acele**

etmemeni dilerim, ebeveyninle de istişâre ettikten sonra cevap ver." Âişe "O husus nedir ey Allah'ın Resûlü?" diye sorunca, Efendimiz (sas) âyeti tilavet buyurdu. Bunun üzerine Hz. Âişe: "Anneme ve babama bu hususta mı danışacağım! Ben elbette ki; Allah'ı, Resûlü'nü ve âhiret yurdunu tercih ediyorum!" dedi ve sözünün devamında -hakkaniyetli bir şekilde- şunu söyledi: "Ya Resûlullah! Bütün hanımların benimle aynı şeyi söyleyecekler!"

Kaynaklarımızda şöyle bir tablo aktarılır:

Bir yerde sofra kuruldu ve Âişe annemiz de davet edildi. Sofraya oturdu ve ağlamaya başladı. Sebebi sorulduğunda ise Âişe annemiz şöyle dedi: "Allah Resûlü bir sofrada üç kap yemeği hiçbir arada görmedi!"

Âişe annemiz böyle yaşadı. Âyetlerden aldığını aldı ve hayatını böyle tanzim etti. Diğer annelerimiz de aynı Âişe annemiz gibi yaşadı. Allah hepsinden razı olsun.

Almamız Gereken Mesajlar

Evlilik meselesini her boyutuyla aktaramamış olsak da bu konuda önemli mesajlar verdiğimizi düşünüyorum. Evlilikle alakalı en temel 12 mesajı sizlere vermek istiyorum. Evlerimizi, ilişkilerimizi, eşler arası hukukumuzu bu mesajlar çerçevesinde inşa etmek üzere hareket edelim:

1. El alemin değil, Alemlerin Rabbi'nin mesajlarına kulak verin.

2. Adaveti (düşmanlık) değil, muhabbeti azık olarak edinin. Düşmanlığın olduğu yerde rahmet olmaz. Bal ayı bitince başka bir ay başlamaz. Hukuk sonuna kadar devam edecek, etmek zorunda. Onun için adavet değil, sonuna kadar muhabbet. Bu olursa eğer çok şey olur.

3. Muhayyileyi değil, makul olanı isteyin. Muhayyile dediğimiz şey pembe hayallerdir. Bugün evlilikleri çıkmaza sokan en büyük sebep budur. Evlilik hayatında kavga gürültü olabileceğini bil ve ona göre hazırlıklı ol. Onun için hayal dünyasından çık ve makul olanı iste. Evliliğin zor bir şey olduğunu bil ve bu külfeti taşıma

adına gayret içerisinde ol.

4. Menfaati değil, merhameti esas alın.

5. Şüpheyi değil, emniyeti tesis edin.

6. Düzensizliği değil, itaati hakim kılın.

7. Kibri değil, istişâreyi hayata yayın. Eşler arasında çok fazla kibir var. Bu sadece erkekte değil aynı zamanda bazı kadınlarda da var. Bazen bize de gelenler oluyor. Kadın öyle bir halde ki! Kibirden yanına yaklaştırmıyor. Aynı şey bazen erkekte de oluyor. İstişâre sadece belli kişilerle sınırlı değil. Mesela her şeyi bildiğini zanneden bir adam devleti yönetirken istişâre etmez. "Ben her şeyi bilirim" diyen adamın en önemli azığı kibirdir. Kendini müstağni görmeyen adam istişâreden asla elini çekmez. Evde de toplumda da devlette de böyledir.

8. Nankörlüğü değil, vefayı kalplerinize yerleştirin. Vefayı öğrenmek istiyorsanız Allah Resûlü'nün (sas) Hatice annemizin vefatından sonra yaşadığı süre zarfında Hatice annemiz için yaptıklarını okursanız anlayabilirsiniz.

9. Kin ve inadı değil, kardeşlik ve müsamahayı kuşanın.

10. Tahkiri ve tenkidi değil, tazimi ve takdiri her daim canlı tutun. Aslında tenkit, ahlâkına uygun yapılırsa kötü bir şey değildir. Eşlerin ikisinin de yüzde yüz her meselede aynı düşünmesi mümkün değil. Eşler birbirlerini eleştirebilmelidir. Mesela siz bir şey yaptınız. Hanım sizi pohpohluyor. Zaten dışarıda bir sürü bunu yapan var. Sâliha bir kadın ise "*Allah'tan kork*" diyerek sana Allah'ı hatırlatır ama rencide ederek, farklı bir konuma sokarak değil. Usûlünce ve üslubunca; bir dirayet kahramanı olan Ümmü Seleme annemiz gibi.

Ümmü Seleme annemizle Efendimiz (sas) Hudeybiye'de istişâre etti ve Efendimiz (sas), Ümmü Seleme validemizin tavsiyesine uydu. İslâm toplumunda Ümmü Seleme gibi annelere ve kadınlara ihtiyaç var. Burada söylenen budur. Tenkide doğru bir mana yüklenirse olması gerekir ama asla bu çizgileri

zorlayacak bir hale girmemelidir.

11. Savurganlığı ve cimriliği değil, iktisadı ve cömertliği donanın. Senin hanımın tutumlu ise sen biraz cömert ol. Evdeki duygular aynı olmasın. Eğer eşinin eli açıksa sen biraz tutumlu ol. Kanaat en büyük zenginliktir. "Aman kocacığım borca girme. Bizi faize de bulaştırma. Ben bu eşyalarla idare ederim. Aman kocacığım yapma, etme; borca sokup da hayatımızı zindan etme" diyen kadınların elleri, ayakları öpülür. Böyle bir kadın sâliha bir kadındır. Böyle diyen bir kadına karşı erkeğin tavrının da ne olması gerektiği zaten bellidir.

12. Sertliği ve aceleciliği değil, rıfkı ve sabrı bilenin. Derdin ne kadar olursa olsun eve girerken gülerek girmek, tebessümü yüzünden düşürmemek gerekir. Kadın da evin kapısını açtığı zaman kocasını gülerek karşılamalı. İstenen budur. Sertlik de acelecilik de yok ama rıfk (yumuşaklık) ve sabır var.

Allah hepimize böyle ideal evlilikler nasip eylesin. Hanımlara bir müjde vererek konumuzu bitirmek istiyorum. Hz. Ebû Bekir ufku, sahâbe içerisinde çok önemli bir ufuk ve en ideal çizgidir. Hz. Ebû Bekir buna iki şey ile ulaşmıştır: Hayırlı işlerde öncülük yapmak, hayırlı işleri ne kadar çok olursa olsun hayra doymamak. Bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "**Kim Allah yolunda, malından iki şey harcarsa, cennetin kapılarından 'Allah'ın kulu! Burası güzeldir, buradan girin.' diye çağrılır. Namaz ehli olanlar salat (namaz) kapısından çağrılır. Cihad ehli olanlar, Cihad kapısından çağrılır. Oruç ehli Reyyan (su içip kanan) kapısından çağrılır. Sadaka ehli olanlar sadaka kapısından çağrılır.**" Bunun üzerine Ebû Bekir "*Ey Allah'ın Resûlü! Anam, babam sana feda olsun, bütün bu kapılardan çağrılması için kişinin ne yapması gerekir? Bu kapıların hepsinden çağrılacak kimse var mı?*" diye sordu. Hz. Peygamber (sas) "**Evet, öyle ümit ediyorum ki, sen onlardan olacaksın.**" Buyurdu. Bu rivayet aklınızın bir yerinde dursun. Efendimiz (sas) bir diğer rivayette kadınlara müjde babında şöyle buyurmuştur: "**Kadın**

beş vakit namazını kıldığı, ramazan orucunu tuttuğu, namusunu koruduğu ve eşine gereği gibi itaat ettiği zaman kendisine, 'cennetin kapılarından dilediğinden gir' denilir." (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, III, 199) Erkek kavvam ama kadın da böyle işte. Bizim dinimiz böyle. Adaleti mutlak manada tahsis eden Allah'tır. Allah konuşursa böyle konuşur. Peygamber beyan ederse böyle beyan eder. Rabbim bu müjdeye hepimizi nail etsin.

Saâdet Asrında Aile Modelleri ve Çok Eşlilik Meselesi

Modern zamanların Müslümanları olarak öyle bir hale geldik ki, her şeyi zedelediğimiz gibi kulluğumuzun iki önemli esası olan; gayba iman ve teslimiyet meselesini de zedeledik. Allah belli meseleler için gayb demiş, perdeyi üstüne çekmiş, bize bir miktar açıklamış ve adeta; "Bundan fazlasını kurcalamayın, kurcalarsanız altında kalırsınız" demiştir. Ama biz halen "Neden, niçin, neden böyle değil, böyle olsa olmaz mı, şu şekilde anlaşılamaz mı?" deyip farklı farklı şeyler söylüyoruz. Ben de bir ara kendi kendime şu soruyu sormuştum: "Acaba sahâbî hanımlar hiç 'cennette erkeğe huri verilirken bize neden yok?' sorusunu sormuşlar mıydı?" Allah Resûlü'ne (sas) gelip bu meselede bir şey sorsalar muhakkak kaynaklarımıza girerdi. Sormadıkları için kaynaklarımıza girmemiştir. Sahâbî hanımlarının böyle bir gündemi olmamıştı. Sahâbî hanımlarında şöyle bir anlayış var: "Biz önce cennete gidelim de Allah her şeyi adaletle yaptığı gibi o meseleyi de adaletle yapacaktır ve bize vadettiği neler varsa verecektir. Dolayısıyla şimdi orayı elde etme adına gayret içerisinde olmamız gerekir. Orada kazanacaklarımız çok daha ayrıdır"

Bu çağın insanları inanılmaz şeyler soruyor ve inanılmaz şeyleri sorguluyor. 14 asırdır Müslümanların aklına gelmeyen meseleler, bizim meselelerimiz olmuş ve biz bunları kurcalıyoruz. Kurcaladıkça da altında kalıyoruz. İsrailoğulları'nın felakete sürüklenmelerinin en önemli sebeplerinden biri üzerlerine vazife olmayan meseleleri irdelemeleriydi. Şu anda Ümmet-i Muhammed'in durumu da böyledir

İşin bir başka boyutu da bütün meselelere kendi dünyamızdan bakıyor olmamızdır. Kendi dünyamızdan

bakarak meselelerin tamamını anlamaya çalışıyoruz ama dünya bizden müteşekkil değil ki! Yaşadığımız zeminde 7 milyar insan yaşıyor. Ne biz dünyanın merkezindeyiz, ne de dünya bizden müteşekkil. İnsanlık tarihinin filmi devam ediyor. O filmin nereye varacağını bilmiyoruz. Mesela şu anda anlayamadığımız cariyelik meselesi yüz yıl sonra ortaya çıkacak bir meseleden dolayı insanların önüne açılacak bir kapı mı olacak, bilmiyoruz. Biz kendi konumumuza uygun meseleleri konuşacakken, kendi dertlerimizi tartışacakken; başka meseleler üzerine mesai tüketip şu an bizim için ameli değeri olmayan birçok meseleyi irdeler hale geldik. Bunun için tedavi başlatacağımız iki önemli alan gayba iman ve teslimiyettir. Bu bahsettiklerimiz üzerinden Efendimiz (sas) kulak verelim: **"Benim söylediklerime hevalarını tabi kılmayan ve bütün arzuları ile teslim olmayan biri tam anlamı ile iman etmiş olamaz."** (Beyhakî, *el-Medhal*, 188; Deylemi, *Firdevsü'l-Ahbar*, 7791) Efendimizin (sas) bu sözünün karşılığını Kur'ân'da da buluyoruz: ***"Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi artık kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resûlü'ne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüştür."*** (Ahzâb, 33/51)

"Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Resûlü'ne davet edildiklerinde, müminlerin sözü ancak: 'İşittik ve itaat ettik' demeleridir. İşte asıl bunlar kurtuluşa erenler bunlardır." (Nûr, 24/51)

İbadetlerde üç şey aranır: Maslahat, illet, hikmet. *Maslahat* o ibadetin yararıdır, *illet* o ibadetin sebebidir, *hikmet* o ibadetin gayesidir. Mümin, elde ettiği şeyin nihai görüş olmadığını söyler. "Ben böyle zannediyorum.", "Elde ettiğim budur", "Falanca alim bu meselede şu noktaya gelmiş." der. Bizim şu anki aklımız ve izanımız bu işin tamamını anlayabilecek seviyede değildir. Sahih İslâm geleneği de zaten kuşaktan kuşağa eklene eklene oluşur. Dolayısıyla biz meselenin hikmet boyutunun üstünü örtmeden bu işi anlamaya çalışarak gayret ederek bir şeyler yapmak zorundayız. Nihai

anlamda bu konuda "Şudur!" diyebileceğimiz bir nokta yoktur.

Çok Eşlilik

"Erkek birden fazla kadınla evleniyorken kadın neden birden fazla erkekle evlenemez?" diye sorulduğunda; "Nesil karışır." diyoruz. "Nesil neden karışsın ki? Test diye bir şey var." denildiğinde de; "Kadının fizyolojisi uygun değil." diyoruz. Karşı taraf bu sefer: "Benim için uygun." diyor. Ne dersen de karşı tarafın mutlaka bir cevabı var. Aslında diyeceğimiz şey şu olmalı: Allah'ın emri bu şekilde; ister inan, ister inanma. Sen "*Allah dedi*" sözünün ötesinde bir şey arıyorsan, ben ne desem sen cevap arayacaksın. Bunu için meseleyi uzatmanın gereği yoktur. Allah böyle emir buyurdu ve beyan etti. İş bitmiştir. Biz kimsenin kalbini zorla bir şeye ikna etmek zorunda değiliz. Bu sorular sorulmaya başlayınca sonu gelmiyor. Bunu bilerek çok eşlilik meselesini Kur'ân'daki en önemli hükmü vaz eden âyetini beraberce okuyalım: ***"Eğer (kendileriyle evlendiğiniz takdirde) yetimlerin haklarına riayet edememekten korkarsanız beğendiğiniz (veya size helâl olan) kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın; yahut da sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır."*** (Nisâ, 4/3)

Âyet açık ancak anlaşılması ve hayata taşınması rehbersiz olmuyor. Âyet; yetim kızlardan ve kadınlardan bahsediyor. Tefsir usûlünde şöyle bir kaide vardır: "*Sebebin hususiliği, hükmün umumiliğine/genel olmasına engel değildir!*" Âyet yetimlerden bahsetse de geneli kasteden bir şeydir ki zaten Allah Resûlü'nün (sas) beyanları da bu çerçevededir.

Âyet ile alakalı üzerinde durulması gereken çok mesele var ancak ben özellikle üç mesele üzerinde duracağım:

Evlenilecek kadınların sayısı belirtilirken bildiğimiz şekliyle sayı söylenmemiştir. Âyette; "ikişer, üçer, dörder" şeklinde geçmektedir. Bunun sebebi ile alakalı

müfessirlerimiz arasında ihtilaf vardır. Bazı müfessirlere göre burada sayı farklıdır. O müfessirlere göre evlenilebilecek kadın sayısı 2+3+4 yani dokuzdur. Buna Efendimizin (sas) hayatından da delil vardır ki o aynı anda dokuz hanımı nikâhı altında tutmuştur. Efendimiz (sas) bir nikâh altında dokuz hanımı tuttu ama bu ona mahsus bir haldir. Zaten birçok müfessirimize göre de bu mesele Efendimize (sas) mahsus bir haldir ve bunun delili de Ahzâb Sûresi'nin 50. âyetidir. İkinci bir görüş, işi daha da ileri götürerek ilk görüşte belirtilen sayıyı iki katına çıkarmak suretiyle toplam 18 kadınla evlenilebileceğini söylemişlerdir. Buna da bazı dilsel deliller getirilir. Buradaki görüş sahiplerinin kim olduğunu fazlaca aktararak zihinlerinizi meşgul etmeyeyim. Fahreddin er-Razi'nin *Tefsiru'l-Kebir*'inde çok daha detaylı bilgi bulabilirsiniz. Üçüncü görüş şudur ki bizim de kabul ettiğimiz de budur. "Ortaya saçtığım cevizlerden ikişer ikişer, üçer üçer ya da dörder dörder alın" dediğimde en fazla dört ceviz alırsınız. Arapça kullanımdaki mana da böyledir. Söylenen şey dört ile sınırlandırılmıştır. Bunu dilden bir delil getirerek çözdük fakat karşı taraftaki insan da dilden bir delille iddiamızı çürütebilir. O halde bize ikinci bir kaynak lazım. O da Efendimizin (sas) beyanıdır.

Şimdi aktaracağımız söz İmam Şafiî'nin diye bilinir ama ondan yıllarca önce İmam Evzâî söylemiştir: "*Kur'ân'ın sünnete olan ihtiyacı, sünnetin Kur'ân'a olan ihtiyacından daha fazladır.*" (Şevkani, *İrşadül-Fuhul*, 33) Bazı arkadaşlar bu sözü duyunca elektrik çarpmışa dönüyor. Bu, beşerin sözünü Allah'ın kelamının önüne geçirmek değildir. Bunu aklı başında hiçbir Müslüman söylemez. Bazen sünnetin yardımı olmadan Allah'ın kitabındaki gerçek maksadı anlayamayız. Sünnet ancak o manada imdadımıza yetişir. Efendimiz (sas) tebyin eder, açıklamakla kalmaz talim eder, âyetlerin hayata nasıl aktarılacağı yönünde en güzel açıklamaları ve beyanları ortaya koyar. Usûl alanında bize bir menhec belirleyen Muvâffakât sahibi İmam Şâtıbî de şöyle

demiştir: *"Sünnet, Kur'ân'ı tefsir eder. Kim sünneti bilmeden kitaba sarılırsa sünnetten uzaklaştığı gibi Kur'ân'dan da uzaklaşır."*

Efendimiz (sas) âyetin nasıl anlaşılması gerektiği konusunda işin dört ile sınırlandırıldığını söyler ve dörtten sonraki her evliliği evlenilmesi ebediyyen haram olan bir kadınla evlilik olarak görür. Yani insanın hâşâ annesiyle, halasıyla, teyzesiyle, kayınvalidesiyle evlilik meselesindeki hüküm neyse beşinci bir kadınla evlenmekteki hüküm de odur. Bu beyanlar ortada durmasına rağmen dörtten daha fazla kadınla evlenilebileceğini söyleyenler sünneti dikkate almayanlardır. Bu rivayetleri, söylenen bu şeylerin hepsini zayıf ya da uydurma olarak görüp Efendimizin (sas) bu manadaki beyanlarını iptal ediyorlar. Tabii bizim onlarla işimiz yok.

Âyet ile ilgili dikkatinizi çekmek istediğim ikinci husus ise şu: Rabbimiz burada "Dört tane evlenin" demiyor. "Bir taneyle sınırlı tutun, birden fazla adım atmayın" da demiyor. Bu konuda ne bir yasak ne de genel anlamda bizim anlayabileceğimiz manada teşvik var. Söylenen söz şu: "Ancak dörde kadar evlenebilirsiniz." Kur'ân'ın nazil olduğu coğrafyada dörtten fazla kadınla evlenmek oldukça yaygın bir şeydi. Hal böyle olunca Kur'ân bu âyetle bir sınır koydu. Peki, Efendimiz (sas) çok evliliğe teşvik ediyor muydu? Efendimizin (sas) beyanlarına baktığımız zaman açıkça çok evliliği teşvik etmediğini fakat ısrarla neslin bereketi üzerinde durduğunu görüyoruz. Bir hadisinde Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur: **"Çok çocuk doğuran ve sevgisi çok olan kadınları nikâhlayın, zira ben kıyamet gününde diğer ümmetlere sizin çokluğunuzla övüneceğim."** (Ebû Dâvûd, 2050; Nesaî, 3227) Demek ki çok evlenmenin o günkü dünyadaki en önemli teşvik sebebi neslin bereketidir. Çok evlilik meselesinin elbette başka sebepleri de var. Mesela o günün dünyasında iletişimin en önemli vesilesinin evlilik olmasıdır. Kabileler kendi içlerinde yaşıyorlardı. Dış dünyayla alakaları oldukça sınırlıdır. Bir vesile

lazım ki karşı tarafla bir münasebet kurulsun. Haberleşme meselesinde inanılmaz derecede sıkıntılar var. O sıkıntıların giderilmesi için de evlilik en önemli vesiledir. Hal böyle olunca Efendimiz (sas) kendi evliliklerini de bu sebepten dolayı ziyadeleştiriyor, sahâbenin bazılarını da bu konuda teşvik ediyor. Mesela Abdurrahman b. Avf'ı kralın kızıyla evlenme noktasında teşviki buna bir örnektir.

Efendimizin (sas) evliliklerine dönecek olursak Efendimiz (sas) 25 yaşında Hatice (r.anhâ) annemizle evlendi. 25 yıl tek eşli olarak yaşadı. Sonrasında ise kendinden yaşça büyük Sevde annemizle evlendi. Hz. Âişe (r.anhâ), Efendimizin (sas) bakire olarak evlendiği tek eşidir. Medine'ye geldikten sonra tebliğe vesile olsun diye Efendimiz (sas) 12 evlilik daha yaptı. Onun (sas) kurduğu bütün evlilik bağlarında bu tür bir gaye görürsünüz.

Çok evliliğin diğer bir amacı da neslin kalitesini arttırmaktır. İnsanlar; Efendimize (sas) çok benzettikleri ve onun (sas) neslinin onların nesline de karışmasını istedikleri için Hz. Hasan'ın (ra), nesillerinden bir kadınla evlenlemesini isterlerdi. Bazı kaynaklarda Hz. Hasan'ın doksan kadar evlilik yaptığı nakledilir ancak ben 14 evlilik yaptığını tespit edebildim. İnsanlar neslin kalitesi artsın diye bunu yapıyordu. Ebû Cehil bile böyle bir mantıkla Hâşimoğullarından olduğu için Efendimizin (sas) kızları ile kendi oğullarını evlendirmek istedi.

Çok evliliğin bir diğer özelliği ise sosyal ve siyasi bağları arttırmaya vesile olmasıdır. Mesela Efendimizin (sas) dedesi Hâşim'in Neccaroğulları ile kurduğu bağ yıllar sonra Efendimize (sas) büyük bir imkan sağladı.

Çok evliliğin dördüncü özelliği ise erkeğin ihtiyacının meşru bir şekilde karşılanmasına vesile olmasıdır. Bunu anlamakta belki zorlanabiliriz ya da kadınlarımız buna itiraz edebilir. Affınıza sığınarak bir şey söyleyeceğim. Allah şehvet dediğimiz duyguyu her insana diğer duygular gibi eşit oranda vermeyebilir.

O duygu insandan insana değişiklik arz edebilir. Eğer

isteği fazla olan bir erkek varsa, Allah bu konuda ona bir imkan açıyor ve bu husus çok evlilik meselesinin önemli bir vesilesi olarak karşımızda duruyor. Bu da işin dördüncü boyutu.

Çok evlilikle alakalı diğer bir nokta ise; erkeğin, gönlünü başka kadına kaptırmasıdır. Belki böyle bir şeyin olmaması gerekir ama olabilir de. Evli bir kadının böyle bir duruma yeltenmesi binde bir ihtimal ise erkek için bu yüzde birdir. Onun için yasa çok önceden konulmuş; ***"Zinaya yaklaşmayın!"*** Mayınlı arazilerde gezersen ayağın ve gönlün kayabilir. Ama oldu ki gönlünü kaptırırsan bu işi nikâhsız değil nikâhlı yapacaksın. Bu, kadın için büyük bir imtihan ama kadın da bu işin nikâhla çözülmesi gerektiğini düşünmelidir. Erkek böyle bir adım atarken karısından izin almak zorunda değildir; fakat gizli yapmak zorunda da değildir. İzin almaya gelse kimse izin vermez ama gizli de yapamaz. Çünkü gizlilik aile düzenini sarsar. Bunu erkek penceresinden bakarak söyledik. Bir de kadın penceresinden bakalım:

O günün dünyasında kadınlar; ister bakire, ister dul olsun bir erkeğin evlilik akdinin altına girmelerini sosyal bir güvence olarak kabul ederlerdi. İkincisi, dul kalan bir kadının babaya ya da veliye yük olmaktansa evlilik akdi yaparak bir erkeğin ikinci, üçüncü, dördüncü kadını olmayı tercih ederdi. Eğer dul kadın çocukluysa; "Çocuklarım sağda solda perişan olmasın. Evlenirken, evleneceğim erkeğe çocuklarıma bakması konusunda şart koşarım." diye adım atardı. Dolayısıyla kadınların dünyasından baktığımızda da sıkıntı yok.

Âyetten alacağımız üçüncü mesele; âyetin en önemli vurgusu olan adalettir. Bu çok önemli bir vurgudur. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: ***"Haksızlık yapmaktan, adaletsizlik yapmaktan korkarsanız bir hanım ile evlenin. Yahut da sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır."*** (Nisâ, 4/3) Öncelikli olarak bir bilgiyi düzeltelim. Zannediyoruz ki, Asr-ı Saâdet'teki bütün erkekler en az dört evliydi. Böyle bir bilgi yok. O adalet meselesini âyet böyle

söyleyince ve Efendimiz (sas) de insanların nazarında bunu tebyin edince erkeklerin büyük bir kısmı çok evliliği hiç düşünmüyorlar. Efendimiz (sas) buyurmuştur ki: **"Adamın nikâhı altında iki kadın olur da, aralarında adalete riayet etmezse kıyamet günü yarısı düşmüş bir halde yani bir tarafı felç olmuş halde gelir."** (Ebû Dâvûd, Nikâh, 39; Tirmizî, Nikâh, 42) Bunun kolay olmadığını Rabbimiz şu şekilde beyan etmiştir: ***"Üzerine düşüp uğraşsanız da kadınlar arasında âdil davranmaya güç yetiremezsiniz; bâri birisine tamamen kapılıp da diğerini askıya alınmış gibi bırakmayın. Eğer arayı düzeltir, günahtan sakınırsanız Allah şüphesiz çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir."*** (Nisâ, 4/129) Mesela adamın iki tane hanımı var ve bunlardan birisini diğerinden daha fazla sevebilir. Onu daha fazla sevse bile yansıtma adına, hukuk adına, ilişkilerini kesinlikle adalet üzere yapmalıdır. Peki kaç tane babayiğit adam çıkar; sevgide adil olmayacak hayatta adil olacak? Bu konuda adaleti sağlamak mümkün değil. Bunu düşünen birisi adalet meselesini duyar duymaz, tek bir kadının sorumluluğunu almayı tercih edecektir.

İki soru soralım:

1. Cahiliye döneminde çok eşlilik yaygın mıydı?

Öyle bir zamanda yaşıyoruz ki; Müslümanlar olarak köklerimizle ve kaynaklarımızla hesaplaşma noktasına geldik. Köklerimizden ve sahih İslâm geleneğinden istifade edeceğimiz yerde bütün değerlerimize savaş açmışız ama biz bu kaynaklara önyargısız bir biçimde yaklaşabilsek, bu konuda nasıl büyük bir müktesebatımızın olduğunun ve o büyük birikimin bize ulaştırdıkları bilgilerin hayatımıza ne kadar fayda sağlayacağının farkına varabilsek halimiz bambaşka olur. Ancak öyle bir hale geldik ki; sanki geçmiş ulemâmız işleri güçleri yokmuş, otoriteye teslim olup saraylarda oturmuş gibi algılıyoruz. Bunu söylerken insan Allah'tan korkar. Bunu demek; 14 asır boyunca İslâm sahih biçimde gelecek nesillere ulaşsın diye çabalayan bütün insanların emeklerine dil uzatmak demektir. Bunu demek; kanları pahasına bu

müktesabatı bize ulaştırmak için gayret içerisinde olan insanların emeğini bir çırpıda silip süpürmek demektir. Allah aşkına, bizim Kur'ân bilgimiz İmam Buhârî'nin Kur'ân bilgisinden daha mı fazla? Kaç tanemiz harekesiz Kur'ân okuyabilir? İçimizde harekesiz Kur'ân okuyacak adam yok, kalkmış İmam Buhârî'nin Kur'ân anlayışını sorguluyoruz. Allah'tan korkar insan!

Neseb ilmine dair kitaplar -gerek neseb adına yazılsın, gerek tabakat adına yazılsın- bize başka hiçbir bir medeniyette olmayan bir müktesebat sunar. O kitapları açtığınızda hangi dönemi okuyorsanız o dönemi sanki bir fotoğraf gibi önünüze serer. Öyle şeyler söyler ki şaşırır kalırsınız. İbn Habib *"Ümmühâtü'n-Nebi"* isimli eserinde Efendimizin (sas) annelerini anlatmaktadır. Sadece Hz. Amine annemizi anlatırken onlarca isim hakkında bilgi vermektedir. Bunun 21 nesil boyunca devam ettiğini yani Efendimizin (sas) yirmi birinci kuşaktaki Adnan'ın annesine kadar sözü götürdüğünü düşünürsek en az bin tane isim hakkında bilgi verecektir. Biz bu malumatı anlamak, gayret etmek, üretmek ve bu insanların ürettiği bilgilerin üzerine bilgi üretmek yerine birbirimizi yiyor, birbirimizin üzerinde enerji tüketiyoruz. Geçen günlerde bir hocamız söylemişti. Moskova'da bir kütüphanede İslâmî ilimlerle alakalı 30.000 adet el yazma var ve o kitapların hiçbir tanesinin kapağı açılmamış. İş istiyorsan al sana iş. Git onunla uğraş. Çağın Muhammed Hamidullah'ı ol. Kütüphanelerde unutulmuş o eserleri gün yüzüne çıkar ve insanlık sana dua etsin. Kapanmayacak bir amel defterinin sahibi ol. Niye Müslümanların değerleriyle uğraşıyorsun? Eğer iş istiyorsan bundan daha güzel bir iş yok.

Bu iki soruya da bu birikimimiz üzerinden cevap vereceğim.

En temel tabakat ve sahâbe hayatlarına dair kaynak niteliğindeki eserler şunlardır: İbn Hacer'in *el-İsâbe*'si, İbn Esîr'in *Üsdü'l-Ğabe*'si, İbn Abdilberr'in *el-İstiab*'ı, İsbehani'nin *Marifetü's- Sahabe*'si, Zehebi'nin *Tecrid*'i ve İbn Sa'd *Tabakat*'ıdır. Bu kitaplar üzerinden cahiliyye

döneminde çok evliliğin yaygın olup olmadığını ve İslâm döneminde bu yaygınlığın devam edip etmediğini tespit edeceğiz. Birincisi cahiliye döneminde çok evliliğin oldukça yaygın olup olmadığını kesin bir kanaatle söyleyemiyoruz. Çünkü bunu tespit etmemiz çok daha yoğun çalışma istiyor ama şunu görüyoruz: Dörtten fazla kadınla evlenen epey insan var ki, zaten âyetten de bunu anlıyoruz.

Hz. Peygamber'in (sas) huzuruna gelen ve dörtten fazla evli olduklarını söyleyen bazı isimler şunlardır:

1. Gaylan b. Seleme: Gaylân b. Seleme Tâif'in fethinden sonra İslâm'ı kabul etti. Müslüman olduğu sırada evli bulunduğu on kadından altısını Hz. Peygamber'in emri üzerine boşadı.

2. Urve b. Mes'ûd: On kadın ile evli olan Urve, Efendimizin (sas) emri üzerine evli bulunduğu on kadından altısını boşadı. Hanımlarından bir tanesi Efendimizin (sas) hanımı olan Meymune annemizin kız kardeşiydi. Peygamberimizle bacanaklık ilişkisini sürdürme adına onu boşamadı.

3. Safvan b. Ümeyye: Sekiz kadınla evli olan Safvan, Efendimizin (sas) emrine binaen evli olduğu kadınlardan dört tanesini boşadı. Bunu yaparken tıpkı Urve b. Mes'ûd gibi davrandı. Sekiz kadından bir tanesi Ümmü Habibe annemizin kız kardeşiydi. Peygamberle bacanaklık bağı kopmasın diye onunla olan nikâh bağını devam ettirdi.

4. Haris b. Kays: Sekiz kadınla evliydi.

5. Nevfel b. Muaviye: Beş kadınla evliydi.

Burada cahiliyye döneminde dörtten fazla evliliğin olduğunu görüyoruz ancak çok eşliliğin o toplumda ne kadar yaygın olduğunu söyleyemiyoruz.

2. İslâm döneminde bu yaygınlık aynı oranda devam etti mi?

İbn Hacer'in *el-İsâbe*'sinde geçen toplam şahıs sayısı 12.304'dür. Bunların, 1551 tanesi hanımdır. İbn Esir'in *Üsdü'l-Ğabe*'sinde geçen toplam şahıs sayısı 7711'dir. Bunların 1023 tanesi hanımdır. İbn Abdilberr'in *el-İstiab*'ında geçen toplam şahıs sayısı 4227'dir. Bunların

402 tanesi hanımdır. İsfehanî'nin *Marifetü's-Sahâbe*'sinde geçen toplam şahıs sayısı 4235'dir. Bunların 504'ü hanımdır. Zehebi'nin *Tecrid*'inde geçen toplam şahıs sayısı 8866'dır. Bunların 1264'ü hanımdır. İbn Sa'd *Tabakat*'ında geçen toplam şahıs sayısı 5554'dür. Bunların 627'si hanımdır. Kadının adının bile olmadığı bir devirde İslâm, o gün yaşayan bütün insanları kadın erkek ayırmadan kayıt altına almıştır.

Tüm bu bilgiler içerisinden aile yapılarını tespit edebiliyoruz. Buna göre 673 erkeğin, 704 hanımın evlilik bilgilerine ulaşabiliyoruz. Bu 704 hanımdan 534'ü tek erkekle evlidir. Oran %75.8'dir. Erkekler üzerinden bakılırsa, 673 erkeğin dökümü şöyledir: Tek eşli olan erkek sayısı 542'dir. Oran %80.5'tir. Çok eşli olan erkek sayısı 129'dur. Oran %19.1'dir. Osmanlı'daysa çok eşlilik oranı takriben %5 civarındadır. 1670-1698 arasında Bursa özelinde yapılmış bir çalışmaya göre, 717 erkeğin 658'i tek eşli, oran %91.8; 56'sı iki eşli, oran % 7.8; 1 kişi üç eşli, 2 kişi de 4 eşlidir. Elimize mikrofon alıp sokağa çıksak, sıradan bir insana; "Şeriat deyince ne anlıyorsun?" diye sorsak, on kişiden sekizi; "Şeriat el kesmek, çok kadınla evlenmektir." diyecektir. Bu, o insanların suçu mu yoksa bizim suçumuz mu? Biz şeriatin Allah'ın sistemi olduğunu şimdiye kadar doğru bir biçimde insanlara anlattık mı, anlatmadık mı? Şeriat İslâm'ın hukuk sistemidir ve o sistem Allah sistemidir. O sistemin her parçasına kurban olunur. Allah en adil bir biçimde en ince ayrıntısına kadar o sistemi oluşturmuştur. Aileden ferde, fertten topluma, toplumdan devlete... Şeriat deyince insanların zihnine birileri başka şeyler nakşetmiş, sen de ona malzeme verecek işler yapmışsın. Elbette adam şeriati kötü gösterecek. İşte çok eşlilik meselesinin Asr-ı Saâdet'teki durumu budur.

Dört tane pencere açıp dört mesaj vermek istiyorum:

1. Erkeğe verilen mesaj: Çok eşlilik meselesini alay konusu haline getirme, suiistimal etme, kadının hassas olduğu bu konuyu ele-ayağa düşürme ve vefayı hiçbir zaman hayatından çıkarma! Şeriatimizin hiçbir

meselesi alay konusu olmamalıdır. Mesela "hocalar çok yer" demek bile Allah'ı gadaplandıran bir şeydir. O makamın bir yeri vardır. "Peygamberimiz bu kadar hanımla evlenmiş, biz neden evlenmeyelim?" diyorsun. Tamam, eyvallah. Senin peygamberin hiçbir sabah namazını evinde kılmadı. Var mısın bu sünneti yapmaya? Bunu yap ki diğerini söylemeye hakkın olsun. İşine geleni din adına öne sürersen belki birilerini kandırabilirsin ama Allah'ı kandıramazsın. Eşler arasında vefa meselesini çok önemli mesele olarak zihninizde tutun. Yola çıktınız. Hiçbir şeyin yoktu. O kadın sana gönlünü verdi. Allah adına namusunu, ırzını sana emanet etti. Aradan bir müddet geçti ve cepler doldu. Arabalar, evler değişti. Sıra kadına geldi. İşte o noktada vefayı düşün. Erkek olarak senin aklında bunlar olsun. Bunları bil ve buna göre hareket et. Şeriatin hiçbir şeyinin alay konusu olmayacağına dair Kur'ân'dan iki âyet emanet ediyorum; Tevbe Sûresi'nin 65. ve 66. âyetleri. Bu âyetlerin sebeb-i nüzûlünü de Taberî'den oku ve şeriatin alay konusu edilecek hiçbir meselesi olmadığını iyi anla ve bu konuda Rabbimizin ne kadar hassas olduğunu bil, erkek olarak ona göre hareket et.

2. Kadına verilen mesaj: Çok eşlilik meselesini inkâr etme, ileri-geri konuşma, haklarını iyice öğren, işin başında ipleri sıkı tut, Allah'ın sınırlarına riayet et, el âlemi düşündüğün kadar kocanın ahiretini de düşün! "Allah helal saysa da ben haram sayarım" diyen kadınlar var. Bunu deme! Kadınlar nikâh sırasında; "Benden sonra bir başka kadınla evlenmeyeceksin." diyebilir çünkü Efendimiz (sas) de nikâhta kızları için bu şartı koşmuştu. Ben hanımlarımıza şunu tavsiye ediyorum: Eğer böyle büyük bir imtihanla karşı karşıya kalmışlarsa, Tahrîm Sûresi'nin ilk âyetlerini kendilerine nâzil olmuş gibi okusunlar.

3. Topluma Verilen Mesaj: Etrafımızda çok eşlilik yapan insanlar olabilir. Çok eşlilik meselesini kınamayın ve mizah konusu yapmayın, evlenenleri dışlamayın, Allah'ın verdiği bir hakkı hangi örf, hangi

gelenek ortadan kaldıracakmış bunu iyice düşünün! Etraflarında böyle şeylere şahit olan insanlara Maide Sûresi'nin 87. âyetini bu çerçeveden okumalarını tavsiye ediyorum. Hanefî fıkhının da en önemli kitaplarından Hidâye'nin en önemli şerhlerinden biri *Fethu'l-Kadir*'de geçen bir fetva şu şekildedir: "Bir adamı çok eşlilikten veya çok cariye almasından dolayı kınayanın küfründen korkulur." Allah'ın verdiği bir ruhsatı kullanan bir adamı nasıl olur da kınarsın? Kınarsan böyle bir karşılığı olduğunu bil ve Maide Sûresi'nin 87. âyetini de bu çerçeveden oku.

4. Devlete Verilen Mesaj: Çok eşlilik meselesini mağâzînin konusu olmaktan çıkar, bu konudaki yasakları kaldır, zinayı suç say, nikâha teşvik et ve oluşabilecek mağduriyetleri önle! Allah aşkına bu nasıl mantıktır ki, bir adamın nikâhsız birlikteliğinin sayısı sınırsız. Bu bizim devletimimizde de cahil toplumlarda da erkeklik olarak kabul edilirken, iki tane karısı olan adam gerici olarak görülüyor. İslâm söylediğini zaten söylemiş. Adamlar bu verileri bilmediği için zannediyor ki devlet bunu yasal bir zemine taşırsa bütün erkekler iki, üç evlenecek! Aklı başında bir Müslüman böyle bir şey yapmaz. Bu işi suistimal edenlerin ise önleri kapanır. Bugün bu işi suistimal edildiği için yuvalar, aileler yıkılıyor ve nikâhsızlık toplum içinde yaygınlaşıyor. Bu konuda çok ciddi sıkıntılar yaşanıyor, nesiller birbirine karışıyor. Çok tehlikeli bir noktaya doğru gidiyoruz. Buradan devlet yetkililerine de şunu söylüyorum: Mâide Sûresi'nin 44, 45 ve 47. âyetlerini okuyun ve gereğini düşünün. Allah'ın dediği budur. Artık gerisi size kalmış.

Allah bizi haklarını ve hukukunu koruyan, hakları kendine doğru çeviren değil Allah ve peygamberi nasıl belirlemişse o ölçüde belirleyen ve gereğini de o ölçüde yapanlardan eylesin. Hakkı hak bilip hakka ittiba etmeyi, bâtılı da bâtıl olarak bilip ondan da içtinab etmeyi hepimize nasip eylesin.

Evlilik Kader Midir, Yoksa İrade Midir?

Allah bizleri hakîkatinden ayırmasın. "Hakîkatten ayırmasın" değil, "hakîkatinden" ayırmasın. Niçin bu dua? Çünkü bâtıl da kendisini hakîkat olarak takdim ediyor. Hiç kimse ayranım ekşi demiyor. Bugün İslâm dünyasında kimi konuştursanız herkesin söyleyeceği söz şudur: "Biz Kur'ân'a ve sünnete göre hareket ediyoruz." Peki kaynak tek olmasına rağmen bu kadar biri bir uçta diğeri öteki uçtaki farklılıklar neyin nesi? Farklılık özünde güzel bir şeydir. Bu zaten insanın tabiatında var. Hepimiz farklıyız. Cenâb-ı Hak hepimizi birçok özelliğimize bağlı olarak farklı yarattı ancak belli şeylerde aynı inanca mensup olan insanların esasa ait meselelerde farklılığı varsa, işte orada ciddi problemler vardır ve biz bugün esasa ait meselelerde farklılık yaşıyoruz. Böyle olduğu için de birinin ak dediğine diğeri kara, diğerinin kara dediğine biri ak diyor. Bundan dolayı böyle dua ediyoruz. Allah'ın hakîkati bir tane, kulların hakîkatleri bin tane. Biz de istiyoruz ki, Rabbim bizi kendi hakîkatine eriştirsin.

Feraset ve basiret bugün kaybettiğimiz iki önemli değer. Peki kaybettiğimiz bu iki değeri nasıl elde edeceğiz? Yol belli;

- Sağlam bir akide
- Derin bir haşyet
- Sarsılmaz bir ihlas
- Hakkı ödenen bir irade
- Bitmeyen bir istiğna

Rabbim bize bunları nasip eylesin.

Kader meselesi konuşulması zor bir meseledir. Anlaşılacak, anlatılabilecek ve her boyutuyla ortaya konabilecek bir mesele değildir. Her kim "Ben kadere

iman meselesini tam anlamı ile anladım." diyorsa, o adam hiçbir şey anlamamıştır. Her boyutuyla kader meselesini anlayabilmek mümkün değildir çünkü Rabbimizin ve Efendimizin (sas) bu konuda söyledikleri sınırlıdır. İşin garip tarafı, Efendimizin (sas) kader meselesinin tartışma meselesi yapılmasına dair çok ciddi tepkileri vardır. Dolayısıyla Kur'ân ve sünnet temel kaynaklarımızken kalkıp nasıl her boyutuyla kader meselesini konuştuğumuzu zannederiz? Eğer böyle bir iddia ile yola çıkarsak duvara toslayacağımız kesindir. Ancak sadece kendimizin toslaması yetmez, bize inanan insanları toslatma ihtimali de vardır. Bu başka bir tehlikedir. Onun için duracağımız yeri bilmeliyiz fakat modern insan her şeyin aklına yatmasını istiyor. Ona göre her şeyin bir cevabı olacak. Tamam da gayba iman meselesini nereden anlayacağız? Gayba iman meselesi eğer bizim bir meselemiz olarak karşımızda duruyorsa biz nasıl her meseleyi anlama adına bir iddia ile yola çıkabiliriz? Böyle bir şey din değil ki! Sen, sana verilen imkanlar çerçevesinde konuşabilirsin. Sadece kader meselesinde değil, birçok mesele böyledir. Çünkü gayba iman meselesi bizim en önemli meselemizdir.

Gayba iman meselesi aşındırıldığı için insan her şeyi konuşma gereği duyuyor insan. Garip garip sorular geliyor, garip garip şüpheler oluşuyor. Artık öyle bir hale geldik ki biz de çok yorulduk. İnsanlara cevap yetiştirmekten aslî vazifelerimizi yapamaz olduk. Bugün daha önemli meselelerimiz varken imanın altı esasından bir tanesini Müslümanlara ispatlama durumunda kaldık. Acınacak bir hâl! Aslında geldiğimiz nokta halimizi ortaya koyuyor. İşte böyle bir bilgi ile hareket ettiğimiz zaman kadere iman meselesinde her boyutuyla meseleyi anlayamayacağımızı bilelim. Bir şey daha bilelim. Meseleyi bilenlere anlatacaklarımız biraz karşılık bulacak. Meseleyi hiç bilmeyenlere de anlatacağımız şeyler karşılık bulacak. Ancak meseleyi yarım yamalak bilen, bir iki kitap okumuş, bir iki tartışmaya şahit olmuş, bu konuda kırık dökük bazı

bilgileri olan kişilerle işimiz var, onların da bizimle işi var.

Allah Resûlü'nün (sas) dünyasından bir meseleyle sözü başlatırsak şunu görürüz: Efendimiz (sas) doğrudan meseleyle alakalı ona yakın hadiste kader meselesinin münakaşa konusu yapılmasını ciddi bir şekilde gadapla karşılaşmıştır. Ebû Hüreyre anlatıyor: "Kader konusunda birbirimizle münakaşa etmekte iken Resûlullah (sas) üzerimize çıkageldi. O kadar kızdı ki yüzü kızardı. Yanaklarından sanki kan fışkıracaktı ve sonra: **'Siz bununla mı emredildiniz, yoksa ben size bunun için mi gönderildim? Bilin ki, sizden öncekileri, dini meselelerdeki münakaşalarının çokluğu ve peygamberleri hakkında düştükleri ihtilafları helak etmiştir.'** buyurdu." (Tirmizî, *Kader*, 1) Ümmet-i Muhammed'e maddi anlamda toplu bir helak yok ancak bu, maddi-manevi helakın olmayacağı anlamına gelmez. İşte bugün bir milyar yedi yüz milyon Müslümanın içine düştüğü bu hal aslında manevi bir helakın neticesidir. Aramızdaki tefrikalar ve birbirimize karşı tahammülsüzlüğümüz bir yönüyle bu helaka düçar olduğumuzu gösteriyor. Efendimizin (sas) bu beyanını duyan sahâbe kader meselesini tartışma meselesi yapmadı. Ta ki Hz. Osman döneminde fitne kapıları kırılana kadar...

Kader meselesini konuşmaya başladığımızda İslâm dünyasında iki uç nokta zuhur etti: "Külli irade diye bir şey yoktur. İnsan asla bir programın mahkumu değildir. İnsan kendi fiillerinin yaratıcısıdır. Dolayısıyla burada irade söz konusudur. Allah insanı yaratmıştır, insan yapacağını yapacak ve Allah'a hesabını verecektir." diyerek aklı ve iradeyi putlaştıran Mu'tezile, "Bizim irademizin hiçbir anlamı yoktur. Selin önünde giden çer çöp gibiyiz. Dolayısıyla da mesul değiliz." diyen Mürcie. Kader ekseninden yola çıkarak kaderi mutlak manada inkar eden Kaderiyye, karşısında da insan iradesini tamamen hiçe sayan Cebriyye. İki tane zıt kutup. Ortada bir ana damar var ki adı, Ehl-i Sünnet'tir. Ehl-i Sünnet mezheplerden bir mezhep

değildir. Ehl-i Sünnet, Allah Resûlü'nün (sas) sahâbeye intikal ettiği dinin adıdır. Bunu bir kere doğru anlayalım. Eğer biz Ehl-i Sünnet'i mezhep olarak anlarsak yanlış anlamış oluruz.

Ehl-i Sünnet uçlarda gezmez. Vasat ümmet olmanın gereği olarak orta görüşü benimser. Kur'ân ve sünnet ne diyorsa, Allah Resûlü (sas) neyi uyguladıysa, sahâbe neyi yaşadıysa onu söyler. İşte bu ana damar çerçevesinden biz kader meselesini anladığımız zaman doğru anlarız. Peki Ehl-i Sünnet ne diyor? Ehl-i Sünnet insan iradesini putlaştırmıyor. İradeyi; külli ve cüzi olmak üzere ikiye ayırıyor. Uçlara dalmadan, uçlarda gezmeden, uçların bize telkin ettiği şeyler çerçevesinde meseleye bakmadan kader meselesi dendiği zaman olmazsa olmaz beş ana soruya cevap vereceğim ki ancak böyle altından kalkabiliriz.

Soru 1: Kur'ân-ı Kerim; Bakara 177, Bakara 284-285 ve Nisâ 136'da iman esaslarından beş tanesini sayarken neden kadere imanı saymaz? Kur'ân'ın açıkça saymaması, kadere imanın sonradan iman esaslarına eklenmiştir iddiasını güçlendirmez mi?

Bu üç âyetten 14 asırdır kimsenin haberi yoktu da şimdi bizim mi haberimiz oldu Allah aşkına? Ne dediğimizin farkında mıyız? Hiç kimse mi okumadı bu âyetleri? Kadere imanı konuşan, kitaplarına yazan insanlar bu âyetleri hiç görmediler mi? Yoksa ortada başka bir şey mi var? Allah'a iman dediğimiz zaman, Kur'ân'ın iki kapağı arasındaki tüm beyanlara imanı anlamalıyız. Diyelim ki bu arkadaşlarımız sünneti kabul etmiyorlar, öyleyse biz de Kur'ân üzerinden konuşalım. Kur'ân'da bazı meseleler sadece "Allah'a iman" çatısı altında geçtiği gibi, Allah'a iman dediğimiz zaman; Allah'ın Kur'ân'da zikredilen tüm zatî, subûti sıfatlarına ve sayısı yüzü aşkın Esmâ-i Hüsnâ'sına iman etmeyi kastetmiş olmuyor muyuz? Onlardan bir tanesinin inkarı da Allah'a iman meselesini zedelemez mi? Eğer öyleyse iman esaslarının 5 tane olduğunu söyleyip kestirip atmak ne kadar doğrudur? Allah'ın ilim, semî, irade, kudret ve tekvîn sıfatlarına iman etmemiz,

kadere iman etmemiz anlamına gelmiyor mu? Dolayısıyla burada sadece üç âyete bakarak; "Bu âyetlerde sayılanlar beş tanedir. Kadere iman meselesi sonradan ortaya çıkmıştır." deyip meseleyi kestirip atmak doğru değildir.

Kur'ân'ımızın şöyle bir üslubu var: Rabbimiz emirleri, yasakları, bilgileri söyler ve "Bunlara iman edin" demez. Ancak mümin, Rabbimizin bunları söylemesinin imandan dolayı olduğunu bilir. Hadîd Sûresi'nde Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: ***"Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta yazılmış olmasın..."*** (Hadîd, 57/22, 23) Rabbimiz kaderden bahsetti. Bunu söyleyince "iman edin" demeye gerek var mıdır? Tebyin görevi Efendimizde (sas) olduğu için, o da bu meseleyi bize izah ederken yine Kur'ân çerçevesinde meseleyi beyan etmiştir. Dolayısıyla Kur'ân'dan birkaç âyetle yola çıkarak iman esaslarını tespit etmemiz mümkün değildir. Burada söylenenleri bir bütün olarak ele almak durumundayız.

Soru 2: Kur'ân-ı Kerîm'de ق-د-ر (ka-de-ra) kökünden türetilen birçok kelime geçtiği malumunuzdur. Bu kelimelerin geçtiği âyetlerin hiçbiri kadere imandan açıkça söz etmez. Geçtiği yerlerde "takdir, ölçü, miktar, yasa, kanun, vs." anlamlarda kullanılmıştır. Kur'ân'da kadere imanı açıkça söyleyen âyet veya âyetler var mıdır?

Elbette vardır ve dolaylı olanlar değil, doğrudan olan âyetlerin sayısı otuzu aşkındır. Bazılarının âyet numaraları: Ahzâb, 33/38; En'âm, 6/59; Enfâl, 8/42; Kamer, 54/49; Kamer, 54/52, 53; Furkan, 25/1,2; Hadîd, 57/22, 23; Tevbe, 9/51; Teğabün, 64/11; İnsan, 76/30. Bu âyetlerin hepsinde kadere iman meselesi doğrudan anlatılmaktadır. Birkaç tane örnek vermek gerekirse Hz. Musa'nın bilmediği ama Levh-i Mahfûz'da kaydedilen üç hadise (geminin delinmesi, yetim çocuk ve yıkık duvarın düzeltilmesi) kaderi anlatmaz mı?

Diğer bir örnek Tebbet Sûresi'nden... Tebbet Sûresi'nin kaderle ne alakası var? Biraz irdeleyelim.

Allah, Tebbet Sûresi'ni indirince Ebû Leheb'in ve Ümmü Cemil'in küfür adına birbirlerine olan desteklerinden dolayı cehennemdeki akıbetleri belirtildi. Akılları çalışsaydı Kur'ân'ın o hükmünü iptal etme adına Müslüman olduklarını söyleyebilirlerdi. Söyleselerdi insanların akıllarına şüphe düşürürlerdi. Peki, İslâm'ın sesini kısmak için kırk tane olay çeviren o günün insanlarının bir tanesinin aklına bu fikir gelmedi mi? Gelmedi çünkü kader planında o çizilmiştir. Ebû Leheb de, Ümmü Cemil de cehennemi boylayacaktır. O yazıldığı için hüküm de beyan edildikten sonra artık onu kim değiştirebilir?

Hepimizin bildiği bir hâdise de üçüncü bir delil olarak karşımızda durmaktadır. Kamer Sûresi'nin 49. âyetinin sebeb-i nüzûlü birçok kaynakta (Müslim, *Kader*, 19; Tirmizî, *Tefsirü'l-Kur'ân*, 3290; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, II, s. 444-476) anlatılmaktadır. Vâhidî'ye göre bu âyet Necran Hıristiyanlarından olan bir papazın sorusu üzerine bu âyet nazil olmuştur. (Vahidi, *Esbabü'n-Nüzûl*, s. 286) Ancak şu bilgiyi unutmamamız lazım; bazen daha önce nâzil olmuş âyetler Efendimize (sas) hatırlatılır veya Efendimiz (sas) kendisi hatırlar ve bir olay ortaya çıktığı zaman o anda da o âyeti nakledebilir. Bu bilgiden dolayı bazı kimseler, o âyetin daha önceden nâzil olduğunu bilmiyorlarsa o anda indiğini zannedebilir. Kamer Sûresi'nin Mekkî bir sûre olduğu her halinden bellidir. ***"Şüphesiz suçlular sapıklık ve çılgınlık içindedirler. O gün yüzüstü ateşe sürüklendiklerinde: 'Cehennemin elemini tadın!' denir. Muhakkak ki Biz her şeyi bir kaderle yarattık. Onların yaptıkları her şey, defterlerde kayıtlıdır. Küçük, büyük her şey, satır satır yazılıdır."*** (Kamer, 54/47-53)

Soru 3: Kadere iman meselesi sahâbe ve tabiîn döneminde hiç mevzu olmuş mudur? Bu konunun Emevî Dönemi ve sonrası ortaya çıktığını, Emevîler'in kendi zulümlerini perdelemek maksadı ile iman esaslarına eklendiği söyleniyor. Bu iddia doğru mudur?

Hz. Hüseyin'i öldürenler; "Hüseyin'i Allah öldürdü." dediler. Peki, Emevîler'in bu görüşünün Ehl-i Sünnet'in

görüşü olduğunu kim söyledi? Ehl-i Sünnet imamları Emevîler'den çektikleri kadar başka kimseden çekmedi. Allah aşkına siz Ehl-i Sünnet imamlarını ne zannediyorsunuz? Saraylardaki kral ve meliklerin söylediklerini tasdik eden kimseler olduğunu mu zannediyorsunuz? Bakın Ebû Hanîfe ve İmam Şafiî'ye! İmam Şafiî'nin çektiğini kim çekti Allah aşkına? Ehl-i Beyt'e destek verdiği için neler çekti! Ondan sonra; "Ehl-i Beyt'i sevmek Rafızîlikse ins de cin de şahit olsun ki ben Rafızîyim." dedi. İmam Mâlik'in çektiklerini okuduğunuz zaman görürsünüz. Devrin sultanı, *Muvatta*'yı devletin resmi kitabı olarak edinmek istediği zaman İmam Mâlik'in tavrını okuyun; imamlarımızın o günkü siyasetle aralarına ne kadar mesafe koyduklarını görürsünüz. Hz. Ebû Bekir'in *ridde* olaylarındaki kameti ne ise, Ahmed b. Hanbel'in *mihne* olaylarındaki kameti de aynıdır. Ümmeti koruma ve muhafaza etme adına hiçbir şeye "eyvallah" demediler. Allah adına; dinin intikal ve muhafazasında ana damarı koruma adına elli bin tane meseleyle boğuştular. Bunlar ortadayken Ehl-i Sünnet'in şu anki görüşünü Emevîler'den intikal eden görüş gibi lanse etmek en başta selef ulemasının tamamına haksızlık olur. Allah böyle bir haksızlığa bizleri düşürmesin.

Kader meselesi gerçekten sonradan ortaya çıkmış bir mesele midir? En temel hadis kitaplarında kader babı diye bir bab görürsünüz. İmam Buhârî'nin Sahîh'inde kader ile alakalı 26 tane hadis vardır. Hadis kitaplarının kader babında 50'ya yakın hadis vardır. Tabiîn ve sahâbe döneminde kader meselesinin nasıl konuşulduğunu görmeniz açısından bir tek örnek vermek istiyorum:

Tabiîn neslinin önemli simalarından Abdullah b. Deylemî anlatıyor: "Übey b. Kâ'b'ın yanma varmıştım. Kendisine: 'İçimde kaderle alakalı bazı şüpheler belirdi. Bana (bu mevzuda) bir şeyler anlatır mısın? Umulur ki Allah bu sayede kalbimde oluşan şüpheyi giderir.' dedim. Benim bu sözlerime karşılık Übey b. Kâ'b da: 'Eğer Allah *semasında ve arzında bulunan halka, azab*

etseydi onlara zulmetmiş sayılmazdı. Eğer onlara rahmetle muamele etseydi bu (onlar için) amellerinin karşılığından daha hayırlı olurdu. Eğer sen Allah yolunda Uhud dağı kadar altın harcasan, kadere iman etmedikçe, kaderde sana isabet eden şeyin sana mutlaka erişeceğini, kaderde sana isabet etmeyen şeyin de sana erişemeyeceğini bilmedikçe, Allah bunu senden kabul etmez. Eğer bundan başka bir inanç üzerinde ölürsen cehenneme girersin.' dedi. Onun yanından ayrıldıktan sonra Abdullah b. Mes'ûd'un yanına vardım. O da bana buna benzer sözler söyledi. Sonra Huzeyfe b. Yemân'ın yanına vardım. O da aynı şeyleri söyledi. Sonra Zeyd b. Sâbit'e vardım. Ondan sonra kalbim mutmain oldu." (Ebû Dâvûd, *Bab fi'l-Kader*, 4699)

Hz. Ömer bir yolculuktayken, gitmek üzere oldukları Şam'da salgın hastalığın zuhûr ettiğini haber alınca, gerekli istişâreler netîcesinde Şam'a gitmekten vazgeçmiştir. Aslında Cenâb-ı Hakk'ın ve Efendimizin (sas) emrine daha muvâfık olan bu ihtiyat ve tedbir karşısında sahâbeden Ebû Ubeyde b. Cerrâh (ra), Hz. Ömer'e; *"Allâh'ın kaderinden mi kaçıyorsun?"* diye sormuş, Hz. Ömer ise şöyle cevap vermiştir: *"Ey Ebû Ubeyde! Ben Allah'ın kaderinden, yine Allah'ın bir başka kaderine kaçıyorum. Ne dersin, senin develerin olsa da bir tarafı verimli, diğer tarafı çorak bir vâdiye inseler ve sen verimli yerde otlatsan Allâh'ın kaderiyle otlatmış; çorak yerde otlatsan yine Allâh'ın kaderiyle otlatmış olmaz mıydın?"* Allah Resûlü'nün (sas) o mübarek ellerinde yetişen sahâbe efendilerimizin kadere karşı yaklaşımı böyledir.

Soru 4: Bize imanın ve İslâm'ın şartlarını en güzel bir şekilde anlatan rivayet, Cibrîl hadisi diye bilinen rivayettir. Ancak bu rivayetin İmam Buhârî'de geçen varyantında Kur'ân'ın saydığı beş esas yer almasına karşın, kadere iman sayılmaz. Bu, kadere iman şartının olmadığı anlamına gelmez mi?

İmam Kurtubî, mesajının ehemmiyetinden dolayı Cibrîl hadisine *"Ummü's-Sünne/ Sünnetin Annesi"* der. Cibrîl hadisi; iman esaslarını, İslâm'ın şartlarını,

ihsanın tanımını, kıyamet alametlerinin neler olduğunu aktarır ancak İmam Buhârî'nin kitabında geçen o rivayet bugün bizim hadis kitaplarımızda mevcut olan rivayetlerden sadece bir tanesidir. İmam Buhârî'den de önce ve sonra bu rivayeti bize nakleden hadis kitapları mevcuttur. Bu rivayeti nakleden tek sahâbî Ebû Hüreyre (ra) değildir. İmam Buhârî'nin aldığı rivayet Ebû Hüreyre rivayetidir ancak hadis kitaplarında bu rivayetin 34 farklı varyantı vardır.

- Abdullah b. Ömer'in (ra) babası Hz. Ömer'den aktardığı 9 rivayet
- Sadece Abdullah b. Ömer'in (ra) aktardığı 12 rivayet
- Ebû Hüreyre'nin (ra) aktardığı 6 rivayet
- Ebû Hüreyre ve Ebû Zerr'in (r.anhum) birlikte aktardıkları 2 rivayet
- Enes b. Mâlik'in (ra) aktardığı 2 rivayet
- Abdullah b. Abbas'ın (ra) aktardığı 2 rivayet
- Cerîr b. Abdullah'ın (ra) aktardığı 1 rivayet

İmam Buhârî bu 34 rivayetten Ebû Hüreyre'nin (ra) rivayetini almıştır. Ebû Hüreyre'nin (ra) rivayetinde İslâm'ın şartları da şu şekilde sayılmıştır: "**İslâm odur ki; Allah'a ibadet etmek ve ona şirk koşmamak, namazı ikame etmek, zekâtı vermek ve Ramazan'da oruç tutmaktır.**" Bu rivayette hac yok. Biz bu rivayetin üzerinden kalkıp haccın İslâm'ın şartı olmadığını söyleyebilir miyiz? Söyleyemeyiz. İmanın şartları ise ilgili hadiste şu şekilde geçmektedir: "**İman, Allah'a, meleklerine, Allah'a kavuşmaya, peygamberlerine ve kıyamette yeniden dirilmeye inanmaktır.**" İmanın esaslarında kader, İslâm'ın şartlarında hac yok. Kimse haccı konuşmuyor. Bunlar da Buhârî'nin rivayetidir. Arkasından kıyamet alametleri anlatılır.

Peki, neden Ebû Hüreyre'nin (ra) bu rivayetinde böyle bir eksiklik söz konusudur?

Bu konuda birkaç ihtimal üzerinde durulabilir:

1. Rivayeti, Hz. Peygamber'den (sas) duyarken

yanlış veya eksik duyduğundan dolayı böyle rivayette bulunmuş olabilir. İnsandır, hata yapmış olabilir.

2. Rivayeti, Hz. Peygamber'den (sas) duyarken tam duymuş ama zaman içerisinde bazı kelime ve cümleleri unutmuş olabilir.

3. Çok bilinen hakîkatler olduğu için dikkat etmeden nakletmiş olabilir.

Hadis ilmi insanı kendine hayran bırakan bir ilimdir. İsnad sistemini bugün birileri anlamıyor ve şöyle zannediyor: "Dinde olmayan bazı şeyleri dinin içerisine dâhil etmek." Hâşâ! İsnad sisteminin anlamı dinde olmayan şeyleri dinin dışında tutmaktır. Böyle bir sistem oluşturulmuştur ki dine ait olmayan şeyler dışarıda tutulsun. Ulema bu mesele üzerinde kılı kırk yararcasına çalışmıştır.

Peki, nedir mesele? Meselenin şöyle bir boyutu var: Sahâbe hadisi naklederken bazen sebeb-i vürûdu söyler, bazen söylemez. Bazen kendisine sorulan soruya cevap vermek için o hadisi zikreder. O sorunun ne olduğunu bazı hadis kitapları nakletmez. Cibrîl hadisinin 34 varyantının sorulan sorular üzerinden arttığını görüyoruz. Sorulan soruları da dört başlıkta topluyoruz:

1. O gün İslâm dünyasında kadere inanmayanların çoğalmasına karşın, bazı insanların sahâbeye sorduğu sorular üzerine verilen cevaplar. Buna Müslim'de Abdullah b. Ömer'in (ra) naklettiği rivayeti örnek olarak verebiliriz.

2. Hz. Peygamber'in (sas) mescidi, sohbet adabı, sohbet ederken o hallerin tasvirlerine dair sorulan sorulara verilen cevaplar. Buna Ebû Dâvûd'da geçen Ebû Hüreyre (ra) rivayetini örnek olarak verebiliriz.

3. Hz. Peygamber'in (sas) sahâbeye dini nasıl öğrettiğine dair sorulan sorulara verilen cevaplar. Buna İshak b. Râhûye'de geçen başka bir Ebû Hüreyre (ra) rivayetini verebiliriz.

4. Vahiy meleği Cebrâil hakkında sorulan sorulara verilen cevaplar. Buna da Ebû Muhammed el-

Ensârî'de geçen Cerîr b. Abdullah (ra) rivayetini verebiliriz.

Ebû Hüreyre'ye; "Efendimiz (sas) mescidinde kendine özel bir mekân edinmiş miydi?" diye sorulunca Ebû Hüreyre şöyle cevap verdi: "*Resûlullah (sas) ashâbının arasında oturur ve dışarıdan bir yabancı geldiği zaman onu tanımaz ve onun nerede olduğunu anlamaz, sorarlardı. Bu nedenle Resûlullah'a; kendisi için bir yer yapmaları, onun oraya oturması ve yabancıların onu tanımasını sağlamak için bir teklifte bulunulur. Bunun üzerine Hz. Peygamber için topraktan özel bir mekân yapılır. Rasûlullah (sas) oturacağı yere geldiğinde ashâb da onun iki tarafına otururdu. İşte Cibrîl'in gelişi böyle bir meclisten sonra olmuştur.*" (Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 17; Nesâî, *Îman*, 6)

Bu hadisteki asıl mesele Allah Resûlü'nün (sas) mescidini tasvir etmek olduğu için Ebû Hüreyre hadisin geri kalan kısmı konusunda dikkatli davranmamıştır. İşte sahâbe böyle rivayet ediyor. Sonra gelen hadis uleması da bazı şeyleri dikkate alarak sınıflandırmayı bunun üzerine yapmıştır.

Yahyâ b. Ya'mer anlatıyor: "Basra'da kaderi inkar hakkında ilk konuşan Ma'bed el-Cühenî olmuştur. Bir ara ben ve Humeyd b. Abdirrahmân el-Himyerî; hac veyâ umre yapmak üzere yola çıktık ve: '*Resûlullah'ın (sas) ashâbından bir kimseye rastlasak da şunların kader hakkında söylediklerini ona sorsak.*' dedik. Az sonra mescide girmekte olan Abdullah b. Ömer b. Hattâb'a (ra) rastladık. Ben ve arkadaşım, birimiz sağından birimiz solundan olmak üzere hemen etrafını çevirdik. Ben arkadaşımın sözü bana havale edeceğini anlayarak: '*Bizim taraflarda birtakım insanlar türedi. Bunlar Kur'ân'ı okuyor ve ilmi araştırıyorlar.*' dedim. Bunun üzerine Abdullah: '*Artık sen onlarla görüştüğün zaman kendilerine haber ver ki; ben onlardan berîyim, onlar da benden berîdirler. Abdullâh b. Ömer'in kendisine yemin etmekte olduğu Allah'a and olsun ki, onlardan birinin Uhud dağı kadar altını olsa da onu infak etse, kadere inanmadıkça Allâh onun infakını kabul etmez.*' (Müslim, Îmân, 1, 5; Tirmizî, Îmân, 4; Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 16)

Soru 5: Evlilik kader midir yoksa irade midir? Allah (cc) benim kiminle evleneceğimi önceden belirlemişse artık benim gayret etmeme gerek var mıdır?

Bu sorunun cevabını verebilmek için üç kavramın anlamının iyice zihinlerimizde oturması gerekir: Ezel, ilim, irade.

Ezel: İnsan göre geçmiş, yani mâzidir. Ama Allah'a göre mâzi, hal ve istikbaldir. Biz kavramlara insan nazarından ve üzerinden baktığımız için meseleyi anlayamıyoruz. Allah için ezel kavramını konuştuğumuz zaman üç hali de konuşmalıyız: Mazi, hal ve müstakbel. Bu üç hal ezel kavramını Allah için konuştuğumuz zaman onun içerisine dahil etmek durumundayız. Efendimiz (sas) buyurdu ki: **"Dehr/Zaman Allah'tır."** yani: "Zamanı yaratan Allah'tır." Yaratan yarattığının mahkûmu mudur yoksa hâkimi midir? Allah için zaman mefhumu yoktur. Allah zamandan ve mekandan münezzehtir. Hiçbir zamana ve mekana kayıtlı değildir. Bedîüzzaman ayna örneğini vererek meseleyi çok iyi anlatır.

Allah'ın ilmi meselesine gelelim. Allah geçmişi, geleceği, yüreklerimizde sakladıklarımızı, kalbimizin kırkıncı odasında ne varsa hepsini bilir. Allah kıyamete kadar yaratacağı insanları bilir. Hangisinin şaki, hangisinin said olacağını bilir. Yarattıklarının kimlerle evleneceğini de bilir. Yarattıklarından bazılarının evlenmeyeceğini de bilir. Evlilik bu manada kader. Allah'ın ilmi her şeyi kuşatmıştır. Bu sebeple Allah bildiğini yazmıştır. Bildiğini yazması iradeyi yok sayması anlamına gelmez. Basit bir örnek üzerinden anlayalım:

Talebelerden birine; "Falanca kitaptan çalışın. Yarın imtihan var." dedim. O talebemi iyi tanıyorum. Biraz haylaz, biliyorum ki çalışmayacak. Yazılı kâğıdına sıfır koyuyorum. Ertesi gün geliyor. Sınav kağıdını uzatıyorum. Yapmamış, sıfır almış. Not defterini çıkarıp; "Biliyordum zaten çalışmayacağını. Ben sıfırı koydum." dediğimde, talebe bana "Siz sıfır yazdınız diye ben sıfır aldım." diyebilir mi? O zaten

çalışmamıştı. Çalışmayacağını bildiğim için onu yazmıştım.

Allah bizimle böyle bir münasebet kuracak. Bakın çok basit bir örnek verdim. "Ya Rabbi sen yazdığın için ben öyle yaptım." diyemeyeceğiz. Allah'ın bilgisi başka, benim irademle yapacağım başka. Peki evlilik irade midir yoksa kader midir? Evlenene kadar iradedir, evlendikten sonra kaderdir; aslında hepsi de kaderdir. Sen iradeni harekete geçir, ondan mesulsün. Bu konuda Efendimiz (sas) ne söylemişse onların hepsine dikkat ederek hareket et ve bu neticede evliliği iyi bir sonuçla nihayete erdirme gayreti içerisinde ol ama kaderden öte bir şey yoktur. Yaptığın şey kaderin, yaptığın şey senin iraden. Kaderi; ızdırârî kader (Allah'ın bize sormadıkları) ve ihtiyârî kader (irademizle alakalı olan) diye ikiye ayırmak mümkündür. Şunu bilelim ki, biz ihtiyari kaderden mesulüz. Burayı da iyi anlayalım.

Bu söylediklerimin hepsinin üzerinden size birkaç tane söz söyleyerek sözümü bitireyim: "*Kadere iman eden, kederden emin olur.*" Öyleyse bacım neden "Ben otuz yaşıma geldim de hâlâ evde kaldım" diye endişeleniyorsun? Müslüman "evde kalmak" sözünü söylemez. Müslümanca kavramlarla konuş! "Halen nasibimi arıyorum" de! Kadere itimat et. Kadere iman et ki her türlü kederden emin olasın. Eğer evlilik noktasında şu sözü doğru anlasak yanlış yerlerde yanlış şeyleri aramayız. Şunu da unutma! "*Nar tanelerini tek tek kabuğuna yerleştiren Kudret (c.c), seni de hangi gönle yerleştireceğini bilir.*" Allah hiç kimseyi unutmaz. Kimi unuttu ki seni unutsun? Nar tanelerini bile unutmadı. Sen buna iman et ki her türlü kederden emin olasın. "*Beşer zulmeder, ama kader adalet eder.*" Zulmeden beşerdir. Ondan dolayı zelleye düşen peygamberler, zelle başlarından geçtikten sonra; "*Ben nefsime zulmettim.*" dediler. Bugün de karşılaştığımız bazı şeylerde eğer biz zulmettiysek bilin ki; ahkamu'l-hâkimin olan ve kader kalemini elinde tutan Allah işin neticesinde hesaba geldiği zaman adalet ortaya çıkacak. Bu dünyada bazı şeyleri kaybetmişsin ne yazar! "Eğer

Allah seni bana yazmışsa, benden kaçışın yok! Lakin kader seni benden almışsa, ağlamaya lüzum yok." Ne kadar güzel bir söz! Şems-i Tebrizî'ye ait bir söz olarak notlarım arasında yer alıyor. Kaderi çok iyi anlayan Sezai Karakoç da şöyle diyor: "*Sakın kader deme kaderin üstünde bir kader vardır. Ne yapsalar boş, göklerden gelen bir karar vardır.*"

Son söz: "*Kula bela gelmez Hak yazmadıkça, Hak bela yazmaz kul azmadıkça.*" Allah kadere iman edenlerden etsin. Allah kadere isyan edenlerden etmesin. Bizi "Olanda hayır vardır" diyerek teslim olanlardan etsin .d